

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Αρχιτεκτονικής Τοπίου

Θέμα Μεταπτυχιακής Διατριβής:

«Πάρκο Λουμάκη: Αρχιτεκτονική ανάπλαση και αξιοποίηση του πρώην στρατοπέδου Λουμάκη στην πόλη της Καρδίτσας. Δημιουργία πάρκου αναψυχής και επανάχρηση του κτιριακού αποθέματος του στρατοπέδου»

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Ραΐσα Μαρία Ανδρεοπούλου
Επιβλέπων καθηγητής: Νεκτάριος Παναγιώτης

Ιούνιος 2019

Μεταπτυχιακή Διατριβή

«Πάρκο Λουμάκη: Αρχιτεκτονική ανάπλαση και αξιοποίηση του πρώην στρατοπέδου Λουμάκη στην πόλη της Καρδίτσας. Δημιουργία πάρκου αναψυχής και επανάχρηση του κτιριακού αποθέματος του στρατοπέδου»

Master's Design Thesis

«Loumaki Park: Landscape design of a recreational park at the site of a former camp and reuse of its building stock. Former camp of Loumaki, city of Karditsa»

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Ραΐσα Μαρία Αθ. Ανδρεοπούλου

Επιβλέπων καθηγητής: Νεκτάριος Παναγιώτης

Τριμελής Επιτροπή Εξέτασης:

Νεκτάριος Παναγιώτης, Καθηγητής, Τμήμα Επιστήμης Φυτικής Παραγωγής,
Εργαστήριο Ανθοκομίας και Αρχιτεκτονικής Τοπίου

Βισίλια Άννα-Μαρία, Λέκτορας, Τμήμα Επιστήμης Φυτικής Παραγωγής,
Εργαστήριο Ανθοκομίας και Αρχιτεκτονικής Τοπίου

Παπαφωτίου Μαρία, Καθηγήτρια, Τμήμα Επιστήμης Φυτικής Παραγωγής,
Εργαστήριο Ανθοκομίας και Αρχιτεκτονικής Τοπίου

Περιεχόμενα

Περίληψη	6
Abstract	6
Εισαγωγή	7
A. Στρατιωτικές εκτάσεις – Στρατόπεδα_ Θεωρητική προσέγγιση	10
1. Προσέγγιση των στρατοπέδων ως εγκαταλελειμμένοι χώροι.	11
1.α. Δημιουργία εγκαταλελειμμένων χώρων	11
1.β. Εδάφη “ <i>Brownfields</i> ”	13
2. Προσέγγιση στρατοπέδων, μέσω αστικών θεωριών, ως ανενεργά τοπία	15
3. Παραδείγματα επανάχρησης στρατοπέδων	18
3.α. Διεθνή παραδείγματα	18
3.β. Ελληνικά παραδείγματα	29
4. Συμπεράσματα	37
B. Η πόλη της Καρδίτσας_ Καταγραφή υφιστάμενης κατάστασης της πόλης και πρόταση σε κλίμακες 1 : 5.000 και 1 : 1.000	39
1. Γενικά στοιχεία για την πόλη της Καρδίτσας γεωγραφική θέση-κλίμα-έδαφος	40
2. Ιστορικά στοιχεία πόλης Καρδίτσας	41
3. Χάρτες υφιστάμενης κατάστασης κλίμακα 1 : 5.000	43
3.α. Διαχρονική εξέλιξη ορίων του αστικού ιστού	44
3.β. Δίκτυο Υποδομών	46
3.γ. Χρήσεις γης	50
3.δ. Κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου και αθλητισμού	54
4. Συνδυαστικός χάρτης δεδομένων κλίμακα 1 : 5.000	59
5. Πρόταση κλίμακα 1 : 5.000	61
6. Συνδυαστικός χάρτης δεδομένων και πρόταση κλίμακα 1 : 1.000	63
Γ. Πάρκο Λουμάκη_ Πρόταση δημιουργίας πάρκου αναψυχής στο χώρο του πρώην στρατοπέδου Λουμάκη, σε κλίμακα 1 : 500	66
1. Καταγραφή υφιστάμενης κατάστασης περιοχής μελέτης_ Site analysis	67
2. Σχεδιαστική προσέγγιση_ Concept	69
3. Γενικό σχέδιο πρότασης_ Masterplan και επανάχρηση του κτιριακού αποθέματος του στρατοπέδου	71
3.α. Δομή και λειτουργίες του πάρκου	75
3.β. Κυκλοφορία επισκεπτών του πάρκου	78
3.γ. Υλικά	80
3.δ. Φύτευση	81

Δ. Σημεία αναφοράς του πάρκου σε κλίμακα 1.200_ Τεκμηρίωση της πρότασης με κατασκευαστικά, φυτοτεχνικά, φωτορεαλιστικά σχέδια	84
1. Κεντρική είσοδος του πάρκου	85
2. Διαδρομή με στοιχείο νερού	92
3. Βοτανικός κήπος με εκπαιδευτικό χαρακτήρα	98
4. Υπαίθριο θέατρο	104
5. Παιδική χαρά	107
Παράρτημα σχεδίων	111
Βιβλιογραφία	112
Ιστοσελίδες	115

Περίληψη

Στο δυτικό κόσμο και κυρίως μεταπολεμικά, παρατηρείται η ύπαρξη αστικών ή περιαστικών εκτάσεων, ζωνών, βιομηχανικών κτιρίων και συγκροτημάτων που έπαψαν να έχουν κάποια χρήση ή εγκαταλείφθηκαν λόγω κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών παραγόντων. Μια τέτοια κατηγορία χώρων αποτελούν τα στρατόπεδα και οι στρατιωτικές εκτάσεις. Σε πολλές περιπτώσεις, μετά την εγκατάλειψη ή τη μετεγκατάστασή τους και σε συνδυασμό με την αστική εξάπλωση, οι χώροι αυτοί, όντας ανενεργοί, εντάχθηκαν στις πόλεις κάνοντας, έτσι, έντονη την ανάγκη για τη διαχείρισή τους. Πρόκειται για χώρους που παράγονται από την ίδια τη πόλη, συνδέονται με μειονοτικά χαρακτηριστικά που αποτελούν αιτία υποβάθμισης της περιοχής, στην οποία εντάσσονται, αλλά, παράλληλα, παρουσιάζουν ευκαιρίες και προοπτικές επανάχρησης και αξιοποίησης. Αντίστοιχη περίπτωση αποτελεί το στρατόπεδο Λουμάκη στην πόλη της Καρδίτσας που είναι το αντικείμενο της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας. Κατόπιν ανάλυσης των χώρων αυτών σε θεωρητικό πλαίσιο και εναπόθεσης παραδειγμάτων διαχείρισής τους σε ΗΠΑ, Ευρώπη και Ελλάδα εξετάζεται η πόλη της Καρδίτσας. Μέσω ανάλυσης σε αστική κλίμακα τίθενται οι αρχές και οι προθέσεις του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού του πρώην στρατοπέδου Λουμάκη, ο οποίος έχει ως στόχο να αναδείξει τη δυναμική του ως μια έκταση γης εν αναμονή που μπορεί να ενεργοποιηθεί εκ νέου δημιουργώντας νέα αστικά χαρακτηριστικά, πολεοδομικές λύσεις, χρήσεις γης, κοινωνικές εκφράσεις.

Λέξεις κλειδιά: στρατιωτικές εκτάσεις, εδάφη brownfields, υπολειμματικός χώρος επανάχρηση, αστικός σχεδιασμός, αρχιτεκτονική τοπίου, πάρκο αναψυχής.

Abstract

In the western world, the war era left behind an amount of urban or suburban areas and zones as well as several industrial buildings and complexes that had been abandoned due to social, political or economic factors. A representative category of such structures are the camps and the military areas. In many cases, these areas were abandoned or relocated and, along with the urban sprawl, they were gradually became part of the urban fabric emerging the urgent need for their management. These areas are usually created by the city itself and are strongly linked to minority features of the city leading to the degradation of the surrounding area. On the other hand, these areas present forthcoming opportunities and prospects for their exploitation and reuse. The Lumaki camp in the city of Karditsa, Greece belongs to the above category and its management constitutes the topic of the present post-graduate project. After the, in depth, theoretical analysis of these areas and the discussion of their current management in the USA, in Europe and in other regions of Greece, the case of Karditsa is being examined. Under the urban scale analysis, the main principles as well as the intentions of the architectural design of the former camp Lumaki have been set. This approach aims to emerge the dynamic of this area as a 'pending' land that can be revived offering novel urban features, urban planning solutions, uses and social expressions.

Keywords: military areas, brownfields, junk space, reuse, urban planning, landscape architecture, recreational park

Εισαγωγή

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασία επιχειρείται η θεωρητική διερεύνηση των στρατοπέδων και στρατιωτικών εκτάσεων ως προς το χαρακτηριστικό της εγκατάλειψής τους, ως χώροι. Εξετάζονται, λοιπόν, τα στρατόπεδα υπό το πρίσμα εγκαταλελειμμένων περιοχών που προέκυψαν, κυρίως στο δυτικό κόσμο κατά τη μεταπολεμική περίοδο, λόγω της αποβιομηχάνισης και της προαστιοποίησης που οδήγησαν στην συρρίκνωση των πόλεων, αλλά και των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων που μετέλλαξαν τις πόλεις. Τα εγκαταλελειμμένα στρατόπεδα μπορούν να αποτελέσουν μια περίπτωση εγκαταλελειμμένων εδαφών “*brownfields*”, όρος που προέκυψε στις ΗΠΑ προκειμένου να καταγραφούν, να επισημανθούν οι προβληματικές και να συνταχθούν πλαίσια διαχείρισης για αυτές τις εγκαταλελειμμένες εκτάσεις-ζώνες-κτιριακές μονάδες-συγκροτήματα. Εκτός των περιβαλλοντικών-κοινωνικών-οικονομικών-ποιοτικών προβληματικών που συνδέονται με τους χώρους αυτούς, οι χώροι αυτοί, εξεταζόμενοι μέσω αστικών θεωριών, μπορούν να αποκτήσουν και άλλα νοήματα και να γίνουν αντιληπτοί ως ανενεργά τοπία και αστικά κενά, τμήματα των πόλεων που παράγονται από την ίδια την εξέλιξή τους και στερούν σε συγκεκριμένο περιεχόμενο, ταυτότητα και λειτουργία. Είτε ως εγκαταλελειμμένα “*brownfields*” είτε ως “αστικές τρύπες” και χώροι “υπολειμματικοί” που, όμως, συμπληρώνουν τους “κυρίαρχους”, τα στρατόπεδα είναι χώροι δυναμικοί που παρουσιάζουν προοπτικές αξιοποίησης, επανάχρησης και απόδοσής τους στην κοινωνία ως ελεύθεροι χώροι πρασίνου και αναψυχής, καλύπτοντας τις αυξημένες ανάγκες των κατοίκων των σύγχρονων πόλεων.

Στη συνέχεια της εργασίας και αφού παρατεθούν κάποια παραδείγματα επανάχρησης στρατοπέδων σε ΗΠΑ, Ευρώπη και Ελλάδα, εξετάζεται αναλυτικά το πρώην στρατόπεδο Λουμάκη, στην πόλη της Καρδίτσας. Σε μια πρώτη φάση γίνεται εκτενής αναφορά στην πόλη της Καρδίτσας και καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης των χρήσεων γης, των ελεύθερων χώρων-χώρων πρασίνου και του δικτύου υποδομών σε διαγραμματικούς χάρτες, από όπου προκύπτουν οι συνολικές προθέσεις σχεδιασμού σε κλίμακα πόλης. Το στρατόπεδο Λουμάκη μαζί με το σύνολο των χρήσεων των όμορων οικοπέδων μπορούν να αποτελέσουν ένα νέο τοπικό κέντρο μιας ευρύτερης γειτονιάς, αποσυμφορίζοντας το κέντρο των βασικών λειτουργιών της πόλης και αναβαθμίζοντας το νότιο τμήμα. Η πρόταση περιλαμβάνει τη σύνδεση της ομάδας αυτής λειτουργιών, του νέου νότιου κέντρου με το κέντρο της Καρδίτσας, αλλά και με στοιχεία περιβαλλοντικής αξίας στα νότια της πόλης (ρέμα και άλσος) και τη δημιουργία ενός δικτύου ποδηλατοδρόμων και πεζοδρόμων που εμπλουτίζουν και επεκτείνουν το υφιστάμενο.

Το τρίτο μέρος της εργασίας πραγματεύεται τη σχεδιαστική προσέγγιση και επίλυση της περιοχής μελέτης που περιλαμβάνει το πρώην στρατόπεδο, τον υπαίθριο χώρο των εργατικών πολυκατοικιών νότια του στρατοπέδου και την ενοποίηση αυτών, με μικρούς κοινόχρηστους χώρους πρασίνου περιμετρικά τους. Αναφέρονται οι βασικές αρχές και η κεντρική ιδέα του σχεδιασμού και παρουσιάζεται το Γενικό Σχέδιο Πρότασης (*masterplan*) καθώς και όψεις, τομές και διαγράμματα που υποστηρίζουν και αναλύουν την πρόταση.

Στο τέταρτο και τελευταίο μέρος γίνεται περαιτέρω ανάλυση συγκεκριμένων σημείων της πρότασης, σημείων αναφοράς του πάρκου και παρουσίαση φωτορεαλιστικών απεικονίσεων, φυτοτεχνικών σχεδίων και κατασκευαστικών λεπτομερειών προκειμένου να αναδειχθεί ο χαρακτήρας και η αίσθησης του τοπίου.

A. Στρατιωτικές εκτάσεις – Στρατόπεδα

Θεωρητική προσέγγιση

1. Προσέγγιση των στρατοπέδων ως εγκαταλελειμμένοι χώροι.

Οι ιστορικές μεταβολές στις δομές της παγκόσμιας οικονομίας και της παραγωγικής διαδικασίας είχαν σε κάθε περίπτωση άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στην οργάνωση και δομή του χώρου. Η αποβιομηχάνιση των αναπτυσσόμενων χωρών και η μετάβαση από την οικονομία της παραγωγής των αγαθών στην οικονομία της παραγωγής υπηρεσιών προκάλεσαν εκτός από οικονομικές, έντονες κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Ο χωρικός αντίκτυπος των σημαντικών αυτών αλλαγών, εκφράστηκε με υπολειτουργία και εγκατάλειψη των βιομηχανιών, στις κεντρικές κυρίως περιοχές, με επακόλουθη απομόνωση και απαξίωση του χώρου. Χαρακτηριστικά της αστικής αποβιομηχάνισης είναι η δημιουργία αστικών κενών μέσα στις πόλεις, η φθορά, η εγκατάλειψη και η υποβάθμιση του κτηριακού αποθέματος. Οι διαθρωπτικές αλλαγές στα συστήματα μεταφορικών υποδομών, όπως λιμάνια, σιδηροδρομικοί σταθμοί και αεροδρόμια εκτός του αστικού χώρου οδήγησαν τις πόλεις μπροστά σε μια νέα πραγματικότητα. Στη νέα αυτή πραγματικότητα συντέλεσε και η μετεγκατάσταση των στρατιωτικών μονάδων, εγκαταστάσεων, δηλαδή που ανήκουν και λειτουργούν από ή για το στρατό φιλοξενώντας εξοπλισμό και προσωπικό, διευκολύνοντας τις επιχειρήσεις ή λειτουργώντας ως κέντρο διοίκησης, εκπαιδευτικό ή αποδεικτικό έδαφος (Δ.1), αλλά και άλλων χρήσεων που προκαλούν οχλήσεις. Οι εναπομείναντες “εν αδράνεια” χώροι κατακερματίζουν τον αστικό ιστό και προσδίδουν στην σύγχρονη πόλη μια εικόνα ασυνέχειας και αποπροσανατολισμού, ενώ ταυτόχρονα αναζητούν δυναμικές και δυνατότητες επαναπροσδιορισμού της ταυτότητάς τους καθώς και επανένταξής τους στον μηχανισμό της πόλης (Ρουχά, 2008).

1.α. Δημιουργία εγκαταλελειμμένων χώρων

Από τη μεταπολεμική περίοδο και μετά, οι πόλεις του δυτικού κόσμου υπόκεινται σε συνεχείς διαδικασίες αλλαγών. Παράγοντες όπως η αποβιομηχάνιση, η προαστιοποίηση, η δημογραφική γήρανση, η αλλαγή των προτιμήσεων σε κατοικία και εργασία, συντέλεσαν στο φαινόμενο της αστικής συρρίκνωσης και άλλαξαν πολλές πόλεις κυρίως σε Β. Αμερική και Ευρώπη, προσθέτοντας στον αστικό ιστό εγκαταλελειμμένα κτίρια, συγκροτήματα κτιρίων, περιοχές και ζώνες μεγαλύτερης έκτασης (Σουλιώτη, 2014).

Κατά το φαινόμενο της αστικής συρρίκνωσης, οι πόλεις που έχουν υποστεί συρρίκνωση, “*shrinking cities*”, παρουσιάζουν μεταβολές τόσο σε δημογραφικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο με βασικά γνωρίσματα την μείωση πληθυσμού, την μείωση της οικονομικής παραγωγής, την οικονομική ύφεση και την απώλεια θέσεων εργασίας. Το διεθνές ερευνητικό δίκτυο Shrinking Cities International Research Network (SCIRN) ορίζει ως “*shrinking city*” «*μια πόλη με πληθυσμό τουλάχιστον 10.000 κατοίκων, η οποία αντιμετωπίζει συνεχή δημογραφική μείωση για περίοδο τουλάχιστον δύο ετών ενώ συντελούνται οικονομικές αλλαγές και υπάρχουν συμπτώματα δομικής κρίσης*». Πρόκειται για μια πολυδιάστατη διαδικασία που επηρεάζει ολόκληρες πόλεις, τμήματα πόλεων ή ολόκληρες μητροπολιτικές περιοχές (Γοσποδίνη, 2012).

Συνηθέστερο αίτιο αστικής συρρίκνωσης και δημιουργίας εγκαταλελειμμένων χώρων, κτιρίων και εκτάσεων αποτέλεσε για τις βορειοαμερικανικές και βορειοδυτικές ευρωπαϊκές πόλεις η αποβιομηχάνιση. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που συνέβη μεταπολεμικά, στις χώρες του δυτικού κόσμου και εντάθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '70 με αρχές της δεκαετίας του '80. Κατά την αποβιομηχάνιση, ο βιομηχανικός και μεταποιητικός τομέας που βρισκόταν στις δυτικές βιομηχανικές χώρες μετακινήθηκε προς χώρες της περιφέρειας αφήνοντας τις πόλεις και τις περιοχές που φιλοξenoύσαν κυρίως την βαριά βιομηχανία σε οικονομική ύφεση (Αντωνοπούλου, 2004).

Με το φαινόμενο αυτό έχουν ταυτιστεί ολόκληρες βιομηχανικές ζώνες, όπως το χαρακτηριστικό παράδειγμα της βιομηχανικής ζώνης των ΗΠΑ στο βορειοανατολικό τμήμα, στην περιοχή των μεγάλων λιμνών, στα σύνορα με τον Καναδά, “Rust Belt” (Εικόνα 1), αλλά και πόλεις όπως Youngstown (Οχάιο), Flint (Μίσιγκαν), Detroit (Εικόνα 2), Cleveland στις ΗΠΑ και Leeds, Liverpool, Glasgow, Manchester στο Ηνωμένο Βασίλειο (Σουλιώτη, 2014).

Εικόνα 1. Rust Belt. Πηγή:

<https://mittechnologyreviewinnovationleaders.com/artificialintelligence/from-rust-belt-to-robot-belt-turning-ai-into-jobs-in-the-us-heartland/>

Εικόνα 2. Detroit. Πηγή:

<https://www.spectator.co.uk/2015/07/wrangles-over-the-rust-belt/>

Σε πολλές περιπτώσεις, η αποβιομηχάνιση συνδυάζεται και με την προαστιοποίηση, τη μετακίνηση δηλαδή των μεσαίων στρωμάτων στα προάστια, και την ερήμωση σταδιακά των αστικών κέντρων. Ένα φαινόμενο που παρατηρήθηκε μεταπολεμικά σε βορειοαμερικανικές και βορειοδυτικές ευρωπαϊκές χώρες και παρήγαγε μεγάλο αριθμό εγκαταλελειμμένων κτιρίων εμπορικής χρήσης, χώρων εργασίας, κατοικιών, αστικών περιοχών.

Η συρρίκνωση λόγω αλλαγής της διάρθρωσης της οικονομίας, ήταν μια συνθήκη η οποία επηρέασε κυριότερα τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης, όπως την ανατολική Γερμανία, την Πολωνία, τη Ρουμανία, οι οποίες μέχρι τη δεκαετία του '90 είχαν κρατικά σχεδιαζόμενες οικονομίες και σχετικά αιφνίδια μετέβησαν σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς (Γοσποδίνη, 2012). Η εικόνα των περιοχών αυτών, μετά την αλλαγή οικονομικού μοντέλου, μοιάζει αρκετά με αυτή των αποβιομηχανοποιημένων περιοχών αφού, έχοντας και αυτές ως οικονομική βάση την βιομηχανία, αντιμετωπίζουν οικονομική ύφεση, απώλεια θέσεων εργασίας και κλείσιμο παραγωγικών μονάδων.

Η συρρίκνωση των πόλεων μπορεί ακόμα να οφείλεται και σε διεθνείς, τοπικές και περιφερειακές οικονομικές συνθήκες, αποτελώντας και μια συνθήκη της παγκοσμιοποίησης και της ελεύθερης και συνεχούς μετακίνησης βιομηχανικής παραγωγής, κεφαλαίων και ανθρώπινου δυναμικού (Σουλιώτη, 2014). Πέραν των νέων διεθνών συνθηκών, και οι οικονομικές κρίσεις μπορούν να συρρικνώσουν τις πόλεις, δημιουργώντας εγκαταλελειμμένα κτίρια και αστικά τμήματα που υπολειπούνται.

1.β. Εδάφη “Brownfields”

Σε μια διαδικασία καταγραφής, προστασίας και διαχείρισης των αστικών ή περιαστικών αυτών εκτάσεων προέκυψε ο όρος “brownfields” στις ΗΠΑ (Εικόνα 3). Σύμφωνα με την υπηρεσία περιβαλλοντικής προστασίας των ΗΠΑ (Environmental Protection Agency, EPA) στον όρο αυτόν περιλαμβάνονται οι χώροι των οποίων «η αξιοποίηση ή επαναχρησιμοποίηση είναι πιθανό να περιπλέκεται από την παρουσία ή την ενδεχόμενη παρουσία επικίνδυνων ουσιών, παραγόντων ρύπανσης ή μόλυνσης». Ο ορισμός της EPA αποτελεί το συνηθέστερο σημείο αναφοράς των χώρων αυτών στις ΗΠΑ, ενώ παράλληλα έχουν διατυπωθεί και κάποιοι ακόμα ορισμοί: «Brownfields ορίζονται οι εγκαταλελειμμένοι και ανενεργοί βιομηχανικοί και εμπορικοί χώροι σε πόλεις και άλλες αστικές περιοχές που συχνά χαρακτηρίζονται από ρύπανση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος». Η EPA χρησιμοποιεί και έναν εναλλακτικό ορισμό προκειμένου να τονιστεί η δυναμική της ανάπτυξης: «Brownfield θεωρείται ένας χώρος ή μέρος αυτού που έχει ή θεωρείται πιθανόν να έχει ρύπανση και περιέχει και μια δυναμική ανάπτυξης», ενώ η πολιτεία του Όρεγκον χρησιμοποιεί τον ακόλουθο: «ένας χώρος “brownfield” είναι μια εγκαταλελειμμένη ή μερικώς χρησιμοποιούμενη εμπορική ή βιομηχανική ιδιοκτησία όπου περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά εμπόδια εμποδίζουν τη χρήση και την ανάπτυξη της» (Δ.2).

Στην Ευρώπη, επίσης, δεν υπάρχει κάποιος ενιαίος ορισμός. Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή δράση CLARINET (Contaminated Land Rehabilitation Network for Environmental Technologies in Europe) που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού προγράμματος *Environment and Climate Research and Development Program*, ένας γενικός ορισμός θα μπορούσε να διατυπωθεί ως εξής: «Τα εδάφη “brownfields” περιλαμβάνουν χώρους, οι οποίοι έχουν επηρεαστεί από τις προηγούμενες χρήσεις του χώρου και της όμορης γης, είναι ή θεωρούνται ρυπασμένοι, είναι εγκαταλελειμμένοι ή υπολειπόμενοι, βρίσκονται συνήθως σε ανεπτυγμένες αστικές περιοχές» (Καραχάλιου, 2009).

Κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα, λοιπόν, χώρων που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία εδαφών περιλαμβάνουν ανενεργούς χώρους που λειτουργούσαν στο παρελθόν ως εργοστάσια, χώροι στάθμευσης, αποθήκες εμπορευμάτων, πρατήρια βενζίνης, καθαριστήρια, χώροι αποθήκευσης ή επισκευής βαρειών μηχανημάτων, στρατιωτικές εκτάσεις, σιδηροδρομικοί σταθμοί, διάδρομοι προσγείωσης αεροπλάνων, εγκαταστάσεις λεωφορείων και άλλων ειδών εγκαταστάσεις (Καραχάλιου, 2009).

Όπως αναφέρουν οι Ganser and Williams, πριν από τη δεκαετία του 1990 οι συγκεκριμένοι χώροι συνδυάζονταν με την εφαρμογή πολιτικών που αφορούσαν στη διαχείριση εθνικών περιοχών με μεγάλα επίπεδα μόλυνσης. Με αυτόν τον τρόπο ορίζονταν και οι περιοχές αυτές. Με το πέρασμα των ετών όμως και κυρίως από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και έπειτα, ο ορισμός τους διευρύνθηκε στις διεθνείς πρακτικές σχεδιασμού. «Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για αστικές περιοχές, τμήματά τους ή κτίρια τους που παλαιότερα χρησιμοποιούνταν, ενώ τώρα όχι, ανεξάρτητα με το αν φέρουν κάποια μόλυνση ή όχι» (Ganser & Williams, 2007).

Εικόνα 3. Περιοχή *"brownfield"* σε βιομηχανική ζώνη έξω από το San Francisco. Πηγή: <https://blogs.ei.columbia.edu/2010/08/16/phytoremediation-can-it-solve-the-brownfield-problem/>

2. Προσέγγιση στρατοπέδων μέσω αστικών θεωριών ως ανενεργά τοπία

Σχετικά με το θέμα του ρόλου που κατέχουν οι εγκαταλελειμμένες περιοχές στο σύγχρονο αστικό ιστό, σύμφωνα με τον T. Moss, «όταν μια περιοχή οικονομικών δραστηριοτήτων πάψει να είναι λειτουργική για ένα σύνολο αιτιών, τότε αποτελεί μια τρύπα, όχι μόνο για τον ευρύτερο οικονομικό και κοινωνικό τομέα, αλλά και για το ευρύτερο σύστημα υποδομών» (Moss, 2003).

Εικόνα 4. “Stim” & “Dross”. Πηγή Lerup Lars, *Stim and Dross: Rethinking the Metropolis, Assemblage 25*, Cambridge, MA: The MIT Press, 1995

Χρησιμοποιώντας ως πεδίο έρευνας την πόλη του Χιούστον στις ΗΠΑ, ο Lars Lerup αναλύει τις αστικοποιημένες επιφάνειες της πόλης ως “διάτρητες επιφάνειες”, “holey planes”. Παρομοιάζει τις σύγχρονες πόλεις ως διάτρητες επιφάνειες από ξεχασμένους, υπολειμματικούς ή ενδιάμεσους τόπους, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως “τρύπες” λόγω της ανενεργούς φύσης τους. Η αστικοποιημένη επιφάνεια, κατά τον Lerup, αποτελείται από χώρους διέγερσης, “ενεργητικούς”, “stim” και από χώρους “ανενεργούς”, “dross” (Lerup, 1995). Με τον όρο “stim” χαρακτηρίζει τα αναγνωρισμένα τοπία που προορίζονται για χρήση, όπως κατοίκηση, εργασία ή βιομηχανία, ενώ με τον όρο “dross” περιγράφονται οι εγκαταλελειμμένοι και υποτιμημένης αξίας τόποι που βρίσκονται ανάμεσα στους ενεργούς (Εικόνα 4). Η ανάλυση του Lerup, ουσιαστικά, διαπραγματεύεται τη σχέση ανάμεσα στο τοπίο και την αστικότητα αναφέροντας πως η πόλη είναι ένα δυναμικό, οικολογικό σύστημα που παράγει, συνεχώς, ανενεργά τοπία (Berger, 2006).

Αστικές τρύπες και τοπία ανενεργά που μπορούν να θεωρηθούν αστικά κενά. Τόποι εντός του αστικού ιστού που έχουν προκύψει από τους συνεχείς μετασχηματισμούς της πόλης, έχουν χάσει τη λειτουργική τους χρήση και συνήθως, αποτελούν χώρους εγκατάλειψης. Τα αστικά κενά στερούνται, σε ένα πρώτο επίπεδο ανάγνωσης, ξεκάθαρο ρόλο και συγκεκριμένη χρήση. Είναι, συνήθως, μη προβλέψιμοι μετασχηματισμοί στον ιστό της πόλης και μπορούν να θεωρηθούν ως παρενέργεια ή ως παράπλευρη εξέλιξη στον οργανισμό της. «Έχουν δημιουργηθεί λόγω κάποιας καταστροφής, κάποιας αλλαγής στη χρήση ή ακόμα και λόγω παραμέλησής τους κατά το σχεδιασμό. Είναι τόποι-χώροι σε αναμονή, οι οποίοι γίνονται αντιληπτοί ως “δοχεία” που περιμένουν το περιεχόμενό τους» (Μωραΐτης, 2006).

Η ύπαρξή τους δημιουργεί αμηχανία, η οποία σε συνδυασμό με την αντίληψή τους ως δοχεία, αποτυπώνεται στην πρώτη αντίδραση απέναντι σε αυτά με την πρακτική του γεμίσματος (Πολυχρονόπουλος, 2006), (Εικόνα 5).

Τα μεγέθη των αστικών κενών ποικίλουν. Ως τέτοια μπορούν να χαρακτηριστούν χώροι πρώην βιομηχανικών δραστηριοτήτων, εγκαταλειμμένοι χώροι αστικών υποδομών (σιδηροδρομικοί σταθμοί, αεροδρόμια) και στρατόπεδα, μικρά κενά που εγκλωβίστηκαν στον αστικό ιστό λόγω της επέκτασης της πόλης και τοπία που αδυνατούν να συμπεριληφθούν ως στοιχεία της αστικής δομής με ρόλο και λειτουργική χρήση.

Εικόνα 5. Δράση στον αστικό κενό χώρο στην οδό Κατσικογιάννη, στην Αθήνα. Ανάγνωση και προσωρινή ενεργοποίηση της περιοχής του Ψυρρή, 1998. Πηγή: <http://phoebegiannisi.net/el/p.php?id=30>

Η ανάπτυξη των πόλεων μετά τη βιομηχανική εποχή και ο διασκορπισμός της πυκνότητας από τα κέντρα στις περιφέρειες κατακερμάτισαν το τοπίο, δημιουργώντας “σπασμένους” τόπους. Είναι τόποι συγκρουσιακοί, μη συμβατοί με τα καθιερωμένα της αστικής δομής, όπου η πρόθεση και η αρχιτεκτονική μπορεί να απουσιάζουν. Απουσιάζει το αστικό φαινόμενο, δηλαδή, αυτό που χαρακτηρίζεται από συνωστισμό, περιεχόμενο, ορισμένο μοτίβο δόμησης, ιεραρχία, ταυτότητα (Ανδρεοπούλου & Μόλα, 2013).

Σύμφωνα με τον Rem Koolhaas, πρόκειται για χώρους υπέρβασης των αυθαίρετων κτιριακών σχημάτων που μόνο αναπαράγουν μη τόπους, ότι έμεινε αφότου ο εκμοντερνισμός έτρεξε, άχρηστοι υπολειμματικοί χώροι, “Junkspace”, που όμως δομούνται από την πόλη. Στο “Generic city” ο Koolhaas αναφέρει πως «οι χώροι αυτοί είναι οι ουσιαστικοί χώροι της πόλης, χώροι αλληλεπίδρασης και θετικοί, παραγωγικοί τόποι». Αναφέρει ακόμα πως «τα αστικά κενά είναι οι χώροι που μπορούν να κάνουν τους ανθρώπους να ενδιαφερθούν για την πόλη. Πρώτον, είναι ευκολότερο να χειριστείς τον ελεγχόμενο κενό χώρο σε σχέση με τις μη ελεγχόμενες συσσωρευμένες μάζες. Δεύτερον, η κενότητα, το τοπίο και ο χώρος (...) μπορούν να χρησιμεύσουν ως πεδία μάχης και να αντλήσουν γενική υποστήριξη από όλους» (Koolhaas, 1989).

Η πόλη απελευθερώνεται από την κυριαρχία του κέντρου και της ταυτότητας. Ιδρύεται πάντα από ανθρώπους εν κινήσει, έτοιμους να προχωρήσουν. Αυτό εξηγεί το ανυπόστατο των θεμελίων της. Δεν συγκροτείται από έναν απαιτητικό δημόσιο χώρο, αλλά από τον υπολειμματικό χώρο (Koolhaas, 1995).

Εικόνα 6. Terrain vague, Gary Green, 2013. Πηγή:
<http://www.mainemuseumofphotographicarts.org/gary-green>

Ο όρος “ασαφή εδάφη”, “*terrain vague*”, ο οποίος αναφέρθηκε από τον Ignasi de Sola-Morales, σηματοδοτεί τους άδειους και εγκαταλελειμμένους χώρους, πάνω στους οποίους έχουν πάρει μέρος διάφορες χρήσεις, αποτελώντας χώρους αβέβαιους και διαθέσιμους (Εικόνα 6). Στερούνται οργάνωσης και ξεκάθαρο ρόλο, ενώ το νόημά τους αναδύεται μέσα από το “τυχαίο” ενός περιστασιακού γεγονότος. Η γαλλική λέξη “*la vague*” είναι τριπλής σημασίας: είναι το “κύμα”, “*wave*”, το “άδειο”, “*vacant*”, αλλά και το “αόριστο”, “*vague*”. “Κύμα” είναι η κίνηση, αυτό που έρχεται και φεύγει, που βρίσκεται διαρκώς σε μια εναλλαγή και “άδειο”, “αόριστο” είναι η ασάφεια (Davidson, 1995).

Άρα, θα μπορούσε κανείς να πει πως ο κοινός παρανομαστής και των τριών εννοιών είναι η έλλειψη ισορροπίας, η απροσδιοριστία και η απουσία ενός κοινού κώδικα για τον εντοπισμό τους (Ανδρεοπούλου & Μόλα, 2013).

«Ό,τι αντέχει μετά την ανάπτυξη της πόλης είναι οι πιο συγκρουσιακοί τόποι». Ο Ignasi de Sola Morales κατατάσσει αυτούς τους τόπους ως “μη παραγωγικούς” και “μη ασφαλείς” περιοχές. Όσο για τη θέση αυτών των συγκρουσιακών τόπων, είναι σχετική με την πόλη και τα χαρακτηριστικά της ανάπτυξης, της γεωγραφίας και της αχρησιμοποίητης μάζας (de Solà-Morales, 1995).

Ο Alan Berger υποστηρίζει πως τα “απόβλητα”, “*drossscapes*” είναι μια φυσική εξέλιξη και παράλληλα μια διαδικασία που ποτέ δεν σταματά. Όπως το ασβέστιο είναι απαραίτητο ως υποδομή διαβίωσης του ανθρώπινου σώματος έτσι και τα “τοπία των αποβλήτων” είναι δείκτες φυσιολογικής ανάπτυξης μιας πόλης. Η πόλη είναι ένα σύστημα που παράγει και αποβάλλει στοιχεία σαν οργανισμός (Berger, 2006). Στο μηχανισμό αυτό, οι αστικοί τόποι αυτοί, μπορούν να θεωρηθούν ως μια παράπλευρη εξέλιξη των δραστηριοτήτων και των επιλογών του πλήθους και ως ένα είδος απόβλητου (Εικόνα 7).

Εικόνα 7. Houston Texas, κόμβος εθνικών οδών. Πηγή: Berger Alan, *Drosscape: Wasting land in Urban America*, Princeton University Press, NY, 2006

3. Παραδείγματα επανάχρησης στρατοπέδων

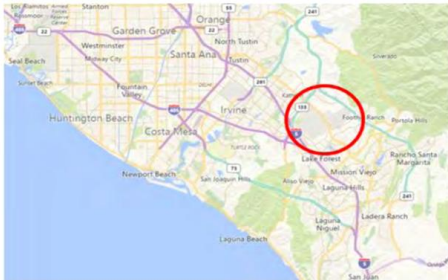
Στην παρούσα φάση αναφέρονται παραδείγματα επανάχρησης εγκαταλελειμμένων στρατιωτικών εκτάσεων από ΗΠΑ, Ευρώπη και Ελλάδα. Μέσω των παραδειγμάτων αυτών, επιδιώκεται η παρουσίαση των στόχων και μεθόδων αξιοποίησης των εκτάσεων αυτών προς όφελος και εξυπηρέτηση ή όχι του κοινωνικού συνόλου. Οι στρατηγικές διαχείρισης των ανενεργών στρατιωτικών περιοχών διαφέρουν ανάλογα με την θέση, την έκταση, τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και το φορέα διαχείρισής τους.

3.α. Διεθνή παραδείγματα

Μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου (1939-1945) και κυρίως μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου (1945-1991) προέκυψαν σημαντικά ζητήματα αναπροσαρμογής των στρατιωτικών δυνάμεων στην Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν στο τέλος της δεκαετίας του 1980 - αρχές της δεκαετίας του 1990 (πτώση του τείχους του Βερολίνου, κατάρρευση του σοβιετικού καθεστώτος και ανατολικού μπλοκ), οδήγησαν στην στρατιωτική συρρίκνωση των ευρωπαϊκών κρατών και κυρίως της Γερμανίας (1989-1995). Μετά την απόσυρση των στρατιωτικών δυνάμεων, οι περισσότερες χώρες της Ευρώπης (κυρίως Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία, Αγγλία και Ιταλία) έπρεπε να διαχειρισθούν το τεράστιο απόθεμα κενής γης που είχε δημιουργηθεί. Η αντιμετώπιση των εγκαταλελειμμένων στρατιωτικών εκτάσεων ήταν διαφορετική μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών και καθοριζόταν από ορισμένες συνιστώσες, όπως η διαθεσιμότητα του εδάφους, η πυκνότητα του πληθυσμού, η ιστορικότητα του τόπου και άλλες κρατικές προτεραιότητες. Σε πολλές χώρες, οι τοπικές κυβερνήσεις που είχαν την κυριότητα των στρατιωτικών περιοχών, ανέλαβαν να διαμορφώσουν το αναπτυξιακό προφίλ τους. Σε πολλές περιπτώσεις, οι πρώην στρατιωτικές εκτάσεις μετατράπηκαν σε περιοχές κατοικίας λόγω των αυξημένων προβλημάτων στέγασης. Από την άλλη υπήρχαν και οι περιπτώσεις που οι δήμοι επέβαλαν την παράλληλη ανάπτυξη χώρων πρασίνου στις εγκαταλελειμμένες στρατιωτικές περιοχές, ενώ στις περιπτώσεις περιοχών με ιδιαίτερο φυσικό πλούτο απαγορευόταν κάθε αστική χρήση και χαρακτηρίζονταν ως προστατευόμενες ζώνες ή περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Καρακώστα, 2010).

• Αεροπορική βάση El Toro, Irvine, Καλιφόρνια, Η.Π.Α.

Ο αεροπορικός σταθμός του σώματος Πεζοναυτών (Marine Corps Air Station) El Toro, βρίσκεται στην περιοχή Irvine, της Καλιφόρνια (Εικόνες 8,9) και καταλαμβάνει έκταση 4.682 στρεμμάτων (Δ.3).

Εικόνα 8. Τοποθεσία πρώην αεροπορικής βάσης στην περιοχή Irvine.

Πηγή: <http://www.bing.com/maps>

Εικόνα 9. Η αεροπορική βάση το 1993. Πηγή:

http://en.wikipedia.org/wiki/Marine_Corps_Air_Station_on_El_Toro

Η βάση κατασκευάστηκε το 1942 και για πολλά χρόνια αποτελούσε τον μεγαλύτερο αεροναυτικό σταθμό στη Δυτική ακτή με 4 διαδρόμους, υπόστεγα για την συντήρηση και επισκευή των αεροσκαφών, πύργο ελέγχου, στρατώνες, χώρους αποθήκευσης και κτίρια εκπαίδευσης και διοίκησης. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ξεκίνησε η οικιστική ανάπτυξη στην ευρύτερη περιοχή του αεροπορικού σταθμού, αλλά η γειτνίασή της με τη βάση αποτέλεσε σημαντικό πρόβλημα, λόγω θορύβου. Η βάση έκλεισε το 1999 και καθώς η περιοχή ήταν πολύ επιβαρυσμένη περιβαλλοντικά, λόγω χρήσης ιδιαίτερα βλαβερών ουσιών για τη συντήρηση των αεροσκαφών, οι τοπικές αρχές το διάστημα 2002-5, αναγκάστηκαν να προχωρήσουν σε παρεμβάσεις απορρύπανσης για τον καθαρισμό του ρυπασμένου εδάφους (Ρουχά, 2018).

Το 2005, η έκταση πωλήθηκε σε ιδιώτες με στόχο την ανάπλαση και ανάπτυξη της περιοχής, με την παραχώρηση τμήματος 1.347 στρεμμάτων για τη δημιουργία ενός μεγάλου δημόσιου πάρκου ψυχαγωγίας και τα υπόλοιπα στρέμματα της έκτασης διατέθηκαν για οικιστική και εμπορική ανάπτυξη. Το 2006 ο αρχιτέκτονας τοπίου Ken Smith και η επιστημονική του ομάδα σχεδίασαν ένα γενικό σχέδιο αξιοποίησης του πάρκου, με βασικά στοιχεία, το Φαράγγι προς εξερεύνηση, το Πάρκο Βιότοπο φιλοξενίας και προστασίας των φυτικών ειδών της περιοχής, τους αγρούς και το Πάρκο Μνημείο με στοιχεία αναφοράς στην ιστορία του χώρου, ως τόπο γεωργικής παραγωγής και αργότερα ως στρατιωτική βάση. Η συμμετοχή του κοινού έπαιξε σημαντικό ρόλο στη δημιουργία του Μεγάλου Πάρκου. Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού, πραγματοποιήθηκαν συνεδρίες με ομάδες ενδιαφερομένων, σχετικών κλάδων, περιβαλλοντικών ομάδων και καλλιτεχνών με στόχο τη δημιουργία ενός πάρκου για όλους, με σεβασμό στην ιστορία και όραμα για το μέλλον. Λόγω οικονομικών ζητημάτων, το Νοέμβριο του 2013, το σχέδιο τροποποιήθηκε (Εικόνα 10) και περιλάμβανε πια αθλητικό πάρκο (175 στρ.), γεωργική γη (72 στρ.), γήπεδο γκολφ (188 στρ.) (Εικόνα 26), δασική έκταση με φαράγγι (36 στρ.) (Εικόνα 22), περιοχή άγριας φύσης (40 στρ.) και διάδρομο άγριας ζωής (178 στρ.) (Δ.4), (Εικόνα 24).

Εικόνα 10. Τροποποιημένο σχέδιο του Μεγάλου πάρκου στην περιοχή Orange County.
Πηγή: <https://www.cityofirvine.org/orange-county-great-park/park-development>

Η κατασκευή του Μεγάλου Πάρκου στην περιοχή Orange County ξεκίνησε το 2009 και αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2020. Πρόκειται για ένα μητροπολιτικό πάρκο τοπικής και περιφερειακής εμβέλειας που διατηρεί τις μνήμες της αεροπορικής βάσης, δημιουργώντας παράλληλα εμπειρίες για μια νέα γενιά (Ρουχά, 2018). Ένα δημόσιο πάρκο με επίκεντρο τον αθλητισμό, τη γεωργία και τις τέχνες. Η μεγαλύτερη έκτασή του χρησιμοποιείται ως ανοιχτός χώρος για αθλητικές, εκπαιδευτικές και δραστηριότητες αναψυχής καθώς και ως μέσο σύνδεσης του αστικού τοπίου με την τοπική φυσική και ιστορική κληρονομιά. Περιλαμβάνονται δραστηριότητες αναψυχής, δημόσιοι χώροι συγκέντρωσης, κέντρο επισκεπτών, θέατρα και μουσεία, καφετέριες και εστιατόρια, χώροι εκθέσεων και γκαλερί, ενώ διαδρομές περιπάτου και ένα δίκτυο ποδηλατοδρόμου συνδέουν τον πολιτισμό, την ιστορία, την εκπαίδευση και τη διασκέδαση.

Ενδεικτικά παρουσιάζονται κάποια σημεία αναφοράς του πάρκου (Εικόνες 11-26), όπως το μεγάλο μπαλόνι του πάρκου (Εικόνα 11) που είναι χωρητικότητας 30 ατόμων και υψώνεται στα 120 μέτρα προσφέροντας πανοραμική θέα στο πάρκο αλλά και στην ευρύτερη περιοχή (Εικόνα 14), το καρουζέλ, ο χώρος εκδηλώσεων που στεγάζεται σε ιστορικό υπόστεγο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (Εικόνα 12), η παιδική χαρά με θέμα τη φύση, δομές σκίασης, σκάλες αναρρίχησης και υπόγειες σήραγγες (Εικόνα 13), γκαλερί και καλλιτεχνικά στούντιο που στεγάζονται σε κτιριακό απόθεμα του αεροδρομίου, θεματική πλατεία με 54 φοίνικες Κανάρων Νήσων (Εικόνα 16), αθλητικό πάρκο (Εικόνες 18, 19, 20) και κέντρο επισκεπτών. Στο πάρκο περιλαμβάνεται, τέλος, μια περιοχή κηπουρικής, μια λειτουργική και δυναμική περιοχή βιολογικής κηπουρικής με αποστολή να εκπαιδεύει τους επισκέπτες για την κηπουρική, να εμπνέει καινοτόμες και μοναδικές ιδέες και να διευκολύνει την κοινότητα των ανθρώπων (Δ.5), (Εικόνα 17).

Εικόνα 11. Μεγάλο μπαλόνι και καρουζέλ.
Πηγή: <http://rent.ocgp.org/balloon-park>

Εικόνα 12. Υπόστεγο αεροπλάνων.
Πηγή: <http://rent.ocgp.org/balloon-park>

Εικόνα 13. Παιδική χαρά. Πηγή:
<http://kensmithworkshop/ocgp-kids-rock.html>

Εικόνα 14. Θέα από το Μεγάλο μπαλόνι.
Πηγή: <http://rent.ocgp.org/balloon-park>

Εικόνα 15. Παλιό ιστορικό χρονοδιάγραμμα. Πηγή:
<http://la-landscape.blogspot.gr/2010/01/orange-county-great-park.html>

Εικόνα 16. Συγκρότημα τέχνης Palm Court.
Πηγή: <http://betterlivingsocal.com/whats-new-orange-county-great-park/>

Εικόνα 17. Αγρόκτημα-εργαστήριο τροφίμων.
Πηγή: <http://thefamilysavvy.com/orange-county-great-park-in-progress/>

Εικόνες 18, 19, 20. Αθλητικές εγκαταστάσεις. Πηγή:
<http://landscapearchitecture.myindustrytracker.com/-div>

Εικόνα 21. Συγκρότημα πάγου. Πηγή:
<http://292designgroup.com/projects/great-park-ice-sports-complex/>

Εικόνα 22. Το μεγάλο Φαράγγι. Πηγή:
<http://www.asla.org/awards/2008/08winners/127.html>

Εικόνα 23. Γειτονιά Parasol Park. Πηγή:
<http://www.greatparkneighborhoods.com/neighborhoods/parasol-park>

Εικόνα 24. Διέλευση διαδρόμου άγριας ζωής πάνω από το δρόμο. Πηγή:
http://www.vallerstudio.com/irvine_wildlife_corridor_planning_3.html

Εικόνα 25. Πολιτιστική βεράντα. Πηγή:
<http://sameoc.org/FD/2013/Great-Park-Presentation-for-SAME-6.27.13.pdf>

Εικόνα 26. Γήπεδο γκολφ. Πηγή: <http://archrapperc.com/2013/12/great-park-or-great-golf/>

• Στρατόπεδο Vauban, Freiburg, Γερμανία

Το Vauban είναι μια γειτονιά, 3 χλμ. νότια του κέντρου της πόλης Freiburg της Γερμανίας που σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε στη θέση μιας εγκαταλελειμμένης στρατιωτικής βάσης. Το 1992, η τοπική αρχή του Freiburg αγόρασε την περιοχή (Εικόνα 27) από τη γερμανική κυβέρνηση με στόχο την υλοποίηση ενός οικολογικού σχεδίου αναδιάρθρωσης για αυτό το τμήμα της πόλης, αλλά και ως ευκαιρία αντιμετώπισης της αυξανόμενης ζήτησης κατοικιών. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σχεδιασμού, η πόλη ξεκίνησε μια εκτεταμένη διαδικασία συμμετοχής των πολιτών που έθεσε κάποιες από τις αρχές του σχεδιασμού, όπως κοινωνική διαστρωμάτωση, μικτές χρήσεις γης (Εικόνα 31), προτεραιότητα για πεζούς-ποδηλάτες- δημόσιες συγκοινωνίες, διατήρηση τοπικής χλωρίδας, τοπική θέρμανση και οικιστικά κτίρια σε χαμηλές ενεργειακά κατασκευές. Η κατασκευή ξεκίνησε το 1997 και το έργο ολοκληρώθηκε το 2006 (Εικόνες 28, 29, 30). «Ο κύριος στόχος του έργου ήταν η υλοποίηση μιας συνοικίας της πόλης με συνεργατικό και συμμετοχικό τρόπο, που να ανταποκρίνεται σε οικολογικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές απαιτήσεις» (Δ.6).

Εικόνα 27. Αεροφωτογραφία 1992. Στρατώνες
Πηγή: <http://freiburg.de/pb/,Lde/208764.html>

Εικόνα 28. Αεροφωτογραφία 1996_ Εργοτάξιο.
Πηγή: <http://freiburg.de/pb/,Lde/208764.html>

Εικόνα 29. Αεροφωτογραφία 1999. Ανέγερση νέων κτιρίων. Πηγή: <http://freiburg.de/pb/,Lde/208764.html>

Εικόνα 30. Αεροφωτογραφία 2007. Ολοκλήρωση του έργου. Πηγή: <http://freiburg.de/pb/,Lde/208764.html>

Η περιοχή χωρίστηκε σε μικρά οικόπεδα που πουλήθηκαν κατά προτεραιότητα σε ιδιώτες και οικοδομικούς συνεταιρισμούς, έτσι ώστε να αποθαρρυνθούν οι μεγάλες κατασκευαστικές εταιρείες και να προωθηθεί η μικρή κλίμακα και η ποικιλία στην αρχιτεκτονική των κτιρίων (Εικόνες 38, 39), ενώ το τελευταίο κομμάτι αποδόθηκε για την εγκατάσταση φοιτητικών εστίων του Πανεπιστημίου (Δ.7), (Εικόνες 41, 42). Η ανάπτυξη της περιοχής βασίστηκε στο μοντέλο της “car free city” για τον αστικό χώρο και στο μοντέλο του “passive house” στο σχεδιασμό των κτιρίων (Ρουχά, 2018).

Το κτιριακό δυναμικό αναπτύχθηκε εκατέρωθεν της γραμμής του τραμ που οδηγεί στο κέντρο της πόλης Freiburg. Όλα τα σπίτια και τα κτίρια σχεδιάστηκαν έτσι ώστε να έχουν τη χαμηλότερη δυνατή κατανάλωση ενέργειας, με παθητικά συστήματα εκμετάλλευσης της ηλιακής ακτινοβολίας και ηλιακούς συλλέκτες αλλά και πράσινες στέγες, προς μόνωση και συγκράτηση βρόχινου νερού (Εικόνα 36). Εντός της συνοικίας Vauban η μεταφορά γίνεται κυρίως με πόδια, ποδήλατο ή δημόσιες συγκοινωνίες (Εικόνες 32, 33, 34), ενώ η χρήση του αυτοκινήτου είναι αρκετά μειωμένη (Εικόνα 45). Το δίκτυο του πρασίνου στην περιοχή αναπτύσσεται σε όλους σχεδόν τους κοινόχρηστους χώρους και διεισδύει ανάμεσα στις κατοικίες (Εικόνες 43, 44), ενώ κάθετη φύτευση δημιουργεί “ζωντανές” προσόψεις κτιρίων. Η χρήση ξύλου σε κτίρια και υπαίθριους χώρους, αλλά και οι υδατοπερατές επιφάνειες (Εικόνα 40) προσδίδουν φυσικότητα και ήπιο χαρακτήρα στο αστικό τοπίο (Ρουχά, 2018).

Σήμερα, η συνοικία Vauban φιλοξενεί περισσότερους από 5.500 κατοίκους και 600 θέσεις εργασίας. Διαθέτει κτίρια κατοικιών, διοίκησης (Εικόνα 37), εκπαίδευσης, στάθμευσης (Εικόνα 35), εστίες πανεπιστημίου, χώρους πρασίνου και περιπάτου, ενώ είναι σε μεγάλο ποσοστό ενεργειακά αυτόνομη και έχει ελάχιστη κυκλοφορία Ι.Χ οχημάτων. Αποτελεί, έτσι, πρότυπο σχεδιασμού και λειτουργίας ενός συλλογικά οραματισμένου, βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος.

Εικόνα 31. Χάρτης χρήσεων γης Vauban. Πηγή: http://www.greenlivingpedia.org/images/b/bc/Freiburg_map.jpg

Εικόνες 32, 33. Το ποδήλατο ως μέσο μετακίνησης
<http://www.vauban.de/en/topics/history/276-an-introduction-to-vauban-district>

Εικόνα 34. Η γραμμή του τραμ. Πηγή:

Εικόνα 35. Πολύωροφο κτίριο στάθμευσης.
Πηγή:<http://www.vauban.de/en/topics/history/276-an-introduction-to-vauban-district>

Εικόνα 36. Κτίρια κατοικιών με παθητικές στρατηγικές αξιοποίησης ηλιακής ενέργειας. Πηγή:
http://repository.kallipos.gr/...%82_s.pdf

Εικόνα 37. Το κέντρο της κοινότητας στεγάζεται σε πρώην στρατιωτικό κτίριο. Πηγή:
http://repository.kallipos.gr/...%82_s.pdf

Εικόνες 38, 39. Τα νέα κτίρια στη Vauban. Πηγή:
<http://architecture.web.auth.gr/...-FREIBURG.pdf>

Εικόνα 40. Υδατοπερατές επιφάνειες παιδικής χαράς. Πηγή:
<http://www.smartcitiesdive.com/ex/sustainablecitiescollective/wor ds-most-successful-model-sustainable-urban-development/229316/>

Εικόνες 41, 42. Επανάχρηση στρατώνων για τη διαμονή φοιτητών.
Πηγή: <http://www.vauban-im-bild.de/strassen/vaubanalle/06.php>

Εικόνα 43. Δίκτυο πρασίνου στη Vauban. Πηγή:
<http://makinglewes.org/2014/01/26/vauban-freiburg-germany/>

Εικόνα 44. Δίκτυο πρασίνου στη Vauban. Πηγή:
<http://makinglewes.org/2014/01/26/vauban-freiburg-germany/>

Εικόνα 45. Κεντρικός άξονας κυκλοφορίας. Πηγή:
<http://www.vauban-im-bild.de/strassen/vaubanalle/06.php>

• Στρατιωτικές εκτάσεις Rostock, Γερμανία

Η πόλη Rostock, διαθέτει περίπου 200.000 κατοίκους και σημαντικό ρόλο στην οικονομική ζωή της πόλης διαδραματίζουν οι λιμενικές δραστηριότητες, η ναυτιλία και η ναυπηγική βιομηχανία. Τα στρατιωτικά κτήρια στο κεντρικό τμήμα της πόλης χρησιμοποιούνταν έως το 1991 από το Ρωσικό στρατό. Μετά τις πολιτικές αλλαγές του 1989-1990, η ακίνητη περιουσία του στρατού μειώθηκε σημαντικά σε έκταση, επηρεάζοντας σε μεγάλο βαθμό και τις λιμενικές δραστηριότητες. Η λύση που υιοθετήθηκε για την ανανέωση της στρατιωτικής έκτασης, ως μέρος της ανανέωσης ολόκληρης της περιοχής και της αναζωογόνησης της οικονομίας, ήταν η μετατροπή της σε περιοχή με εκπαιδευτικά ιδρύματα, καθώς και πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες (Καρακώστα, 2009).

Σήμερα, οι στρατιωτικές εκτάσεις χρησιμοποιούνται από το Πανεπιστήμιο του Rostock (Εικόνα 46) και από τις δημοτικές αρχές, ενώ αναπτύχθηκαν και περιοχές κατοικίας. Η δασική έκταση Rostocker Heide, που καταλάμβανε περίπου 11.000 στρέμματα της στρατιωτικής έκτασης, αποκαταστάθηκε και αναδασώθηκε, με χρηματοδότηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων στα μέσα της δεκαετίας του 1990 (Εικόνα 47). Οι εγκαταστάσεις του πυροβολικού χρησιμοποιούνται από το ομόσπονδο γραφείο εργασίας, οι παλιές κατοικίες των αξιωματούχων αποτελούν κατοικίες πολιτών, ενώ οι εγκαταστάσεις του πρώην στρατιωτικού αεροδρομίου συντηρήθηκαν και ανακηρύχθηκαν ως ιστορικά μνημεία, αλλά παραμένουν μέχρι σήμερα αχρησιμοποίητες (Δ.8).

Εικόνα 46. Πανεπιστήμιο του Rostock. Πηγή: <https://en.wikipedia.org/wiki/Rostock>

Εικόνα 47. Δασική έκταση Rostocker Heide.

Πηγή: <https://www.rostock.de/urlaub-freizeit/rostocker-heide/natur-pur.html>

● Στρατόπεδα Blandan, Lyon, Γαλλία

Η Γαλλία αποτελεί ακόμα μία χώρα, στην οποία έχει τεθεί σε εφαρμογή μια διαδικασία απόδοσης αρκετών στρατοπέδων στις πόλεις και στους πολίτες της. Με αυτόν τον τρόπο το 2007, η εταιρία αναβάθμισης και αξιοποίησης του αστικού περιβάλλοντος της Lyon-Grand Lyon αποκτά τα πρώην στρατόπεδα Blandan στη Lyon. Πρόκειται για ένα χώρο με συνολική έκταση 170 στρέμματα που στο εσωτερικό του βρίσκονται 40.000 τ.μ. διατηρητέων ιστορικών κτισμάτων. Η περιοχή βρίσκεται κοντά σε γειτονιές του κέντρου και εξυπηρετείται από τους μεγάλους οδικούς άξονες και τις αστικές συγκοινωνίες (Καρακώστα, 2009).

Και σε αυτό το παράδειγμα εφαρμόστηκε μία συμμετοχική διαδικασία που εμπλέκει τις ενώσεις των κατοίκων και τα τοπικά συμβούλια της πόλης, στο σχεδιασμό και στη λήψη αποφάσεων, ακριβώς όπως και στην περίπτωση της συνοικίας Vauban. Το πρώτο στάδιο της επερχόμενης ανάπτυξης, ξεκίνησε με τους συλλόγους της κοινότητας να καταγράφουν το νέα αποκτημένο χώρο και να παραθέτουν πληροφορίες για την υπάρχουσα κατάσταση. Οι σκέψεις που συγκεντρώθηκαν από αυτή τη μελέτη οδήγησαν στην κατάρτιση των ζητούμενων του διαγωνισμού για τη μελέτη του πάρκου που αναρτήθηκε στη συνέχεια (Χατζηπαρές, 2014), (Εικόνες 48, 49).

Εικόνα 48. Τοπογραφικό σχέδιο Blandan. Πηγή:
<http://lepamphlet.com/2015/04/08/aires-de-jeu-au-parc-blandan-a-lyon-france/>

Εικόνα 49. Άποψη της περιοχής παιχνιδιού.

Πηγή: <http://lepamphlet.com/2015/04/08/aires-de-jeu-au-parc-blandan-a-lyon-france/>

• Στρατόπεδο Latour Maubourg, Γαλλία

Το στρατόπεδο Latour Maubourg βρίσκεται στην πόλη Valence της Γαλλίας, πληθυσμού 64.260 κατοίκων και έχει έκταση 50 στρεμμάτων. Η πόλη Valence αποτελούσε πάντα ένα σταυροδρόμι των βασικών οδικών και σιδηροδρομικών αξόνων βορρά - νότου της Γαλλίας. Παρότι η πόλη αποτελεί σημαντικό πέρασμα, είχε έλλειψη μιας ισχυρής ταυτότητας που θα μπορούσε να ενισχύσει την εικόνα της (Χατζηπαρές, 2014).

Η τελευταία διαθέσιμη έκταση για ανάπτυξη ήταν η εγκαταλελειμμένη αυτή στρατιωτική έκταση που βρισκόταν ανάμεσα σε δυο κεντρικούς δρόμους, έχοντας σύνδεση με το αστικό κέντρο, καθώς και οι γειτονικές εγκαταστάσεις φυλακών. Λόγω της εγκατάλειψής της, δημιουργούσε ρήξη στο νοτιοδυτικό τμήμα του αστικού ιστού της πόλης. Στόχος, λοιπόν, της επέμβασης ήταν η ενσωμάτωση της περιοχής στον ετερογενή περιβάλλοντα αστικό ιστό (μονάδες κατοικίας, δημόσιες υπηρεσίες, ιστορικό κέντρο κ.α.) και η δημιουργία ενός ελκυστικού αστικού πυρήνα. Ο μετασχηματισμός της πρώην στρατιωτικής έκτασης εντάχθηκε στα πλαίσια μιας γενικότερης αναδιάταξης του αστικού ιστού. Κατά συνέπεια, δημιουργήθηκε ένας νέος πόλος έλξης για την πόλη, μία νέα αστική συνοικία που περιλάμβανε ένα πολιτιστικό κέντρο, πανεπιστημιακές εγκαταστάσεις, βιβλιοθήκη, δημοτική αρχαιοθήκη, χώρο αναψυχής, 230 διαμερίσματα προς ενοικίαση, καθώς και μονάδες για μικρές επιχειρήσεις και ήπια εμπορική και βιομηχανική δραστηριότητα και ένα μεγάλο δημόσιο χώρο έκτασης 10.000 τ.μ.. Οι χώροι πρασίνου αποτέλεσαν κεντρικό σημείο της επέμβασης και οι πράσινες διαδρομές μέσω πεζοδρόμων συνδέουν τις διαφορετικές χρήσεις της συνοικίας (πανεπιστήμιο, αγορά, δημόσια κτίρια). Ο δημόσιος χώρος αποκτά έτσι πολυ-λειτουργική έννοια, ενισχύοντας την δημόσια ζωή. Η εναλλαγή των υψών και των μεγεθών των κτιρίων, καθώς και των χρήσεων γης, αλλά και η διατήρηση μιας αστικής ποιότητας και αισθητικής στο σχεδιασμό του χώρου, είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση του χαρακτήρα της πόλης, όχι μόνο ως σημαντικού μεταφορικού κόμβου, αλλά και για το ίδιο αστικό της περιβάλλον (Καρακώστα, 2009).

• 6 στρατόπεδα, Osijek, Κροατία

Η πόλη Osijek είναι μία από τις μεγαλύτερες πόλεις της ανατολικής Κροατίας με πλούσια αγροτική οικονομία και με ορισμένες παλιές βιομηχανίες να παραμένουν στο χώρο της. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, συναντάται κάτι αρκετά πρωτοφανές, συγκριτικά με τα προηγούμενα παραδείγματα. Η παραχώρηση των εκτάσεων των 6 στρατοπέδων που βρίσκονται στην πόλη έγινε από το κράτος και τα εδάφη δόθηκαν στην Επαρχία και στο Πανεπιστήμιο χωρίς κανένα απολύτως αντάλλαγμα. Από αυτά τα 6 στρατόπεδα, ο χώρος του ενός αποδόθηκε στο Πανεπιστήμιο της πόλης, το οποίο κατασκεύασε καινούργια κτίρια σχολών για τους τομείς των Μαθηματικών, Φυσικής και Βιολογίας (Εικόνα 50). Το δεύτερο οικόπεδο των στρατοπέδων αποδόθηκε στο κέντρο τεχνολογικής ανάπτυξης του OsijekTERA, ενώ ο σχεδιασμός για τις εκτάσεις των υπολοίπων στρατοπέδων βρίσκεται σε εξέλιξη (Χατζηπαρές, 2014).

Εικόνα 50. Κτίρια του Πανεπιστημίου της Osijek. Πηγή:
<https://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1417524&page=53>

3.β. Ελληνικά παραδείγματα

Το 19ου αιώνα δημόσιες εκτάσεις παραχωρήθηκαν στο στρατό για την κάλυψη των αναγκών του και κατασκευάστηκαν σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και πολλές πόλεις της Ελλάδας μεγάλοι στρατώνες σε διάφορους ελεύθερους χώρους εκτός των ορίων – τειχών τους. Κατά την εποχή της αρχικής εγκατάστασης των στρατοπέδων, οι οικιστικές συγκεντρώσεις ήταν σαφώς μικρότερου μεγέθους και τα όρια του αστικού χώρου πολύ περιορισμένα σε σχέση με τα σημερινά. Η εγκατάσταση έγινε, λοιπόν, στην περιφέρεια ή έξω από τα όρια του αστικού χώρου και σε θέσεις οι οποίες, πέρα από την εξυπηρέτηση αυτών καθαυτών των αναγκών των στρατοπέδων, ήταν και συμβατές με τις χρήσεις γης της περιοχής. Με την εξέλιξη της μεταπολεμικής ανάπτυξης, την αστικοποίηση, την αύξηση του πληθυσμού και την έντονη οικοδομική δραστηριότητα, οι πόλεις επεκτάθηκαν με ραγδαίους και πολλές φορές ανεξέλεγκτους ρυθμούς. Άμεση συνέπεια αυτής της εξέλιξης ήταν ο εγκλωβισμός των στρατοπέδων μέσα στον αστικό ιστό που συνεχώς επεκτεινόταν και σε άμεση γειτνίαση στις περισσότερες περιπτώσεις με χρήσεις ασύμβατες με το σκοπό, τη λειτουργία και τις ανάγκες των στρατοπέδων. Παράλληλα, οι ανεξέλεγκτοι ρυθμοί εξάπλωσης της πόλης ελαχιστοποίησαν και τη δυνατότητα της πολιτείας να παρέμβει έγκαιρα ώστε να διασφαλίσει τις απαραίτητες εκτάσεις, τόσο υπό μορφή ελεύθερων χώρων αναψυχής και πρασίνου, όσο και για την κάλυψη αναγκών κοινωνικού εξοπλισμού. Κυρίως με τη θεσμοθέτηση των ΓΠΣ άρχισε να αναδεικνύεται η κατεύθυνση της σταδιακής απομάκρυνσης όλων των στρατοπέδων που βρίσκονται μέσα στην πόλη και της απόδοσής τους σε χρήσεις πρασίνου και κοινωνικών λειτουργιών (Ζουρνά, 2015). Τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί σε όλη τη χώρα σταδιακή εγκατάλειψη πολλών στρατιωτικών εγκαταστάσεων, πολλές από τις οποίες είναι χωροθετημένες εντός πια του αστικού ιστού, καταλαμβάνοντας μεγάλες εκτάσεις ζωτικής σημασίας για τις ίδιες τις πόλεις.

Υπάρχουν, λοιπόν, αρκετά παραδείγματα στρατοπέδων στον ελληνικό χώρο, που απασχόλησαν και απασχολούν πολεοδόμους και μηχανικούς, δημόσιους φορείς αλλά και τους ίδιους τους πολίτες. Κάποια από αυτά απαλλοτριώθηκαν στο παρελθόν, σε πολλά έγιναν αποσπασματικές απαλλοτριώσεις κατά διαστήματα, ενώ για άλλα έχουν κατατεθεί σχέδια και προτάσεις που δεν υλοποιήθηκαν ποτέ.

• Πρώην ΕΑΤ-ΕΣΑ , Αθήνα

Στο χώρο που καταλάμβανε το στρατόπεδο του Α΄ Τάγματος Πεζικού στις παρυφές του Λυκαβηττού, συναντάται ένα από τα πιο σημαντικά συμπλέγματα λειτουργιών της Αθήνας. Σταδιακά, από τη δεκαετία του '20 και μέσα από διαδοχικές παραχωρήσεις, ο χώρος του πρώην στρατοπέδου κατατμήθηκε σε μικρότερες ενότητες με διαφορετικούς αποδέκτες και διαφορετικό λειτουργικό προσανατολισμό (Καραντζούλης, 2014).

Συγκεκριμένα, στο χώρο του πρώην στρατοπέδου διακρίνονται: Τα Νοσοκομεία Μετοχικού Ταμείου Στρατού (ΝΜΤΣ) και Ναυτικό, η Πρεσβεία των ΗΠΑ και η επέκτασή της σε χώρο του ΜΤΠΥ που της παραχωρήθηκε έναντι χαμηλού αντιτίμου, το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών με τις νέες συνεδριακές του εγκαταστάσεις, το Πάρκο Ελευθερίας και τα κτίρια του ΕΑΤ-ΕΣΑ, που στεγάζουν το Κέντρο Καλών Τεχνών του Δήμου Αθηναίων, το προς ανοικοδόμηση οικόπεδο της Εκκλησίας της Ελλάδας (πρώην 401 Στρατιωτικό Νοσοκομείο), στο οποίο προβλέπεται να ανεγερθεί το Συνοδικό Μέγαρο ή μεγάλη ξενοδοχειακή μονάδα καθώς και μια σειρά από οικόπεδα κατά μήκος των οδών Δεινοκράτους, Αθηναίων Εφήβων και Αναπήρων Πολέμου που παραχωρήθηκαν σε αξιωματικούς του Στρατού μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή για την ανέγερση κατοικιών (Καραντζούλης, 2014).

Οι χρήσεις κατανέμονται στο χώρο ως εξής: υγεία 21%, κατοικία 20%, πρεσβεία ΗΠΑ 16%, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών 16%, Άλσος-Πάρκο Ελευθερίας 14%, Εκκλησία της Ελλάδας 7%, οδικό δίκτυο 6% (Πολύζος et al., 2006), (Εικόνα 51).

Εικόνα 51. Πάρκο Ελευθερίας-πρώην ΕΑΤ-ΕΣΑ. Χρήσεις γης/ Ιδιοκτησίες.
Πηγή: http://library.tee.gr/digital/kma/kma_m1335/kma_m1335_polyzos.pdf

Αξιολογώντας την εξέλιξη του χώρου του πρώην στρατοπέδου του Α΄ Τάγματος Πεζικού προκύπτει ότι μόνο το 14% της συνολικής έκτασης αποδόθηκε στην πόλη ως υπαίθριος δημόσιος χώρος, ο οποίος περιλαμβάνει τις διαμορφώσεις γύρω από το άγαλμα του Ελ. Βενιζέλου (αρχιτέκτων Π. Βοκοτόπουλος) και τον περιβάλλοντα χώρο του διατηρητέου συγκροτήματος ΕΑΤ-ΕΣΑ (Εικόνες 53-55). Παράλληλα, όπως φαίνεται και από τις νέες χρήσεις γης, ο χώρος έχει κατακερματιστεί και έχουν διακοπεί οι συνδέσεις ανάμεσα στις επιμέρους ενότητες, ενώ η κίνηση των πεζών γίνεται ακόμα και σήμερα περιμετρικά. Η κίνηση αυτή, σε συνδυασμό με την έλλειψη σήμανσης, καθιστά λιγότερο αντιληπτή την ιστορικότητα του τόπου από τους πολίτες (Πολύζος et al., 2006).

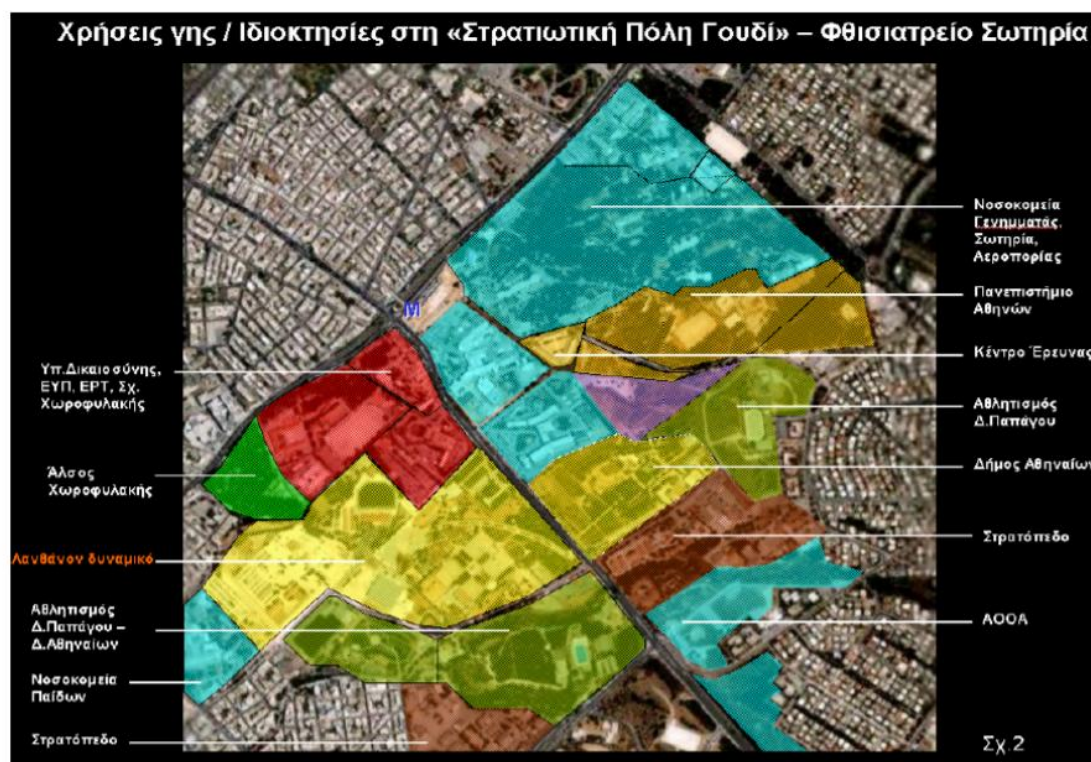
• Στρατιωτική Πόλη Γουδί, Αθήνα

Η Στρατιωτική Πόλη Γουδί, έκτασης 4.500 στρεμμάτων, περίπου, ιδρύθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα και λειτούργησε ως τη δεκαετία του '80. Από το 1977, μεγάλη έκταση του χώρου (965 στρ.) παραχωρήθηκε σταδιακά σε κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς για πράσινο, αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, ενώ ο χώρος συνδέεται και με τις πρώτες προσπάθειες δημιουργίας ολοκληρωμένης νοσοκομειακής υποδομής της χώρας. Η ιστορία της περιοχής ταυτίζεται με τις παλιές στρατιωτικές εγκαταστάσεις (Στρατιωτική Πόλη), αλλά και τα πρώτα νοσοκομεία (Φθισιατρείο Σωτηρία) (Καραντζούλης, 2014).

Σήμερα στην περιοχή υφίστανται και λειτουργούν: 9 πολιτικά και στρατιωτικά νοσοκομεία, 3 υπουργεία, ενεργές στρατιωτικές εγκαταστάσεις (ΣΔΑ) και δημόσιες υπηρεσίες (ΕΡΤ στα κτίρια της πρώην ΥΕΝΕΔ), αθλητικές εγκαταστάσεις του Δήμου Αθηναίων, Δήμου Ζωγράφου και Δήμου Παπάγου, το Κέντρο Εκπαίδευσης Ιππασίας (Γενική Γραμματεία

Αθλητισμού), Εκπαιδευτικά και Ερευνητικά Ιδρύματα (Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου, Κέντρο Ιατροβιολογικών Ερευνών της Ακαδημίας Αθηνών, Πανεπιστήμιο Αθηνών και κτίρια δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης) (Καραντζούλης, 2014).

Οι χρήσεις κατανέμονται στο χώρο ως εξής: υγεία 25%, αθλητισμός 12%, ΑΟΟΑ (στρατιωτικοί) 10%, ενεργά στρατόπεδα 9%, εκπαίδευση – έρευνα 8%, υπηρεσίες 8%, Άλσος Χωροφυλακής 2%, οδικό δίκτυο 8%, λανθάνον δυναμικό 18% (Πολύζος et al., 2006), (Εικόνα 52).

Εικόνα 52. Στρατιωτική πόλη Γουδί-Φθισιατρείο Σωτηρία. Χρήσεις γης/ Ιδιοκτησίες.
 Πηγή: http://library.tee.gr/digital/kma/kma_m1335/kma_m1335_polyzos.pdf

Από τις χρήσεις γης, λοιπόν, προκύπτει πως μόνο το 2% της συνολικής έκτασης είναι σήμερα ανοιχτός δημόσιος χώρος (Άλσος Χωροφυλακής), ενώ στο 18% της έκτασης είναι ακαθόριστο το ιδιοκτησιακό καθεστώς και κατ' επέκταση ακαθόριστος και ο τελικός χαρακτήρας του. Και στην περίπτωση αυτή κατακερματίζεται πλήρως ο χώρος, χωρίς ενδιάμεσες συνδέσεις, με αποτέλεσμα οι κάτοικοι των γύρω δήμων να κινούνται περιμετρικά και κατά μήκος των αξόνων κυκλοφορίας για να προσεγγίσουν τις διαφορετικές χρήσεις (Καραντζούλης, 2014).

Τα δύο παραδείγματα στρατοπέδων που παρουσιάστηκαν αποκαλύπτουν την ασάφεια στις διαδικασίες που ακολουθούν τις απομακρύνσεις των στρατοπέδων. Ειδικότερα, η Ελληνική πολιτεία έχει προβεί σε σταδιακές παραχωρήσεις τμημάτων τους για κοινωνικές ομάδες άμεσα συνδεδεμένες με το Στρατό (στρατιωτικά νοσοκομεία, Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί Αξιωματικών ΑΟΟΑ, Ταμείο Εθνικής Άμυνας ΤΕΘΑ), για την κάλυψη επιμέρους αναγκών της πόλης σε χώρους εκπαίδευσης, πολιτισμού, διοίκησης (Μέγαρο Μουσικής, Υπουργεία Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης / ΕΥΠ, Πανεπιστήμια, ΕΡΤ, κ.α.), για ανταλλαγή εκτάσεων με άλλους φορείς (το 401 Στρατιωτικό Νοσοκομείο ανήκει πλέον στην Εκκλησία της

Ελλάδας), για ειδικές χρήσεις (Πρεσβεία ΗΠΑ), για αθλητικές εγκαταστάσεις (κολυμβητήριο Οργανισμού Νεολαίας και Άθλησης Δήμου Αθηναίων, Κλειστό Αθλητικό Κέντρο Παπάγου, Αθλητικό Κέντρο Ζωγράφου), κάλυψη αναγκών σε κτιριακές υποδομές για τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων (γήπεδο Μπάντμιντον, χώροι στάθμευσης, Χωριό Τύπου) (Καραντζούλης, 2014).

Εικόνα 53. Πάρκο Ελευθερίας, αρχιτέκτονας Π. Βοκοτόπουλος. Πηγή: www.greekarchitects.gr

Εικόνα 54. Η Εθνική Γλυπτοθήκη στεγάζεται από τον Ιούλιο του 2004 στα αποκατεστημένα κτίρια των παλαιών στάβλων στο Άλσος Στρατού. Πηγή: www.nationalgallery.gr

Εικόνα 55. Προοπτικό σχέδιο του Σανατορίου Σωτηρία, αρχιτέκτονας Ι. Δεσποτόπουλος. Πηγή: www.benaki.gr

Οι παραχωρήσεις αυτές ολοκληρώθηκαν χωρίς έναν ενοποιητικό σχεδιασμό και οδήγησαν στην απόδοση στην πόλη εξαιρετικά περιορισμένης έκτασης υπαίθριου δημόσιου χώρου. Τα δύο στρατόπεδα κατακερματίστηκαν σε μικρές ενότητες, περιφραγμένες και απροσπέλαστες που δεν επιτρέπουν την ελεύθερη κίνηση των πολιτών μέσα στο χώρο, παρά μόνο περιμετρικά, ενώ δυσχεραίνουν και την επικοινωνία γειτονικών περιοχών μεταξύ τους. Το περιβάλλον υποβαθμίστηκε με την κάλυψη μεγάλου μέρους των φυσικών επιφανειών με νέα μεγάλα κτίρια και με διαμορφώσεις σκληρών υλικών για τη δημιουργία επίγειων χώρων στάθμευσης για τα νοσοκομεία, τα υπουργεία και τη μετεπιβίβαση στο μετρό καθώς και με τον περιορισμό της υψηλής φύτευσης και την κάλυψη των ρεμάτων (Πολύζος et al., 2006).

• Πρώην στρατόπεδο Τσιρογιάννη, Θεσσαλονίκη

Το 1976, στο στρατόπεδο Τσιρογιάννη, έκτασης 30,6 στρεμμάτων, χωροθετήθηκε το νέο Δημαρχιακό Μέγαρο Θεσσαλονίκης κι αργότερα, το κτήριο του Βυζαντινού Μουσείου (56). Ένα ακόμα παράδειγμα όπου ο χώρος του πρώην στρατοπέδου οικοδομήθηκε στο μεγαλύτερο ποσοστό του και δεν αντιμετωπίστηκε ως μέρος μιας ευρύτερης σχεδιαστικής πρότασης με ελεύθερους χώρους πρασίνου και πολιτιστικές χρήσεις σε μια ομάδα πρώην στρατιωτικών εκτάσεων εντός της πόλης της Θεσσαλονίκης. Το 1984 παραχωρήθηκε, επίσημα, ο χώρος στο Δήμο Θεσσαλονίκης και το ΥΠ.ΠΟ και ξεκίνησε η κατασκευή του Βυζαντινού Μουσείου υπό την επίβλεψη του αρχιτέκτονα Κ. Κρόκου. Η κατασκευή του Δημαρχείου, σε σχέδια του αρχιτέκτονα Τ. Μπίρη, ξεκίνησε το 2006, έπειτα από διαφωνίες ετών (Δ.9).

Εικόνα 56. Δημαρχείο Θεσσαλονίκης και Μουσείο Βυζαντινού πολιτισμού.
Πηγή: www.teetkm.gr/855

Εικόνα 57. Δημαρχείο Θεσσαλονίκης και Μουσείο Βυζαντινού πολιτισμού.
Πηγές: <http://biris-tsiraki-architects.com/> και <http://odysseus.culture.gr/> αντίστοιχα.

• Πρώην Στρατόπεδο Στρεμπενιώτη, Θεσσαλονίκη

Το πρώην Στρατόπεδο Στρεμπενιώτη, έκτασης 286 στρεμμάτων, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα ατυχούς διαχείρισης και κατατεμαχισμού μιας μεγάλης αδόμητης διαθέσιμης επιφάνειας (Εικόνα 58). Αποδόθηκε τμηματικά στους δήμους Νεάπολης και Πολίχνης και χρησιμοποιήθηκε για την κάλυψη επειγουσών αναγκών κοινωνικής υποδομής, χωρίς μέριμνα για τον χαρακτήρα του αστικού χώρου που θα προέκυπτε. Η πολεοδόμησή του δεν προέκυψε από συστηματικό σχεδιασμό, αλλά προσαρμόστηκε στις αποσπασματικές πιέσεις των όμορων Δήμων και η έκταση των 30, περίπου, στρεμμάτων κυριολεκτικά διαμελίστηκε για χρήσεις εκπαίδευσης, πολιτισμού, αθλητισμού, διοίκησης (Ζουρνά, 2015).

Εικόνα 58. Έκταση πρώην στρατοπέδου Στρεμπενιώτη. Πηγή:
<https://www.google.com/maps/@39.3548554,21.9194731,18z>

Το 1999 ψηφίζεται ο νόμος (Ν.2745/99) που προτρέπει στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου εθνικού προγράμματος για τη μετεγκατάσταση των στρατοπέδων και την ταυτόχρονη αναβάθμιση των αστικών συγκροτημάτων, υπό τη συνεργασία των ΥΠ.ΕΘ.Α. και Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. Με βάση το νόμο αυτόν, προωθείται η μετεγκατάσταση στρατοπέδων σε καταλληλότερες εκτάσεις του Δημοσίου -στην εσχάτη και σε ιδιωτικές εκτάσεις που θα εξαγοραστούν- και η αξιοποίηση των χώρων προς όφελος των κοινοτήτων. Βασική προϋπόθεση ότι ποσοστό τουλάχιστον 50% των χώρων αυτών θα προβλέπεται για κάλυψη των αναγκών σε χώρους κοινόχρηστου πρασίνου και κοινωφελών εξυπηρετήσεων (Δ.10). Το Υπουργείο Άμυνας, στηριζόμενο στον νόμο 2745/99 στο παρελθόν είχε ανακοινώσει την αποδέσμευση 29 στρατοπέδων σε όλη την χώρα (Δ.11).

• Πρώην ΚΕΒΟΠ και ΚΕΒΔ, Χαϊδάρι

Το Πάρκο Ιστορικής Μνήμης και Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης, στο Χαϊδάρι, εκτείνεται σε 65 στρέμματα, τα 50 εκ των οποίων ανήκαν στο Στρατόπεδο Χαϊδαρίου (ΚΕΔΒ, ΚΕΒΟΠ). Το τμήμα αυτό παραχωρήθηκε στο Δήμο από το Ταμείο Εθνικής Αμύνης, το 1997, ενώ το υπόλοιπο αποκτήθηκε το 2001 (Δ.12). Ένα μέρος του Πάρκου, περίπου 40 στρ. κατασκευάστηκε σε συνεργασία της Νομαρχίας Αθηνών με το Δήμο Χαϊδαρίου και ολοκληρώθηκε το 2009. Οι χώροι του περιλαμβάνουν μεγάλες εκτάσεις φυτεύσεων και λειτουργίες αναψυχής όπως υπαίθριο θέατρο (Εικόνα 59), αθλητικές εγκαταστάσεις, διαδρομές περιπάτου (Εικόνα 60) και αποτελεί μια πρώην στρατιωτική έκταση που αξιοποιήθηκε όπως ακριβώς όριζε ο νόμος 2745/99. Αποτελεί ελεύθερο χώρο πρασίνου και ιστορικής μνήμης για το Χαϊδάρι, ενώ υπάρχει προγραμματισμός από τη Νομαρχία Αθηνών για επέκταση του Πάρκου Ιστορικής Μνήμης, κατά περίπου 25 στρέμματα, προς το Αττικό Νοσοκομείο και προς το Πάρκο Νεολαίας Χαϊδαρίου, ώστε να επισφραγιστεί αυτός ο χώρος πρασίνου και να εμπλουτιστεί με άλλες δραστηριότητες, κάνοντάς το ταυτόχρονα το μεγαλύτερο πνεύμονα πρασίνου εντός του δυτικού αστικού ιστού (Καραντζούλης, 2014).

Εικόνα 59. Υπαίθριο θέατρο πάρκου Χαϊδαρίου.
Πηγή: www.haidari.gr

Εικόνα 60. Διαδρομές περιπάτου πάρκου Χαϊδαρίου. Πηγή:
https://www.huffingtonpost.gr/giorgos-argyropoulos/-_4456_b_9391062.html

• Στρατόπεδο Μ. Αλέξανδρου και στρατόπεδο Παπακυριαζή, Θεσσαλονίκη

Το στρατόπεδο Μεγάλου Αλεξάνδρου (Εικόνες 61, 62) αποχαρακτηρίστηκε στο σύνολό του, αν και, λόγω του υψηλού κόστους μετεγκατάστασης, στο 25% της έκτασης λειτουργεί ακόμα και σήμερα τμήμα της Σ.Υ. Στο απαλλοτριωμένο τμήμα έχουν ήδη χτιστεί σχολεία και αθλητικές εγκαταστάσεις. Αναμένεται ένας πιο λεπτομερής σχεδιασμός των νέων κτηρίων και του πάρκου. Το στρατόπεδο Παπακυριαζή (Εικόνες 61, 63) προτάθηκε κατά 50% να αποδοθεί αμιγώς ως χώρος υπερτοπικού πρασίνου και κατά 50% να πολεοδομηθεί περιλαμβάνοντας αστικές χρήσεις σε συνδυασμό με τις χρήσεις στο γειτονικό στρατόπεδο (Ζουρνά, 2015).

Εικόνα 61. Αεροφωτογραφία στρατοπέδων Πατακουριαζή-Μ. Αλεξάνδρου. Πηγή: www.bing.com/maps/

Εικόνα 62. Είσοδος στρατοπέδου Μ. Αλεξάνδρου. Πηγή: www.enet.gr

Εικόνα 63. Ο δρόμος στο βόρειο όριο του στρατοπέδου Πατακουριαζή. Πηγή: στιγμιότυπο από maps.google.gr

• Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη

Για το συγκεκριμένο στρατόπεδο έχουν κατατεθεί διάφορες προτάσεις. Στα πλαίσια του νόμου 2745/99, το 2006, προτάθηκε απαλλοτρίωση της συνολικής έκτασης -το 50% που δίνεται για ανταλλαγή να βρεθεί σε άλλο σημείο- ώστε ο χώρος να λειτουργήσει ως Πρότυπο Μητροπολιτικό Κέντρο (Δ.13). Ενδιαφέρον στοιχείο της πρότασης (Εικόνα 64) αποτελεί η διάχυση του πρασίνου εκτός των ορίων του στρατοπέδου. Η γειτνίαση με σχολεία, εκκλησία και βασικό κυκλοφοριακό άξονα ενισχύει τη σημασία της θέσης του πάρκου στην πόλη.

Εικόνα 64. Πινακίδες παρουσίασης πρότασης για το διαγωνισμό του Στρατοπέδου Παύλου Μελά. Πηγή: pavloumela.blogspot.gr

4. Συμπεράσματα

Κτίρια και εγκαταστάσεις, αστικές περιοχές και εκτάσεις ή τμήματα αυτών, που είναι εγκαταλελειμμένα, υπολειμματού ή παραμένουν ανενεργά επιφέρουν άμεσες συνέπειες στις πόλεις που εντάσσονται. Δημιουργούν μια σειρά από προβληματικές, όπως κλίμα στασιμότητας, οικονομική ύφεση, υποβάθμιση του φυσικού και αισθητικού περιβάλλοντος, στιγματισμός περιοχών ως κακόφημες. Προβληματικές που θέτουν απαραίτητη την αναζήτηση κατάλληλων πολιτικών αντιμετώπισης, ανάλογα με την κάθε περίπτωση (Σουλιώτη, 2014).

Οι στρατιωτικές εκτάσεις – τα στρατόπεδα, ως εγκαταλελειμμένοι αστικοί χώροι εντάσσονται στα εγκαταλελειμμένα εδάφη “*brownfields*”, με την ευρύτερη διάσταση που έχει πια αποκτήσει ο όρος. Ως προς την αναγκαιότητα της επανάχρησης και αξιοποίησης των “*brownfields*”, η επαναφορά τους στην ενεργό χρήση, διαμορφώνεται από το γεγονός, ότι διαθέτουν: α) ένα σύνολο παραγόντων δυναμικότητας με πρωταρχικό, ότι καλύπτουν ανεκμετάλλευτες εκτάσεις γης στις πόλεις, σημαντικό ζήτημα στην περίπτωση των πόλεων με έντονο το φαινόμενο της αστικής διάχυσης και β) ένα σύνολο οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών, αναπτυξιακών οφελών, τα οποία μεταξύ άλλων είναι η βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, η αποφυγή της περιβαλλοντικής μόλυνσης, η οικονομική τόνωση και η προσέλκυση επενδύσεων, η αντιμετώπιση ως ένα βαθμό της άναρχης εξάπλωσης των πόλεων στον περιεριστικό χώρο και η διάσωση των ίδιων των περιοχών, καθώς συνήθως συνδέονται με το ιστορικό παρελθόν της εκάστοτε περιοχής (Hollander et al., 2010).

Έτσι, οι τόποι αυτοί ως εδάφη “*brownfields*” λαμβάνουν τα χαρακτηριστικά αυτών, όσον αφορά σε μειονεκτήματα, προβληματικές, περιβαλλοντική επικινδυνότητα που φέρουν, αλλά και σε πολιτικές διαχείρισης και ευκαιριών που μπορεί να παρέχουν στον αστικό ιστό. Οι τόποι υπό μελέτη μπορούν να ερμηνευτούν, επίσης, ως ανενεργά εδάφη, αστικά κενά, υπολειμματικοί χώροι, τόποι εντός της πόλης, αλλά εκτός της παραγωγικής δομής της. Μέσα από μια σειρά αστικών θεωριών τονίζεται η δυναμική των χώρων αυτών. Μια κατηγορία τόπων, οι οποίοι παράγονται συνεχώς από την πόλη ως μια φυσική εξέλιξη της. Πρόκειται για απροσδιόριστα κενά, μεσοδιαστήματα ανάμεσα στις ταυτοποιημένες και σαφώς ορισμένες, αναγνωρίσιμες περιοχές των πόλεων που μπορούν, όμως, να αποτελέσουν δυναμικούς τόπους ενεργοποίησης νέων σχέσεων για την εξέλιξη της πόλης. Αυτές οι υποβαθμισμένες, “μειονοτικές”, “υπολειμματικές”, “περιφερειακές” περιοχές, χωροταξικές θεσμικές ή άλλες, ανταλλάσσουν προοπτικές, γίνεσθαι με τις “κυρίαρχες”, “πλειοψηφικές περιοχές”. Οι συναντήσεις τους αυτές δεν στηρίζονται σε αμοιβαίες, ιεραρχικές εξαρτήσεις, αλλά στο πέρασμα νέου τύπου σχέσεων της μίας για την άλλη (Χατζησάββα, 2009).

Η πόλη δεν αποτελείται από στατικά αντικείμενα, αλλά, αντίθετα, είναι ένα συνεχώς εξελισσόμενο πεδίο, επάνω στο οποίο ρέουν συνεχόμενες ενέργειες και εμφανίζονται αλλαγές στο περιεχόμενό του. Έτσι, τα τοπία και οι μάζες, όντας μη μόνιμες δομές, μπορούν να υποστούν οποιαδήποτε χρονική στιγμή μεταλλάξεις (Berger, 2006).

Οι υπό μελέτη τόποι βρίσκονται εν αναμονή μιας νέας χρήσης καθώς και σε διαθεσιμότητα να υποδεχτούν τις μεταλλάξεις αυτές, γεγονός που τους καθιστά χώρους δυναμικούς που εξελίσσονται παράλληλα με την ίδια την πόλη. Χώροι που μεμονωμένα ή ενταγμένοι σε ένα ευρύτερο δίκτυο μπορούν να αποτελέσουν ένα πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη νέων αστικών χαρακτηριστικών, πολεοδομικών λύσεων, χρήσεων γης, κοινωνικών δομών και έκφρασης.

Συχνά αντίστοιχες εκτάσεις γης έχουν επαναχρησιμοποιηθεί και ενεργοποιηθεί εκ νέου ως πάρκα και χώροι αναψυχής, αθλητικές εγκαταστάσεις και πολιτιστικά κέντρα, ακόμα και ως χώροι εργασίας, εμπορίου και κατοικίας, με σημαντικές θετικές επιπτώσεις σε περιβάλλον, πόλη και κοινωνία. Μέσω των αποκαταστάσεων βελτιώνεται η ποιότητα του εδάφους, του αέρα, των υδάτων, ενώ η παροχή πρόσφορου, διαθέσιμου εδάφους για ανάπτυξη μέσα στα αστικά όρια συντελεί εμμέσως στην μείωση της αστικής εξάπλωσης και της κατανάλωσης νέων παρθένων εκτάσεων. Προσφέρεται υψηλότερη ποιότητα ζωής στους κατοίκους και βελτιωμένες υπηρεσίες, ενώ αυξάνεται η αξία γης των γειτονικών περιοχών. Το κτιριακό απόθεμα συντηρείται και αξιοποιείται συμβάλλοντας στην αισθητική αναβάθμιση του χώρου και τη διατήρηση κάποιων πολιτισμικών στοιχείων, ενώ περιοχές καταφέρνουν να αποστιγματιστούν μερικώς λόγω της προηγούμενης δραστηριότητάς τους (Καραχάλιου, 2009).

Η πολιτική της επανάχρησης μπορεί να διαμορφώσει το πλαίσιο για την αποδέσμευση αυτών των ανεκμετάλλετων για τον αστικό ιστό εκτάσεων και τον προσδιορισμό χρήσεων γης, οι οποίες είτε λείπουν από την περιοχή όπου βρίσκονται, είτε θα συνεισφέρουν στη βελτίωσή της. Η χρησιμοποίηση των στρατιωτικών εκτάσεων ως “αποθέματα δημόσιας γης” αποτελεί μια ιστορικά τεκμηριωμένη πρακτική, είτε ως επακόλουθο της ανάγκης επέκτασης των πόλεων, είτε ως μηχανισμός ανατροπής σε πολλές περιπτώσεις της σχέσης κέντρου-περιφέρειας οδηγώντας στην αντικατάσταση της στρατιωτικής λειτουργίας από πολιτιστικές, εκπαιδευτικές, και διοικητικές χρήσεις, ώστε να οδηγηθούμε προς μια πολεοδομία μετασχηματισμών (Βιτοπούλου, 2000).

Η απόδοση τους δεν αφορά μόνο τους δήμους που τα περιβάλλουν, αλλά ολόκληρη την πόλη και τους κατοίκους της. Προτείνεται η αποφυγή της αντιμετώπισης των στρατοπέδων ως απομονωμένα ελεύθερα πεδία ή ως εν δυνάμει αστικά ακίνητα προς εμπορευματική αξιοποίηση, επιβαρύνοντας ή μη βελτιώνοντας την περιβαλλοντική και πολεοδομική λειτουργία των συνοικιών και ολόκληρης της πόλης. Η αξιοποίηση των στρατοπέδων στα πλαίσια ενός ευρύτερου προγράμματος αστικής αναζωογόνησης παρέχει μοναδικές ευκαιρίες για ανάδειξη των στρατοπέδων ως ιδιαίτερους τόπους ιστορικού και πολιτισμικού ενδιαφέροντος, δημιουργία νέων κοινόχρηστων χώρων πρασίνου και πάρκων που θα αναπληρώνουν τις έντονες σημερινές ελλείψεις που βιώνουν οι πολίτες πυκνοκατοικημένων κέντρων, νέες χρήσεις, νέα σημεία ενδιαφέροντος, εκτόνωση των πιέσεων που υφίστανται τα αστικά κέντρα (Χριστοδούλου, 2006).

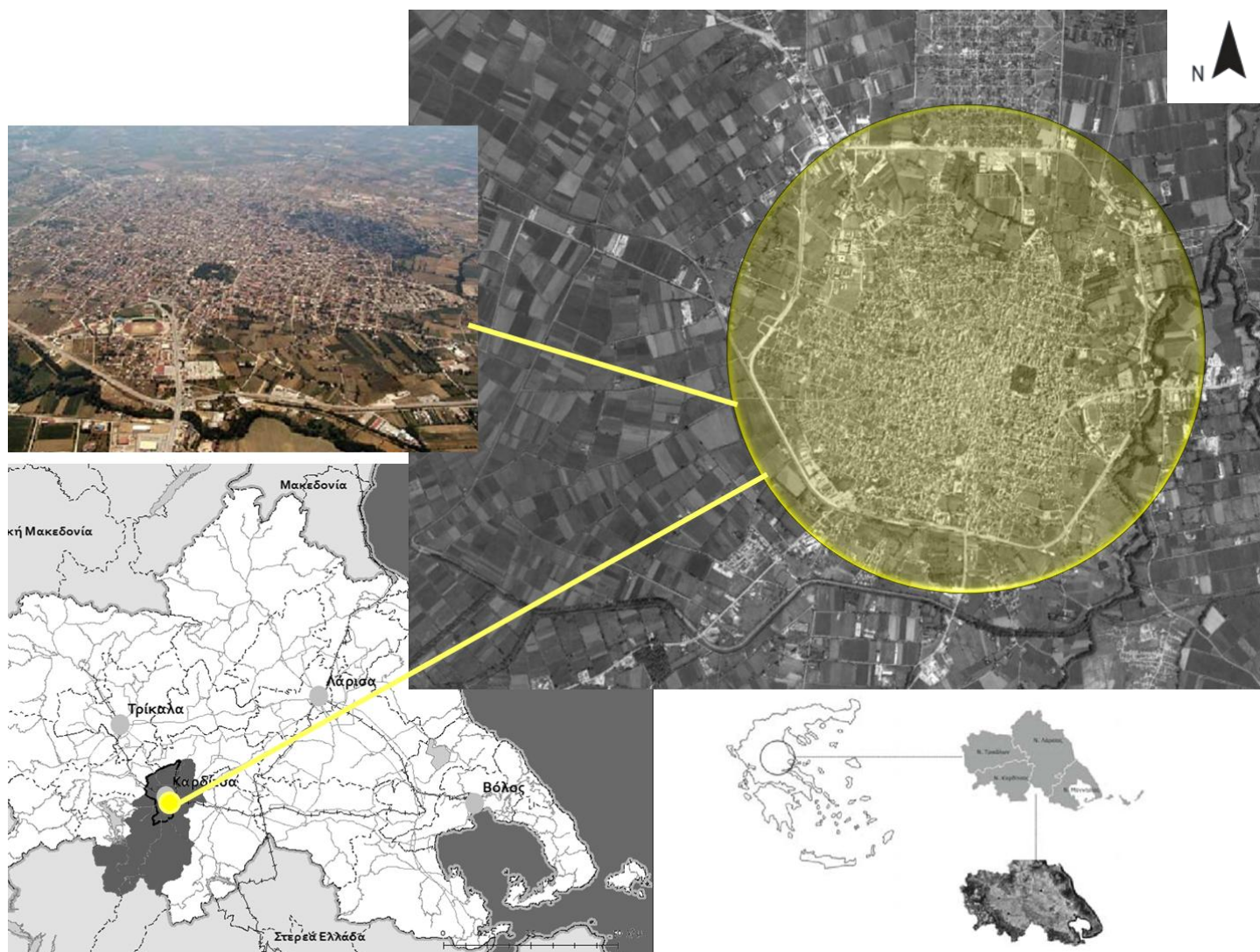
Η αξιοποίηση των πρώην στρατιωτικών εκτάσεων και στρατοπέδων αποτελεί μια από τις σημαντικότερες δυνατότητες αναπλήρωσης των ελλειπόντων κοινωνικών υποδομών και ιδιαίτερα του πρασίνου και των ελεύθερων χώρων εντός των αστικών χώρων, ενώ, δεδομένων των περιβαλλοντικών και κοινωνικών αστικών παραγόντων και προβληματικών, παραμένει αναγκαία (Τζάμου, 2016).

B. Η Πόλη της Καρδίτσας

Καταγραφή υφιστάμενης κατάστασης και πρόταση
Κλίμακες: 1:5.000, 1:1.000

1. Γενικά στοιχεία για την πόλη της Καρδίτσας [Γεωγραφική θέση-κλίμα-έδαφος]

Εικόνα 65 . Κολάζ δεδομένων από Google Maps, χάρτες, αεροφωτογραφίες. Ιδία επεξεργασία.

Ο Νομός Καρδίτσας καταλαμβάνει το νοτιοδυτικό τμήμα της Θεσσαλίας ενώ συνορεύει στα βόρεια με το νομό Τρικάλων, στα νότια με τους Νομούς Ευρυτανίας και Φθιώτιδας, ανατολικά με το Νομό Λαρίσης και δυτικά με το Νομό Άρτας. Διαμορφώνεται από την ορεινή μάζα της Ν. Πίνδου των Αγράφων και την αποξηραμένη λίμνη της Ξυνιάδας. Η πιο έντονη γεωφυσική ιδιομορφία της περιοχής παρατηρείται κατά τη μετάβαση από εντελώς πεδινές εκτάσεις σε ορεινές, με ισχυρές κλίσεις 10-30% στα νότια - νοτιοδυτικά. Η ευρύτερη περιοχή φτάνει ως την τεχνητή λίμνη Πλαστήρα, προσεγγίζεται από τον Πηνειό και τον Αχελώο και διασχίζεται από τους δυο παραπόταμους του Πηνειού, Καράμπαλη και Καλλέντζη (Κανδηλά, 2006).

Η συνολική έκταση του νομού είναι περίπου 450 τ.χλμ. και η κατανομή της είναι ως εξής: Πεδινή: 380 τ.χλμ. (87,5%), ημιορεινή: 30 τ.χλμ. (6%), ορεινή: 40 τ.χλμ. (6,5%) (Δ.14).

Το **κλίμα** του νομού είναι ηπειρωτικό με δριμύ χειμώνα, ο παγετός αποτελεί συνηθισμένο φαινόμενο του χειμώνα και ιδιαίτερα θερμό καλοκαίρι, ειδικά στα πεδινά (Κονδύλη, 2014).

Η **πόλη της Καρδίτσας** είναι πρωτεύουσα της ομώνυμης Περιφερειακής Ενότητας και έδρα του δήμου Καρδίτσας, αποτελώντας εμπορικό, διοικητικό, οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο. Είναι η μικρότερη και νεότερη από τις τέσσερις Θεσσαλικές πρωτεύουσες, με **έκταση** 9 τ.χλμ. και 38.554 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011 (Δ.15).

Η λέξη "Καρδίτσα" θεωρείται παραφθορά του σλαβικού "Gradista", το οποίο σημαίνει "οριοθετημένος, οχυρωμένος τόπος", ενώ μια άλλη εκδοχή αποδίδει το όνομα της πόλης στην παραφθορά της λέξης "καρυδιά - καρυδίτσα" (Δ.16).

Η Καρδίτσα βρίσκεται στο κέντρο του Νομού Καρδίτσας και στο δυτικό άκρο του Θεσσαλικού κάμπου (Εικόνα 65). Αναπτύσσεται σε ήπιο γεωμορφολογικό έδαφος, με μέσο υψόμετρο της πόλης περίπου 110 μέτρα από τη μέση στάθμη της θάλασσας και **έδαφος** επίπεδο. Όσον αφορά στο **κλίμα** της πόλης (Εικόνα 66), οι χειμώνες είναι δριμείς και τα καλοκαίρια θερμά, με ηπιότερες διακυμάνσεις από αυτές του νομού (Κονδύλη, 2014).

ΠΟΛΗ	ΠΕΡΙΟΧΗ(ΝΟΜΟΣ)	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΛΑΤΟΣ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΜΗΚΟΣ	ΥΨΟΜΕΤΡΟ	ΒΑΡΟΜΕΤΡΟ	ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΖΩΝΗ							
Καρδίτσα	Καρδίτσας	39ο 22'	20ο 48'		111,1 Γ								
Μέση Μηνιαία Θερμοκρασία		4.5	6.9	10.4	13.9	18.0	24.2	26.3	25.6	22.1	16.1	10.1	4.3
Μέση Μηνιαία Υγρασία		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Μέση Μηνιαία Βροχόπτωση		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Μέση Μηνιαία Διεύθυνση και ένταση ανέμων		2.2	2.3	2.5	2.6	2.8	2.9	2.9	2.7	2.7	2.6	2.5	2.4
Μέση ηλιακή ακτινοβολία στο οριζόντιο επίπεδο		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Μονάδες μέτρησης κλιματολογικών δεδομένων													
Θερμοκρασία(C) Υγρασία (%) Βροχόπτωση(mm) Ταχύτητα ανέμου (m/s) Ηλιακή ακτινοβολία στο οριζόντιο επίπεδο(kWh/(m ² .mo))													

Εικόνα 66. Πίνακας κλιματολογικών δεδομένων πόλης Καρδίτσας.

Πηγή: [file:///D:/Downloads/kondylim_urban%20\(1\).pdf](file:///D:/Downloads/kondylim_urban%20(1).pdf)

Η συγκεκριμένη περιοχή βρίσκεται στο κέντρο μιας ευρύτερης γεωγραφικής, επίπεδης περιοχής, γης υψηλής παραγωγικότητας, εντός της οποίας βρίσκονται μια σειρά από οικισμούς και δήμους οι οποίοι επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την δημογραφική, οικονομική και κοινωνική ζωή της πόλης της Καρδίτσας, ενώ συνδέονται και συγκοινωνιακά με αυτή (Κανδηλά, 2006).

2. Ιστορικά στοιχεία πόλης Καρδίτσας

Η Καρδίτσα είναι νεότερη από τις υπόλοιπες τρεις Θεσσαλικές πρωτεύουσες, παρόλο που ο νομός κατοικήθηκε από την αρχή της παλαιολιθικής εποχής. Το μεγαλύτερο μέρος του νομού καταλαμβάνει η αρχαία Θεσσαλιώτις στον κάμπο και η αρχαία Αθαμανία και Δολοπία στα Άγραφα (Δ.17).

Ιδρύθηκε τον 15ο αιώνα (1423- 1445) από τους Οθωμανούς και αναδείχθηκε ως τόπος συναλλαγών ορεινών και πεδινών, λειτουργία που διατήρησε αμείωτη ως τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Η κατοίκηση σε ένα πεδινό χώρο προσέφερε προστασία από το δριμύ κλίμα και η θέση της, ήταν ευνοϊκότερη από αυτές της γύρω περιοχής, ώστε να επιλεχθεί ως ένας οθωμανικός αστικός πυρήνας κυριαρχίας. Η πρώτη αναφορά για τον οικισμό γίνεται στην τουρκική απογραφή των ετών 1454-1455, όπου αναφέρεται σαν ένα μικρό χωριό της επαρχίας Φαναρίου με 160 κατοίκους (Δ.18).

Στα τέλη του 16ου αιώνα ο οικισμός γνώρισε τεράστια ανάπτυξη. Στις παραμονές της ελληνικής επανάστασης, η Καρδίτσα ήταν το μεγαλύτερο χωριό του κάμπου με 200 σπίτια

συνολικά. Το 1821 η πανώλη ερήμωσε την πόλη, η οποία και κατοικήθηκε ξανά και έγινε επίσημα δήμος το 1882, ένα χρόνο μετά την απελευθέρωσή της από τους Τούρκους (18 Αυγούστου 1881). Η αστικοποίηση προχωρούσε αργά και η πόλη αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα από τα έλη και το κακό δίκτυο ύδρευσης της τουρκοκρατίας καθώς και από οικίες κακής κατασκευής, έτοιμες να καταρρεύσουν από τις συχνές πλημμύρες ή κάποιο σεισμό. Μετά την προσάρτηση διπλασιάστηκε ο πληθυσμός της πόλης (1881-1896), γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την επέκταση της με τη δημιουργία νέων συνοικιών (Δ.19).

Το 1885 υλοποιήθηκε η σιδηροδρομική σύνδεση της πόλης με το λιμάνι του Βόλου η οποία τόνωσε την αγροτική οικονομία και βοήθησε στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της εποχής. Το 1889 λειτούργησε το πρώτο γυμνάσιο. Ο 20^{ος} αιώνας ξεκίνησε με μια σειρά σημαντικών έργων υποδομής, όπως το δίκτυο ύδρευσης, τα λουτρά και η διαμόρφωση του Παισιόλυπου, ενώ η πόλη αναβαθμίστηκε σε πρωτεύουσα νομού (1899 – 1909) (Δ.20). Εκτός από «*ανεπτυγμένον εμπόριον, ακμαίαν κτηνοτροφίαν ίππων, βοών, προβάτων και βουβάλων*», η Καρδίτσα διέθετε πλέον «*εφορεία, πρωτοδικείον [...], ταμείον, ταχυδρομείον, τηλεγραφείον, γυμνάσιον, ελληνικόν σχολείον και 9.446 κατοίκους*» (Γρίβελλας et al., 1997).

Στις παραμονές του Α΄ παγκόσμιου πόλεμου, η επιχειρηματική κίνηση αυξήθηκε και εμφανίστηκαν τα πρώτα εργαστήρια. Η επέκταση της καπνοκαλλιέργειας έφερε στην πόλη νέους κατοίκους και πρόσφυγες από Ανατολική Ρωμυλία, Πόντο και Μικρά Ασία, για τους οποίους δημιουργήθηκε, κοντά στους στρατώνες, ο προσφυγικός συνοικισμός. Ο πόλεμος του 1912-1922 επέφερε σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, τα οποία οδήγησαν στη μαζική μετακίνηση των κατοίκων της Καρδίτσας προς τη Λάρισα, το Βόλο και την Αθήνα. Τη δεκαετία του '30 έγιναν στην πόλη μεγάλα έργα υποδομής, όπως ο κεντρικός υπόνομος, ο αντισεισμικός υδατόπυργος στα νότια της πόλης, δρόμοι και δίκτυο ύδρευσης στις απομακρυσμένες συνοικίες (Δ.21).

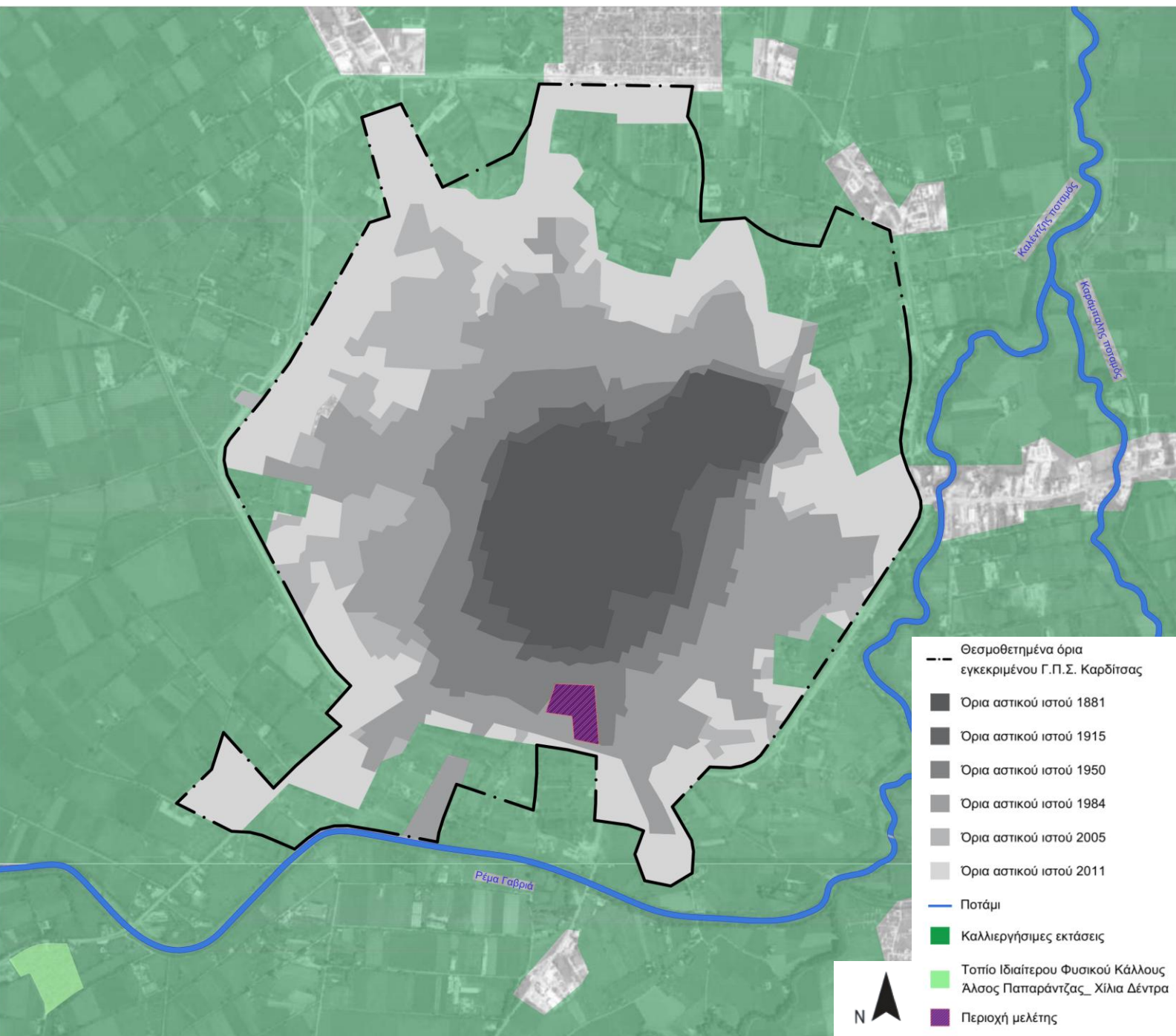
Το Πάσχα του 1941, στην Κατοχή, η πόλη βομβαρδίστηκε από τους Γερμανούς. Στις 11 Μάρτιου του 1943, η Καρδίτσα έγινε η πρώτη ελεύθερη πόλη της Ευρώπης, χάρη στη δράση των δυνάμεων του Ε.Α.Μ., ως τις 10 Οκτωβρίου του 1943, οπότε και καταλήφθηκε εκ νέου από τους Γερμανούς. Τελικά, απελευθερώθηκε στις 2 Σεπτεμβρίου 1944 και έγινε, πάλι, μια από τις πρώτες απελευθερωμένες, από τους Γερμανούς, πόλεις της Ελλάδας (Γρίβελλας et al., 1997).

Από το 1944 η Καρδίτσα είναι, πλέον, μόνιμα έδρα του νομού Καρδίτσας. Στις δεκαετίες του '40 και του '50, η πληθυσμός της πόλης αυξήθηκε ιδιαιτέρως ως αποτέλεσμα συγκυριών, όπως η προσωρινή μαζική αναγκαστική εγκατάσταση ορεινών πληθυσμών κατά τον Εμφύλιο και τα έργα της τεχνητής λίμνης Ν. Πλαστήρα (Δ.22).

Σε μια διαδικασία διερεύνησης της υφιστάμενης κατάστασης της πόλης της Καρδίτσας, συλλέχθηκαν στοιχεία από Ελληνική στατιστική υπηρεσία, βάση δεδομένων Geodata, Γενικό πολεοδομικό σχέδιο Καρδίτσας, καθώς και από επίσκεψη στην περιοχή και καταγράφηκαν στους χάρτες που ακολουθούν.

3. Χάρτες υφιστάμενης κατάστασης σε κλίμακα 1: 5.000

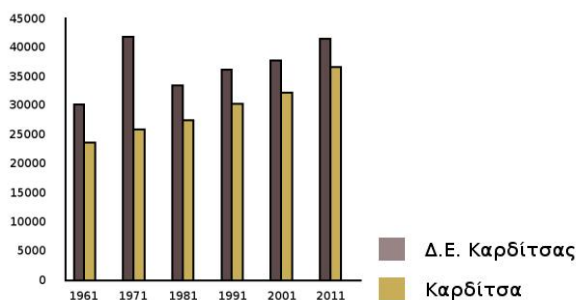
3.α. Διαχρονική εξέλιξη ορίων του αστικού ιστού

Εικόνα 67. Διαγραμματικός χάρτης διαχρονικής εξέλιξης των ορίων του αστικού ιστού της Καρδίτσας, κλίμακα 1:5.000. Ιδία επεξεργασία, βασισμένη στο Google Maps

Στο διαγραμματικό χάρτη (Εικόνα 67) φαίνεται η διαχρονική εξέλιξη των ορίων του αστικού ιστού της πόλης της Καρδίτσας που αντιστοιχίζεται και με τη σταδιακή εξέλιξη του πληθυσμού της πόλης.

Όσον αφορά στα **δημογραφικά στοιχεία** του δήμου της Καρδίτσας, κατά το χρονικό διάστημα 1961-1981, παρατηρείται ότι υπάρχει μια σταδιακή αύξηση του πληθυσμού της τάξης του 8% και στις δυο δεκαετίες. Μετά το 1981 παρατηρείται μια αύξηση του πληθυσμού της τάξης του 30% (διάγραμμα 1). Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην εσωτερική μετανάστευση του νομού, που με την σειρά της προκαλεί το φαινόμενο της αυθαίρετης δόμησης και στην αύξηση της έκτασης του δήμου με την απορρόφηση γειτονικών κοινοτήτων (Κανδηλά, 2006), (Εικόνα 68).

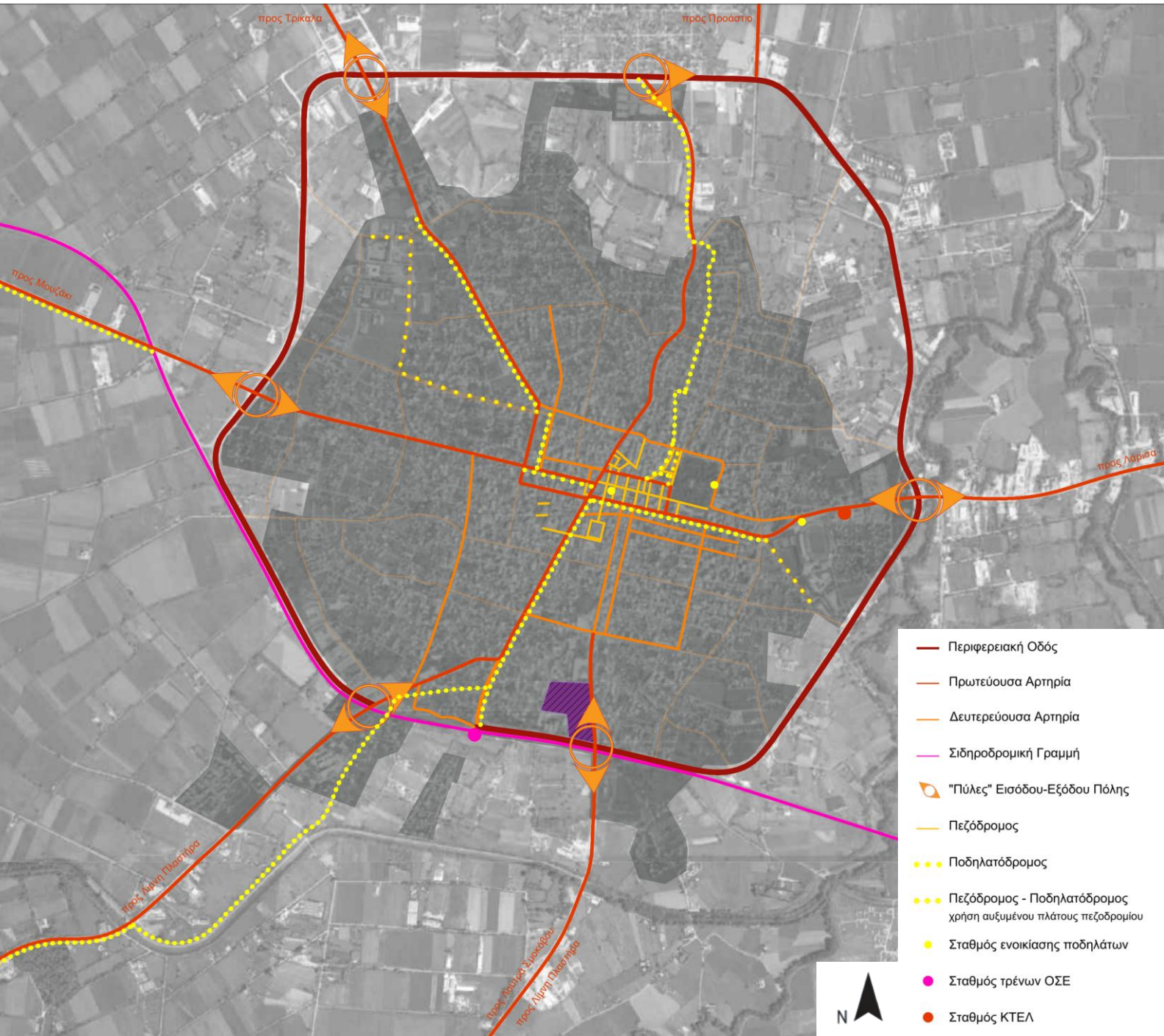
Διάγραμμα 1. Ο πληθυσμός της Καρδίτσας στις απογραφές 1961-2011. Ίδια επεξεργασία.

Ο πληθυσμός, κατά την απογραφή του 2001, σημειώνει αύξηση 4,2% και φτάνει επίσημα τους 37.707 κατοίκους. Κατά την απογραφή του 2011, η πόλη της Καρδίτσας είχε 38.554 μόνιμους κατοίκους, ενώ η Δημοτική ενότητα Καρδίτσας είχε πληθυσμό 44.002 κατοίκους (Δ.23).

Εικόνα 68. Αεροφωτογραφία Καρδίτσας, όπου φαίνεται η εξάπλωση του αστικού ιστού.
Πηγή: <http://www.karditsa-net.gr/2014/city/pics.htm>

3.β. Δίκτυο Υποδομών

Εικόνα 69. Διαγραμματικός χάρτης του δικτύου υποδομών της πόλης της Καρδίτσας, κλίμακα 1:5.000. Ιδία επεξεργασία, βασισμένη στο Google Maps

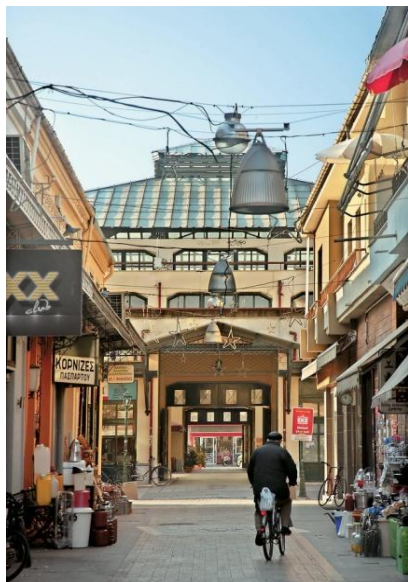
Η ρυμοτομία της πόλης βασίζεται, κατά κύριο λόγο, στο Ιπποδάμειο σύστημα, εκτός ορισμένων ακτινικών αρτηριών, οι οποίες αποτελούν συνέχεια των έξι συνολικά πυλών εισόδου-εξόδου, στην περιφερειακή οδό της πόλης. Οι πύλες αυτές είναι οι εξής: Λ. Δημοκρατίας, Κ. Τερτίπη, Τρικάλων, Φαναριού, Ταυρωπού, Κουμουνδούρου. Περιφερειακά, τα οικοδομικά τετράγωνα είναι λιγότερο ορθοκανονικά. Στο χάρτη δικτύου υποδομών της πόλης της Καρδίτσας (Εικόνα 69) παρουσιάζονται οι πύλες εισόδου και εξόδου που αναφέρθηκαν καθώς, επίσης και τα στοιχεία που αναλύονται στη συνέχεια.

Πρωτεύουσες και δευτερεύουσες αρτηρίες οδικού δικτύου

Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο κατηγοριοποιείται σε πρωτεύουσες και δευτερεύουσες αρτηρίες, σύμφωνα με τη μελέτη του Γενικού πολεοδομικού Σχεδίου του διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας.

Ως πρωτεύουσες αρτηρίες χαρακτηρίζονται: η περιμετρική οδός της πόλης, η Λ. Δημοκρατίας και το σύμπλεγμα Δημοκρατίας-Σακελαρίου-Ιεζεκιήλ-Υψηλάντου, η Κουμουνδούρου ως τη Θεσσαλιώτιδος, η Μπλατσούκα και η Φαναριού ως την Ταλιαδούρου, η Τρικάλων ως την Ταλιαδούρου, η Ταυρωπού και η Αντιγόνου. Δευτερεύουσες αρτηρίες είναι: η Κουμουνδούρου με την Ηρώων Πολυτεχνείου, το ζεύγος Διάκου και Νικηταρά (η Διάκου από την Κουμουνδούρου ως την Γαριβάλδη και η Νικηταρά από την Γαριβάλδη ως την Καραϊσκάκη), η Δ. Εμμανουήλ, η Θεσσαλιώτιδος από την Καραϊσκάκη ως τη Δ. Εμμανουήλ, οι Γαρδικίου-Καποδιστρίου-Αγ. Σεραφείμ ως την Τρικάλων, η συνέχεια της Ιεζεκιήλ από την Κολοκοτρώνη ως την 18ης Αυγούστου και το τμήμα της Κολοκοτρώνη μεταξύ Ιεζεκιήλ και Μπλατσούκα, η Ολύμπου και το τμήμα της Καραϊσκάκη μεταξύ Ταυρωπού και Ολύμπου, η Νικ. Πλαστήρα μεταξύ Ιεζεκιήλ και Υψηλάντου, η 18ης Αυγούστου, η Σαρανταπόρου (Δ.24).

Δίκτυο πεζοδρόμων

Εικόνα 70. Δίκτυο πεζοδρόμων νότια της Δημοτικής Αγοράς.

Πηγή: <http://www.karditsa-net.gr/2014/city/bicycle.htm>

Στον πυρήνα του κέντρου της πόλης υπάρχει ήδη ένα οργανωμένο δίκτυο πεζοδρόμων, το οποίο ενώνει τις πλατείες Παυσίλυπου, Ελευθερίας και Δικαστηρίων και έχει δώσει την δυνατότητα στους κατοίκους να κινούνται άνετα και ελεύθερα με τα πόδια στο κέντρο.

Έτσι, λειτουργούν σαν πεζόδρομοι τα παρακάτω τμήματα των οδών: Στ. Λάμπα (μεταξύ Καραϊσκάκη-πλατείας Ελευθερίας), Δημοκρατίας (μεταξύ Αγ. Κωνσταντίνου-Ηρ. Πολυτεχνείου), Βάλβη, Πλαστήρα, Κουμουνδούρου, Χατζημήτρου και Σμύρνης (μεταξύ Υψηλάντου-Ιεζεκιήλ), Καλαμπάκας, τα εκατέρωθεν τμήματα της πλατείας Δικαστηρίων, τα εκατέρωθεν τμήματα της Δημοτικής Αγοράς (Εικόνα 70) και ορισμένα τμήματα κοντά στον Ιερό Ναό Ευαγγελίστριας (Κανδηλά, 2006).

Αξιοσημείωτη είναι και η ύπαρξη μιας περιοχής «ήπιας» κυκλοφορίας στην οδό Αγίου Κωνσταντίνου μπροστά από την εκκλησία και το υπάρχον δημοτικό σχολείο, για την ασφάλεια των μαθητών και την αποθάρρυνση της εισόδου μεγάλου αριθμού οχημάτων στο κέντρο της πόλης (Κανδηλά, 2006).

Δίκτυο ποδηλατοδρόμων

Παραδοσιακά οι κάτοικοι της πόλης χρησιμοποιούν το ποδήλατο ως κύριο μέσο μετακίνησης, κάτι που ευνοήθηκε ιδιαίτερα από το επίπεδο ανάγλυφο της περιοχής. Το ποδήλατο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιστορία της πόλης, καθώς η χρήση του από τους κατοίκους μετρά αρκετές δεκαετίες.

Το ποδήλατο παρέμεινε ζωντανό στις πόλεις του Θεσσαλικού κάμπου γιατί είναι επίπεδες, έχουν οι περισσότερες περιφερειακούς δακτυλίους και η κλίμακά τους του επιτρέπει να εξυπηρετεί ένα μεγάλο μέρος των μετακινήσεων. Παρουσιάζουν αρκετά υψηλές πυκνότητες δόμησης και αυτό οδηγεί εκτός από την εντατική χρήση του ποδηλάτου και σε υψηλά ποσοστά περπατήματος. Τα παραπάνω ισχύουν και για την Καρδίτσα, όπου χάρη στον μικρό σχετικά πληθυσμό της, 55.000 κάτοικοι, οι εσωτερικές κυκλοφοριακές ροές που παράγονται είναι μικρές. Ο, έστω και μη ολοκληρωμένος, περιφερειακός δακτύλιος την προστατεύει από διαμπερείς ροές. Η Καρδίτσα είναι γνωστή στην Ελλάδα ως πόλη του ποδηλάτου (Εικόνες 71, 72). Είναι επίσης και πόλη του περπατήματος. Εκεί όπου υστερεί, όπως και κάθε ελληνική πόλη, είναι στην ιεράρχηση του οδικού δικτύου κατά τρόπο που να προστατεύονται από διαμπερείς ροές οι γειτονιές και να τακτοποιείται η στάθμευση στο εσωτερικό τους, αφήνοντας ελεύθερο τον απαραίτητο χώρο για περπάτημα και για πράσινο (Βλαστός & Μπακογιάννης, 2017).

Σήμερα αποτελεί ταυτότητα για την πόλη, μιας και το 30% των ημερήσιων μετακινήσεων σε αυτή γίνονται με ποδήλατο, ποσοστό που συγκρίνεται με εκείνο μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων που παρουσιάζουν ευρεία χρήση ποδηλάτου (Κανδηλά, 2006).

Εικόνες 71, 72. Η χρήση του ποδηλάτου στην Καρδίτσα. Πηγές: https://aetostz.blogspot.com/2014/07/blog-post_4495.html και <https://fanpage.gr/pictures/2015/04/1428440208-7cfe4703ed65869014e06765bedffd38.jpg>, αντίστοιχα

Το υφιστάμενο δίκτυο ποδηλατοδρόμων, έχει μήκος 7.300 μ. στον αστικό ιστό και 10.500 μ. στον περιαστικό (Δ.25). Ξεκίνησε να κατασκευάζεται σε πρώτη φάση το διάστημα Άνοιξη 2003 - Άνοιξη 2004, με μελέτη που συντάχθηκε από το Ε.Μ.Π. και τον καθηγητή Θ. Βλαστό. Ο βασικός στόχος ήταν η σύνδεση του κέντρου με τους σημαντικότερους περιμετρικούς πόλους, οι οποίοι είναι οι εξής: Το συγκρότημα ΤΕΙ - Λυκείων στα βορειοδυτικά της πόλης, το Εθνικό Στάδιο στα ανατολικά της πόλης και ο σιδηροδρομικός σταθμός στα νότια (Βλαστός et al., 2001).

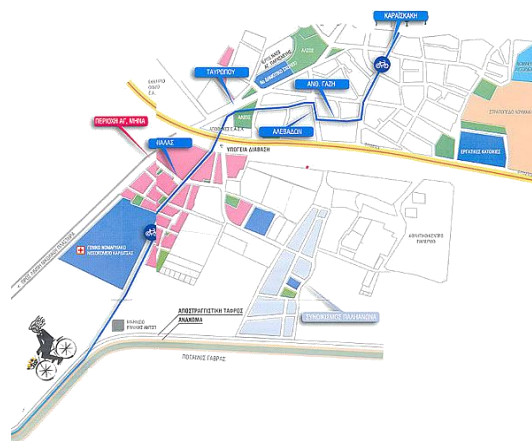
Αποτέλεσμα της πρότασης είναι η δημιουργία ενός αστικού δικτύου ποδηλατοδρόμων στην οδό Υψηλάντου, στο τμήμα της Καραϊσκάκη από το σιδηροδρομικό σταθμό ως την

Υψηλάντου, και στο τμήμα που αποτελείται από τις οδούς Δημ. Μπλατσούκα - Φαναριού - Ακαδημίας και που φτάνει μέχρι το συγκρότημα ΤΕΙ - Λυκείων στα βορειοδυτικά της πόλης, συνολικού μήκους 2,7 χιλιομέτρων. Το 2005 το δίκτυο επεκτάθηκε συνδέοντας το κέντρο της πόλης και συγκεκριμένα το πάρκο του Πausίλυπου με το θερινό κινηματογράφο που βρίσκεται στην περιοχή των Καμινάδων, με δύο δρόμους παράλληλους μεταξύ τους, τις οδούς Καμινάδων-Μπούσδρα και Κίτρος Επισκόπου, συνολικού μήκους 2 χιλιομέτρων. Πρόσφατα, πραγματοποιήθηκε επέκταση στις οδούς 18ης Αυγούστου – Αγίου Σεραφείμ - Τρικάλων με μήκος 1600 μ., και στην οδό Ανδρέα Παπανδρέου, με μήκος 1000 μ.. Η κατασκευή έγινε στο επίπεδο του πεζοδρομίου, η τελική επιφάνεια είναι κυβόλιθοι, με μεταλλικά κολωνάκια στην άκρη του ποδηλατοδρόμου προς την μεριά του οδοστρώματος, ενώ προβλέπονταν φωτισμός και φύτευση στο πεζοδρόμιο (Κανδηλά, 2006), (Εικόνα 73).

Όσον αφορά στο περιαστικό δίκτυο, το 2004 κατασκευάστηκε διαδρομή με συνολικό μήκος 3,5 χιλιόμετρα που συνδέει τον αστικό ποδηλατόδρομο, από το ύψος του σιδηροδρομικού σταθμού της πόλης, με το περιαστικό άλσος της Παπαράντζας (Εικόνα 74). Η οριστική μελέτη του έργου έγινε και πάλι από τον καθηγητή Βλαστό. Πρέπει, επίσης, να αναφερθεί ο ποδηλατοδρόμος που συνδέει την πόλη της Καρδίτσας με το Δημοτικό διαμέρισμα του Παλαιοκλησίου, μήκους 7 χιλιομέτρων (Δ.26).

Εικόνα 73. Ποδηλατόδρομος. Πηγή:
<http://www.karditsa-net.gr/2014/city/pics.htm>

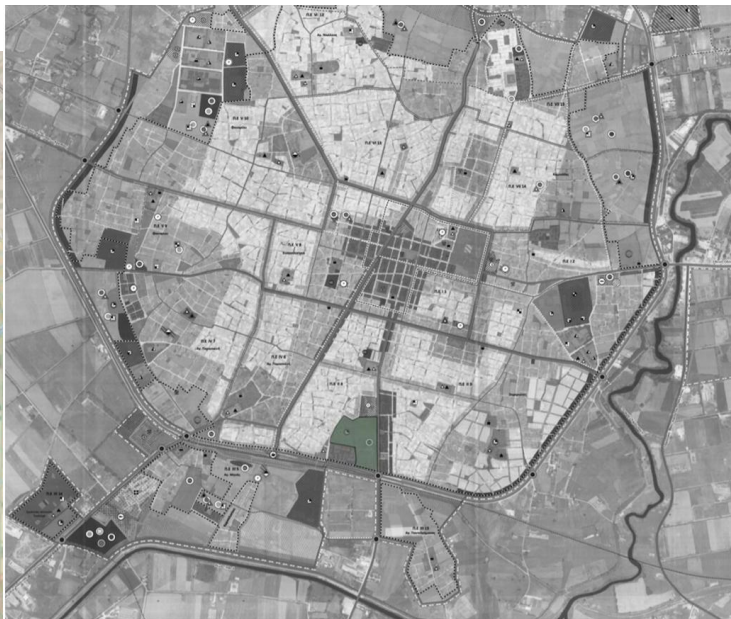
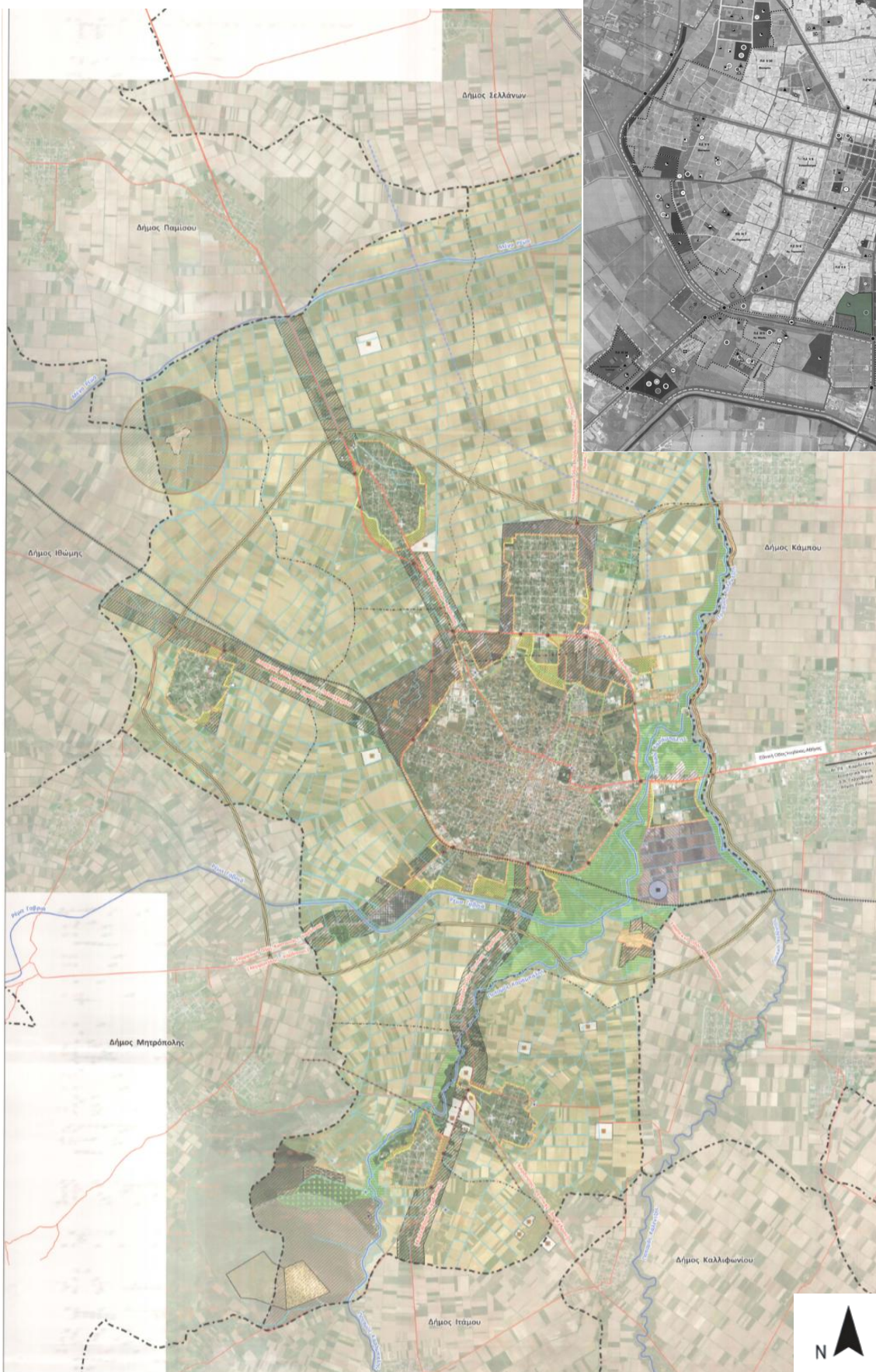

Εικόνα 74. Τμήμα περιαστικού δικτύου ποδ/δρόμων. Πηγή:
<https://dimoskarditsas.gov.gr/karditsa-poli-tou-podilatou/>

Σιδηροδρομικό Δίκτυο

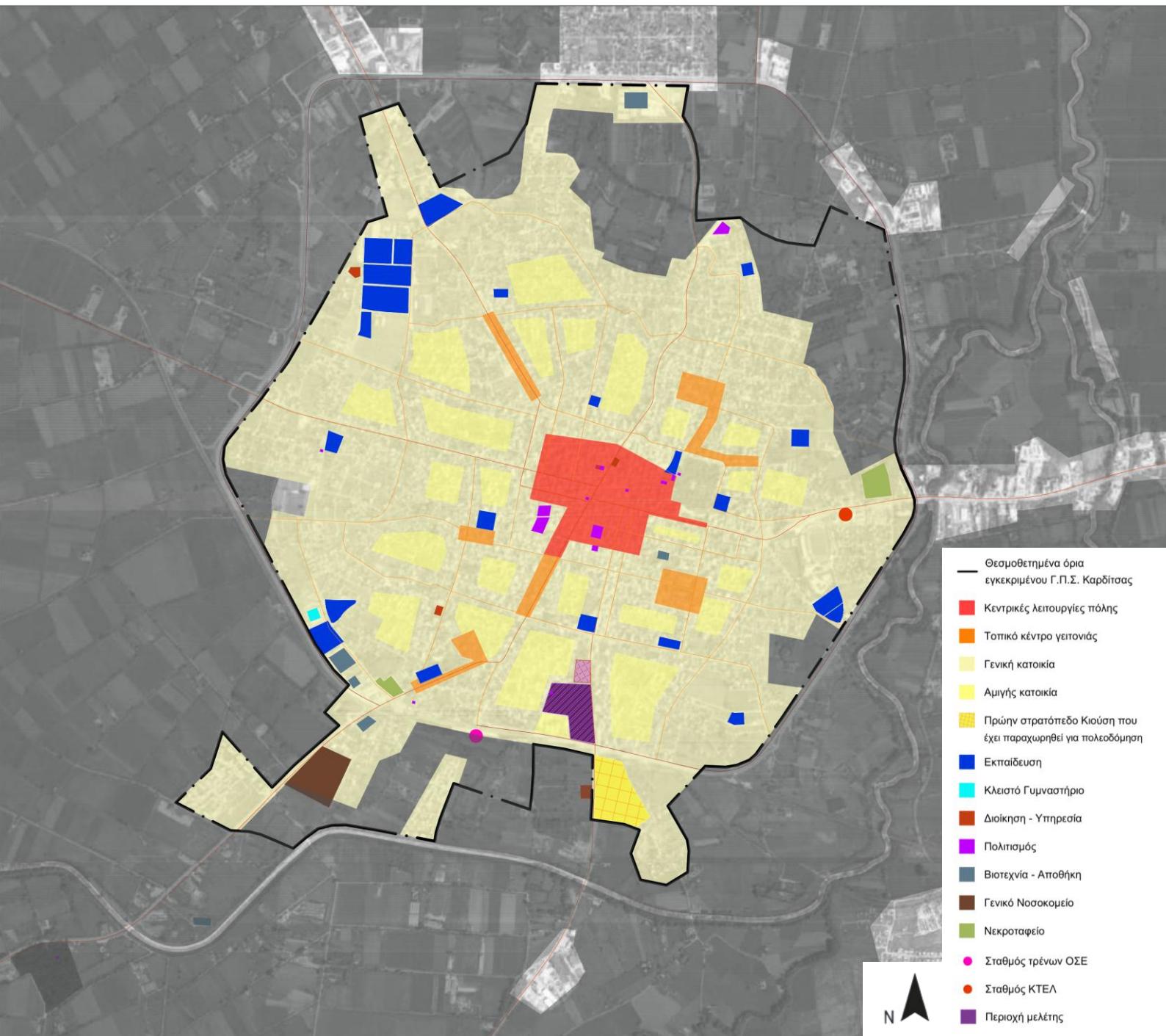
Νότια της πόλης της Καρδίτσας και σε σχέση με την περιοχή μελέτης διέρχεται η σιδηροδρομική γραμμή Παλαιοφαρσάλου-Καλαμπάκας που συνδέει την περιοχή του Σταυρού Λάρισας με την Καλαμπάκα και άλλες πόλεις της Θεσσαλίας.

3.γ. Χρήσεις γης

Εικόνα 75. Απόσπασμα του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του διευρυμένου Δ. Καρδίτσας με τη θέση του στρατοπέδου Λουμάκη. Ιδία επεξεργασία. Πηγή: <https://dimoskarditsas.gov.gr/wpcontent/uploads/2014/02/p2-neo.pdf>

Εικόνα 76. Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας. Πηγή: <https://dimoskarditsas.gov.gr/wpcontent/uploads/2014/02/p2-neo.pdf>

Εικόνα 77. Διαγραμματικός χάρτης χρήσεων γης της πόλης της Καρδίτσας, κλίμακα 1:5.000. Ίδια επεξεργασία, βασισμένη στο Google Maps

Σχετικά με τις χρήσεις γης, όπως αυτές προκύπτουν από το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του διευρυμένου Δ. Καρδίτσας (Εικόνα 76) και καταγράφονται και στο διαγραμματικό χάρτη χρήσεων γης (Εικόνα 77), η πόλη παρουσιάζει μια έντονη μείξη λειτουργιών, οι οποίες εκτός από κατοικίες, διακρίνονται σε βιοτεχνικές και μικρές βιομηχανικές μονάδες, σε χονδρεμπόριο και λιανικό εμπόριο, σε γεωκτηνοτροφικές μονάδες σε κέντρα ψυχαγωγίας και διασκέδασης, σε χώρους άθλησης, σε δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες και άλλες λειτουργίες (Κανδηλά, 2006).

Οι λειτουργίες αυτές διαχωρίζουν την πόλη σε περιοχές κεντρικής λειτουργίας, γενικής κατοικίας και αμιγούς κατοικίας. Στις περιοχές κεντρικής λειτουργίας της πόλης περιέχονται: 1.Κατοικίες, 2.Ξενώνες, ξενοδοχεία και λοιπές τουριστικές εγκαταστάσεις, 3.Εμπορικά καταστήματα, 4.Γραφεία, τράπεζες, ασφάλειες και κοινωφελείς οργανισμοί, 5.Διοίκηση, 6.Εστιατόρια, 7.Αναψυκτήρια, 8.Χώροι συνάθροισης κοινού, 9.Πολιτιστικά κτίρια, 10.Κτίρια εκπαίδευσης, 11.Θρησκευτικοί χώροι, 12.Κτίρια κοινωνικής πρόνοιας, 13.Κτίρια και γήπεδα στάθμευσης, 14.Αθλητικές εγκαταστάσεις. Στις περιοχές γενικής κατοικίας περιέχονται: 1.Κατοικίες, 2.Ξενοδοχεία και ξενώνες, 3.Εμπορικά καταστήματα, 4.Γραφεία, τράπεζες, ασφάλειες, κοινωφελείς οργανισμοί, 5.Κτίρια εκπαίδευσης, 6.Εστιατόρια, 7.Αναψυκτήρια, 8.Θρησκευτικοί χώροι, 9.Κτίρια κοινωνικής πρόνοιας, 10.Αθλητικές εγκαταστάσεις. Στις περιοχές αμιγούς κατοικίας περιέχονται: 1.Κατοικίες, 2.Ξενώνες μικρού δυναμικού, 3.Μικρά εμπορικά καταστήματα καθημερινών αναγκών 4.Κτίρια κοινωνικής πρόνοιας, 5.Κτίρια εκπαίδευσης, 6.Αθλητικές εγκαταστάσεις, 7.Θρησκευτικοί χώροι, 8.Πολιτιστικά κτίρια (Δ.27).

Το κέντρο της πόλης της Καρδίτσας αποτελεί ένα πλέγμα κοινόχρηστων λειτουργιών που η ακτίνα εξυπηρέτησής τους επεκτείνεται σε όλη την πόλη και στους οικισμούς της ευρύτερης περιοχής. Σε αυτό συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος των εμπορικών καταστημάτων, των κέντρων διασκέδασης και αναψυχής αλλά και των διαφόρων υπηρεσιών (τράπεζες, ταμεία, δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες, κλπ.), με αποτέλεσμα η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή της πόλης να εξελίσσεται, σχεδόν αποκλειστικά, στο κέντρο. Τα τοπικά κέντρα στις συνοικίες και τις γειτονιές της πόλης, όπου αυτά υπάρχουν, περιλαμβάνουν, ένα μικρό αριθμό καταστημάτων λιανικού εμπορίου, για να καλύπτουν τις βασικές ανάγκες των κατοίκων, και μερικά συνοικιακά καφενεία. Έτσι, και αυτά με την σειρά τους συμβάλλουν στην εντατική λειτουργία του κέντρου. Ειδικότερα, η κοινωνική και πολιτιστική ζωή της πόλης συγκεντρώνεται κυρίως στις τρεις κεντρικές πλατείες. Παισιόλυπου, Ελευθερίας και Δικαστηρίων, στο κτίριο της Δημοτικής Αγοράς, αλλά και στις γύρω περιοχές και στους άξονες που ενώνουν τις περιοχές αυτές. Έτσι, οι πλατείες αυτές, και οι οδοί Λάππα (Εικόνα 78), Ειρήνης, Βάλβη, Σμύρνης (Εικόνα 79) συγκεντρώνουν, κατά κύριο λόγο, τα κέντρα αναψυχής και διασκέδασης. Στις περιοχές αυτές παρατηρείται και η μεγαλύτερη εμπορική, αλλά και οικονομική κίνηση της πόλης (Κανδηλά, 2006).

Εικόνα 78. Οδός Στ. Λάππα. Πηγή:
<https://blogs.sch.gr/agebi/files/2013/07/P7010020.jpg>

Εικόνα 79. Οδός Σμύρνης. Πηγή:
<http://www.karditsa-net.gr/2014/city/pics.htm>

Στο κέντρο της πόλης, οι χρήσεις που αφορούν το εμπόριο εμφανίζονται κυρίως στα ισόγεια των οικοδομών σε αντίθεση με τα γραφεία που υπάρχουν, κατά κύριο λόγο, στον πρώτο και δεύτερο όροφο, Εξακολουθεί να διατηρείται η κατοικία σε ποσοστό 50% μέσα σε αυτές τις περιοχές του κέντρου (Κανδηλά, 2006).

Ενδεικτικά, αναφέρονται κάποιες χρήσεις γης, σημαντικές για τη λειτουργία της πόλης που συμπεριλήφθηκαν στο διαγραμματικό χάρτη (Εικόνα 77):

Πολιτισμός: Η πόλη της Καρδίτσας διαθέτει Αρχαιολογικό (Εικόνα 81), Λαογραφικό και Πυροσβεστικό Μουσείο, Μουσείο Φωτογραφίας-Κινηματογράφου, Δημοτική Πινακοθήκη και Βιβλιοθήκη, 3 παιδικές βιβλιοθήκες, δημοτικό κινηματοθέατρο και θερινό κινηματογράφο. Καταγράφονται, επίσης, στην κατηγορία αυτή κτίρια τοπόσημα της πόλης όπως η Δημοτική Αγορά (Εικόνα 80) που αποτελεί δείγμα μοντέρνας αρχιτεκτονικής από μέταλλο και γυαλί, έχει κηρυχθεί ως Μνημείο Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς και είναι σύμβολο της εμπορικής ζωής της πόλης, ως ένας δυναμικός χώρος στην πόλη, προσανατολισμένος κυρίως σε πολιτιστικές και εμπορικές χρήσεις. Άλλα κτήρια, αστικά τοπόσημα είναι το Δικαστικό Μέγαρο, το «Πάλλας», στη θέση του ιστορικού ξενοδοχείου «Η Ωραία Ελλάς», το ξενοδοχείο «Άρνη», μεγαλοπρεπές νεοκλασικό μέγαρο του 1921 (Εικόνα 82), το Δημαρχείο και το Παλιό Γυμνάσιο. Σε κεντρικά σημεία της πόλης βρίσκονται, επίσης, ο ανδριάντας του Νικολάου Πλαστήρα, ο ανδριάντας και η προτομή του Γεωργίου Καραϊσκάκη (Δ.29).

Εικόνα 80. Δημοτική Αγορά

Εικόνα 81. Αρχαιολογικό Μουσείο

Εικόνα 82. Ξενοδοχείο Άρνη.

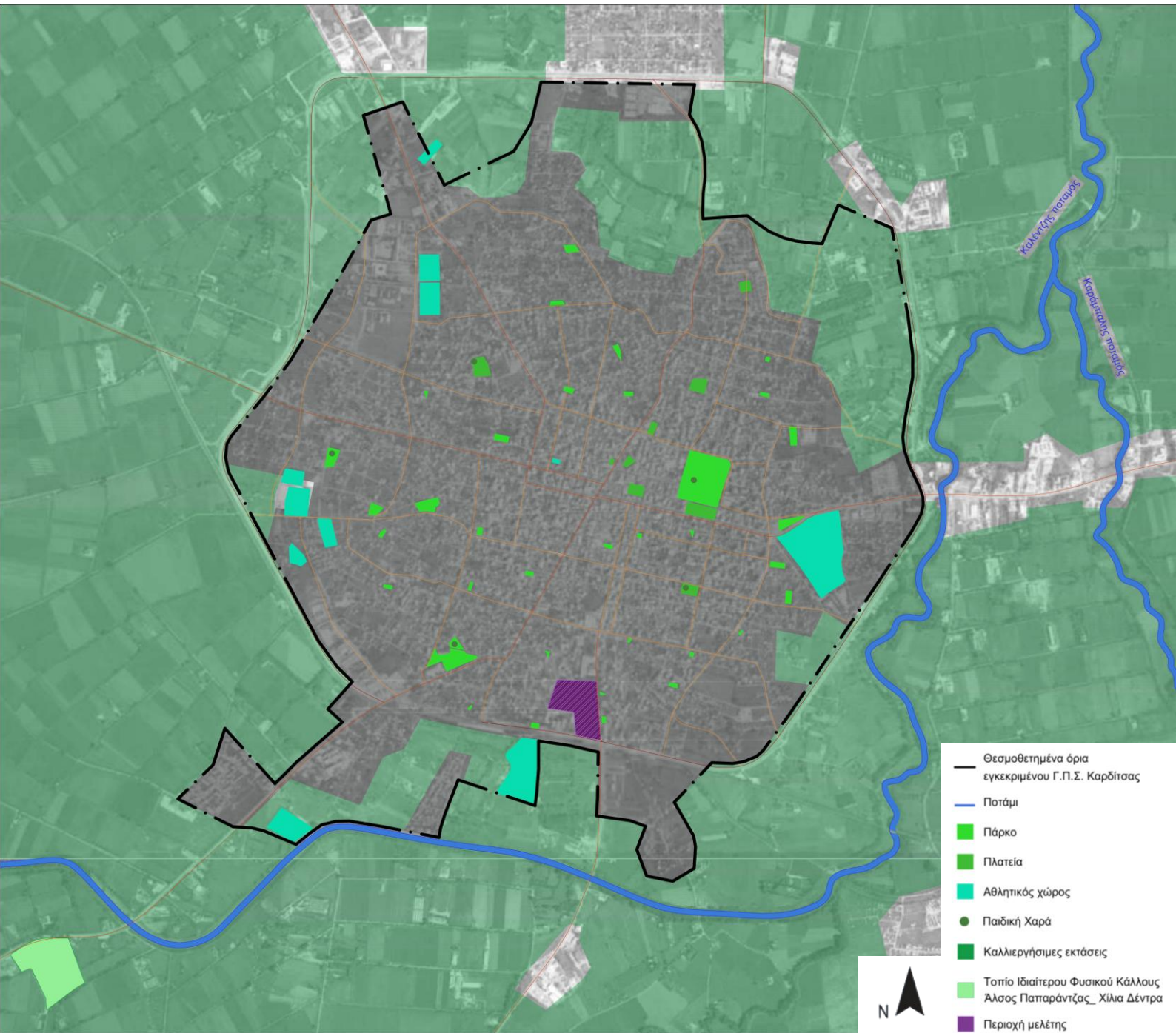
Πηγή: <http://www.karditsa-net.gr/2014/city/pics.htm>

Εκπαίδευση: Τα κτίρια εκπαίδευσης περιλαμβάνουν το Τμήμα Κτηνιατρικής της Σχολής Επιστημών Υγείας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, τα παραρτήματα του Τ.Ε.Ι. Θεσσαλίας: το Τμήμα Δασοπονίας και Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος, το Τμήμα Τεχνολογίας Τροφίμων, το Τμήμα Σχεδιασμού-Τεχνολογίας Ξύλου και Επίπλου, το Τμήμα Διατροφής και Διαιτολογίας, τη Σχολή Αστυφυλάκων. Στην πόλη καταγράφονται, επίσης, το Δημοτικό Ωδείο και 2 ιδιωτικά Ωδεία, 4 ιδιωτικά σχολεία καθώς και βρεφονηπιακοί σταθμοί (Δ.30).

Υγεία: Οι χρήσεις που σχετίζονται με την υγεία είναι το Ι.Κ.Α., το Γενικό Νοσοκομείο Καρδίτσας, μερικές ιδιωτικές κλινικές και αρκετά ιδιωτικά ιατρεία. Στον τομέα της πρόνοιας, υπάρχει το κέντρο "ΠΙΚΠΑ" και ένα δημοτικό ίδρυμα απασχόλησης ατόμων με ειδικές ανάγκες (Δ.31).

Στο διαγραμματικό χάρτη χρήσεων γης (Εικόνα 77) εμπεριέχονται, επίσης, 2 νεκροταφεία, οι σταθμοί του τρένου και των ΚΤΕΛ, 1 κλειστό γυμναστήριο. Καταγράφεται, τέλος, το πρώην στρατόπεδο Κιούση, νοτιοανατολικά της περιοχής μελέτης (Εικόνα 75), το οποίο, μαζί με το στρατόπεδο Λουμάκη που αποτελεί αντικείμενο μελέτης της εργασίας αυτής, έχει εγκριθεί ως προς πολεοδόμηση και οι στρατιωτικές εγκαταστάσεις έχουν μεταφερθεί σε έκταση που παραχωρήθηκε από τον Δήμο Καρδίτσας, στην Τοπική Κοινότητα Ρούσου (Δ.32).

3.δ. Κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου και αθλητισμού

Εικόνα 83. Διαγραμματικός χάρτης κοινόχρηστων χώρων πρασίνου και αθλητισμού της πόλης της Καρδίτσας, κλίμακα 1:5.000. Ίδια επεξεργασία, βασισμένη στο Google Maps

Τα βασικότερα στοιχεία που παρουσιάζονται στο χάρτη κοινόχρηστων χώρων πρασίνου και αθλητισμού (Εικόνα 83) είναι τα εξής:

Πάρκα:

Εικόνες 84, 85. Πάρκο Παισιλπο.
Πηγή: <https://dimoskarditsas.gov.gr/>

Το Πάρκο Παισιλπο (Εικόνες 84, 85) είναι ο πρώτος αστικός κοινόχρηστος χώρος πρασίνου που απέκτησε η πόλη και σημείο αναφοράς και συνάντησης των κατοίκων της. Σχεδιάστηκε το 1901 από τον μηχανικό Γ. Φώσκολο και έχει έκταση 50 στρέμματα. Στον χώρο φιλοξενούνται μέχρι το '40 όλα τα καλλιτεχνικά γεγονότα της πόλης, όπως οι συναυλίες της Φιλαρμονικής, κινηματογραφικές προβολές, παραστάσεις θεάτρου, οι γιορτές των Ανθεστηρίων κτλ. Το Παισιλπο με την σημερινή του μορφή κατασκευάστηκε την δεκαετία του '90 και βασίστηκε σε μελέτη βραβευμένη σε πανελλήνιο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό του 1984. Περιλαμβάνει αναψυκτήριο, παιδική χαρά, διαδρομές περιπάτου και χώρους στάσης (Δ.33). Εκτός από το πάρκο Παισιλπο υπάρχουν αρκετοί χώροι, πολύ μικρότερης έκτασης, κοινόχρηστου πρασίνου, κατανεμημένοι διάσπαρτα στην πόλη, εξυπηρετώντας τις ανάγκες των κατοίκων σε επίπεδο γειτονιάς.

Πλατείες:

Η κοινωνική και πολιτιστική ζωή της πόλης συγκεντρώνεται, κυρίως, στις 3 κεντρικές πλατείες, Ελευθερίας (Εικόνα 87), Δικαστηρίων και Παισιλπο (Εικόνα 86). Η σημερινή όψη της κεντρικής πλατείας, Ελευθερίας, είναι αποτέλεσμα πρόσφατων ήπιων παρεμβάσεων, μεταξύ των οποίων και το νέο σιντριβάνι, έργο της Ν. Γκόλλαντα. Η νότια και δυτική πλευρά της περιστοιχίζεται από ψηλές τοξοστοιχίες, καμάρες και περιμετρικά παρτέρια με φύτευση. Η Πλατεία Δικαστηρίων περιβάλλεται από το Δικαστικό Μέγαρο του 1934, δώροφο κτίριο με λιτή όψη και νεοκλασικά διακοσμητικά αρχιτεκτονικά στοιχεία και από οικοδομές, στο ισόγειο των οποίων η επικρατούσα χρήση είναι διασκέδαση. Η Πλατεία Παισιλπο βρίσκεται στη δυτική πλευρά του πάρκου Παισιλπο και σχετίζεται άμεσα με την είσοδο σε αυτό (Κανδηλά, 2006).

Εικόνα 86. Πλατεία Παισιλπο. Πηγή: <http://www.karditsa-net.gr/2014/city/pics.html>

Εικόνα 87. Πλατεία Ελευθερίας. Πηγή: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/el/2/28/KARDITSAS.BLOG.jpg>

Παιδικές χαρές:

Στο διαγραμματικό χάρτη (Εικόνα 83) καταγράφονται 7 θεσμοθετημένες παιδικές χαρές (Δ.34), μία εκ των οποίων εντός του Πάρκου Παυσίλυπο και μία εντός της περιοχής μελέτης.

Αθλητικοί χώροι:

Ο αθλητικός χώρος με τη μεγαλύτερη σημασία για την πόλη είναι το Εθνικό Στάδιο Καρδίτσας. Βρίσκεται στην ανατολική είσοδο της πόλης, έχει έκταση 25 στρέμματα και αποτελεί τον πιο πολυσύχναστο και φροντισμένο δημόσιο χώρο άθλησης, από το 1996 που κατασκευάστηκε. Περιλαμβάνει ποδοσφαιρικό γήπεδο με κερκίδες και στίβο, κλειστό γυμναστήριο και κλειστό κολυμβητήριο. Έξω, ακριβώς, από το στάδιο υπάρχει το αθλητικό πάρκο (Δ.35), (Εικόνα 88). Στο νότιο άκρο της πόλης και σε σχέση με την περιοχή μελέτης βρίσκεται το Παλέρμο (Εικόνα 89). Πρόκειται για ένα σύγχρονο αθλητικό πάρκο 50 στρεμμάτων, περίπου και επίσης, διαχρονικό σημείο αναφοράς αθλητισμού για την πόλη ιστορικό για τους κατοίκους. Περιλαμβάνει γήπεδα ποδοσφαίρου, μπάσκετ, τένις και δενδροφυτεμένο περιμετρικό διάδρομο για πεζοπορία και τρέξιμο (Δ.36). Τέλος, αναφέρονται και τα γήπεδα Καμινάδων, Φαναριού, Ταυρωπού.

Εικόνα 88. Αθλητικό πάρκο στο Εθνικό Στάδιο.
Πηγή: https://dimoskarditsas.gov.gr/wp-content/uploads/2018/04/AthlitikoParko_Drone_Marios.jpg

Εικόνα 89. Αθλητικό πάρκο Παλέρμο. Πηγή: <https://blogs.sch.gr/agebi/files/2013/07/P6150831.jpg>

Άλσος Παπαράντζας, Χίλια Δέντρα, Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους:

Το άλσος της Παπαράντζας στην περιοχή με το τοπωνύμιο Χίλια Δέντρα και σε πολύ μικρή απόσταση από την πόλη της Καρδίτσας αποτελεί αισθητικό δάσος και θεωρείται ως τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Δ.37). Η χερσαία αυτή έκταση καταλαμβάνει επιφάνεια 210 στρεμμάτων και πρόκειται για «ένα σπάνιο πεδινό και υγρό δάσος, από τα ελάχιστα που έχουν απομείνει στην Ελλάδα, με αυτοφυή δέντρα που εντυπωσιάζουν με το μέγεθος και το ύψος τους» (Ποδηματά, 2003).

Το δάσος αυτό αναπτύχθηκε λόγω του ότι στην περιοχή υπήρχαν πολλά νερά και αρτεσιανά πηγάδια. Σήμερα, όμως, η εντατική άντληση για τις γύρω αρδευόμενες καλλιέργειες, συνέβαλλε στην μείωση των υδάτων, υποβαθμίζοντας σημαντικό το αισθητικό δάσος της Παπαράντζας. Πρόκειται για ένα σημαντικό μικρο-οικοσύστημα, με σημαντικά είδη και τύπους. Κατά κύριο λόγο, συγκροτείται από έμμισχες βαλανιδιές (*Quercus pedunculiflora*), πεδινές φτέρες (*Ulmus minor*) και Νερόφραξους (*Fraxinus angustifolia* ssp. *Oxycarpa*), μαζί με άλλα δέντρα που έχουν φυτευτεί από τη Δασική Υπηρεσία (Ποδηματά, 2003).

Η φυσική ομορφιά του τοπίου και η μικρή απόσταση από το αστικό κέντρο της Καρδίτσας συνέβαλλαν στο να αποτελέσει το δάσος της Παπαράντζας σημαντικό χώρο αναψυχής των

κατοίκων της Καρδίτσας με φυσιολατρικό ενδιαφέρον. Το δάσος καταστράφηκε μερικώς το 1897 με την κατοχή για ένα χρόνο της Καρδίτσας από τους Οθωμανούς. Αναβλάστηκε ωστόσο και πήρε τη σημερινή του μορφή παρ' όλες τις επεμβάσεις που δέχτηκε κατά καιρούς. Προσπάθεια αξιοποίησης έγινε το 1985 με σχέδιο που εκπονήθηκε και εφαρμόστηκε. Τα ερείπια αυτής της επέμβασης (λιμνούλες, πάγκοι κλπ) είναι ορατά και σήμερα (Δ.38).

Εικόνες 90, 91. Άλσος Παπαράντζας, Χίλια Δέντρα.

Πηγή: https://karditsas.blogspot.com/2017/04/blog-post_68.html

Φυτικό υλικό:

Η χλωρίδα της ευρύτερης περιοχής του νομού Καρδίτσας περιλαμβάνει πάνω από 650 είδη και υποείδη. Το σύνολο των φυτικών ειδών της περιοχής, μαρτυρά τη στενότερη σχέση της με τις άλλες κεντρικές και νότιες περιοχές του ελλαδικού χώρου, παρά με τις βορειότερες. Τα είδη των δέντρων και θάμνων που κυριαρχούν κατά περιοχές είναι αυτά που χαρακτηρίζουν τους διάφορους οικότοπους που συναντώνται στην περιοχή (δάση δρυός, δάση ελάτης, παραποτάμια δάση). Στοιχεία που παρουσιάζουν ιδιαίτερο βοτανικό ενδιαφέρον είναι τα εξής: Η συνύπαρξη κατά θέσεις της *Abies cephalonica* και της *Abies hybridogenus* (τα δυο είδη ελάτης που συναντώνται στην περιοχή), η ύπαρξη τριών υποειδών της *Viola alba* (βιολέτα), η ύπαρξη τριάντα διαφορετικών ειδών του γένους *Trifolium*, τα πέντε είδη σφενδάμου (*Acer* sp.) της περιοχής, το γένος *Geranium* (γεράνι) που αντιπροσωπεύεται από έντεκα είδη, η εμφάνιση πολλών ορχεοειδών (ορχιδέες), η ύπαρξη του μοναδικού (παγκοσμίως) φυτού *Centaurea messenicolasiana*, το οποίο εντοπίζεται κοντά στο χωριό Μεσσηνικόλας, στην περιοχή της λίμνης Ν. Πλαστήρα (Δ.39).

Όσον αφορά στο οικοσύστημα που χαρακτηρίζει τις ζώνες δασικής βλάστησης στο Δ. Πλαστήρα, είναι μεικτό δρυός-καστανιάς και κατά θέσεις καστανιάς-ελάτης-δρυός, το οποίο διακόπτεται συχνά από γεωργικές καλλιέργειες, καθώς και από διάκενα-ξέφωτα, στα οποία κυριαρχεί η φτέρη (*Pteridium aquilinum*) δημιουργώντας ξεχωριστούς οικότοπους. Άλλα δασοπονικά είδη που συνοδεύουν το μεικτό οικοσύστημα, είναι η πεδινή σφένδαμος (*Acer campestre*), η ορεινή σφένδαμος (*Acer pseudoplatanus*), η ορεινή φτελιά (*Ulmus glabra*), η καρυδιά (*Juglans regia*), η κρανιά (*Cornus mas*), η αγριοφουντουκιά (*Corylus avelana*), ο πλάτανος (*Platanus orientalis*) και οι ιτιές (*Salix incana, alba*) (Δ.40).

Επιπλέον στοιχεία για το φυτικό υλικό της περιοχής παρέχονται και από το Βοτανικό Κήπο Νεοχωρίου που απέχει 33 χλμ. από την πόλη της Καρδίτσας και ιδρύθηκε για να συγκεντρώσει και να ταξινομήσει τα είδη της βλάστησης της περιοχής. Στο φυτικό κατάλογο της περιοχής περιλαμβάνονται 456 ταξινομημένες μονάδες πτεριδόφυτων και αγγειοσπέρμων φυτών, 18 φυτά είναι ενδημικά της Ελλάδας, 29 φυτά περιλαμβάνονται στον κατάλογο για τη διατήρηση και προστασία των ενδημικών, σπάνιων και απειλούμενων φυτών της Ελληνικής χλωρίδας (Γεωργίου, 1996), 16 φυτά περιλαμβάνονται στο Π.Δ. 67/81,

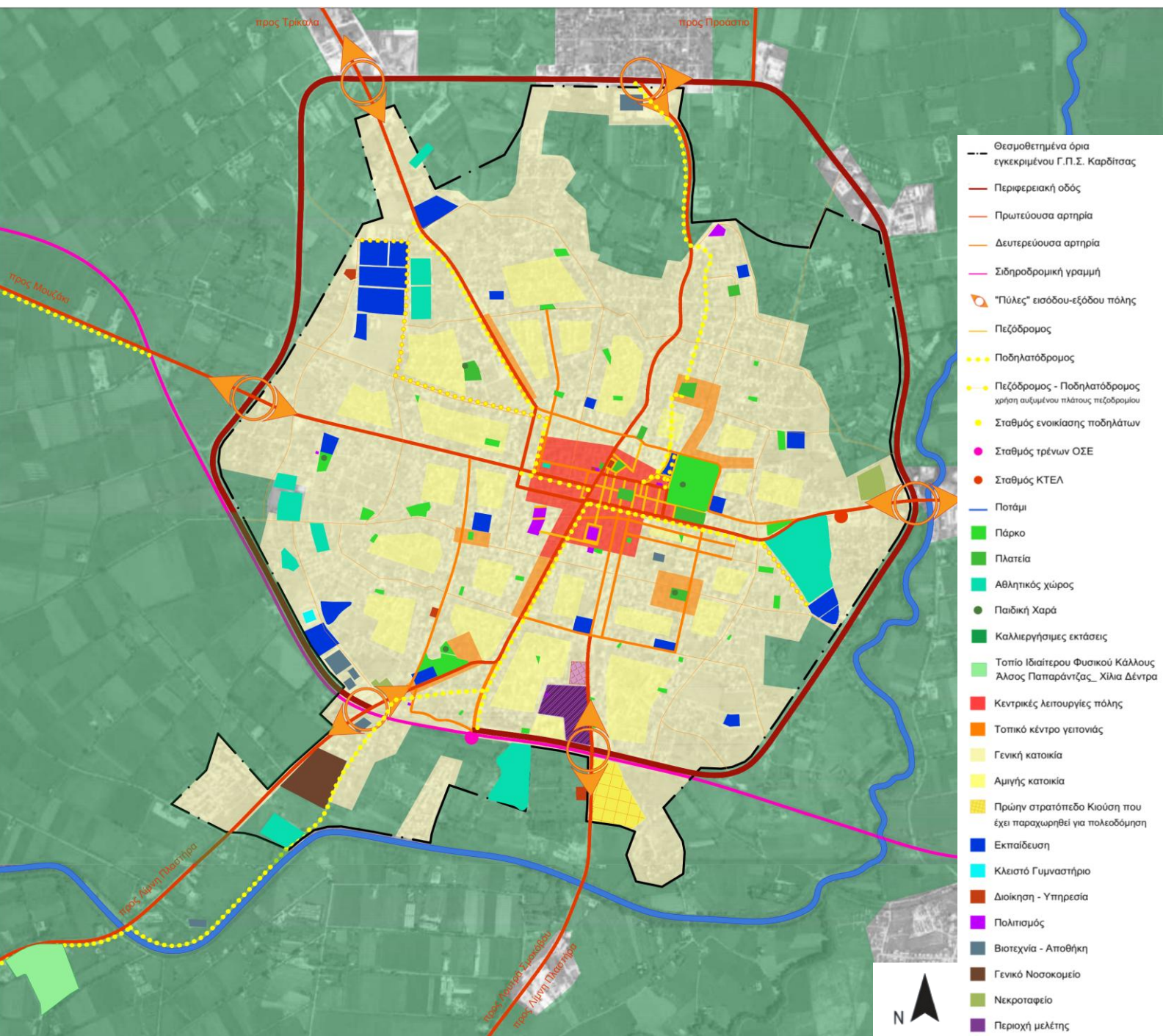
11 φυτά περιλαμβάνονται στη Σύμβαση για το διεθνές εμπόριο των Κινδυνεύοντων Ειδών (CITES), 62 φυτά είναι ενδημικά της Βαλκανικής, 7 φυτά εξαπλώνονται στη Βαλκανική και στην Ανατολία (Μικρά Ασία). Συνολικά 43 φυτά της περιοχής χαρακτηρίζονται ως ενδιαφέροντα, σπάνια και απειλούμενα (Δ.41).

Ως χαρακτηριστικά ενδημικά, απειλούμενα και προστατευόμενα είδη χλωρίδας της περιοχής αναφέρονται τα εξής: *Achillea pindicola* ssp. *pindicola* (αγριψιθιά), *Aesculus hippocastanum* (αγριοκαστανιά), *Asperula oataea*, *Asperula pinifolia*, *Centaurea messenicolasiana* (ενδοενδημικό), *Centaurea musakii* (ενδοενδημικό), *Cirsium heldreichii*, *Eriactis microphylla* (είδος ορχιδέας), *Fritillaria thessala* (ενδοενδημικό), *Hieracium leithneri* (ενδοενδημικό), *Jovibarba heuffelii* (ενδοενδημικό), *Lilium carnolisum* ssp. *albaticum* (κρίνος), *Lilium chalconicum*, *Lilium aroanium*, *Marrubium velutinum* (βρωμόμυρος, άγρια σφάκα), *Onobrychis montana* ssp. *Macrocarpa*, *Poa thessala*, *Prunus prostrata* var *prostrata* (αγριοκερασιά, νανοκερασιά), *Rhinanthus pubescens*, *Satureja horvatii* ssp. *Macrophylla*, *Scabiosa taygetea* ssp. *taygetea* (κουφολάχανο), *Scutellaria rupestris*, *Sedum apoleipon* (αμάραντο), *Seseli parnassicum*, *Sesleria vaginalis*, *Sideritis perfoliata* L. ssp. *perfoliata* (τσάι του βουνού), *Thymus dolopicus* (θυμάρι), *Verbascum epixanthimum* (φλόμος), *Verbascum longifolium* var *samaritanii*, *Viola chelmea* (αγριοβιολέτα) (Δ.42).

Στις όχθες και τα πρανή του Πηνειού, αλλά και των παραποτάμων του, αναπτύσσεται υδρόβια βλάστηση, που χαρακτηρίζεται από φυτοκοινωνίες ελοφύτων (καλαμιώνες) με κυριαρχία του *Phragmites australis* (αγριοκάλαμο). Ενδιαφέρουσα είναι η πλούσια βλάστηση από λεύκες (*Populus* spp.), πλατάνια (*Platanus orientalis*), ιτιές (*Salix* spp.), βάτα (*Rubus* spp.), αγριοτριανταφυλλιές (*Rosa canina*), σπάρτα (*Spartium junceum*) και αναρριχώμενα φυτά (κισσούς κ.λ.π.) (Δ.43). Η σύνθεση της έκτασης της παραποτάμιας βλάστησης αποτελείται στην πλειοψηφία της από μείξη των παρόχθιων δασοπονικών ειδών: φτελιάς (*Ulmus procera*), λεύκης (*Populus alba*), ιτιάς (*Salix alba*) και σκλήθρου (*Alnus glutinosa*), τα οποία απαντώνται σε ομάδες ή πολύ στενές λωρίδες κατά μήκος της κοίτης του ποταμού (Ευθυμίου et al., 2009).

Άλλα είδη που συναντώνται στην ευρύτερη περιοχή του δήμου Καρδίτσας είναι αειθαλή πλατύφυλλα, όπως πρίνοι, φιλικία, κουμαριές, χρυσόξυλα και πάλιουρα (Δ.44). Τα καλλωπιστικά φυτά, τέλος, που συναντώνται στους ελεύθερους χώρους πρασίνου εντός της πόλης, σε πάρκα και πλατείες, είναι κατά κύριο λόγο ακακίες, πεύκα, πλάτανοι, κυπαρίσσια, φιλύρες, όσον αφορά σε υψηλή φύτευση και μολόχες, γαρυφαλλιές, μαντζουράνες, σκυλάκια, μπιγκόνιες, τσιντόνιες, τριανταφυλλιές, όσον αφορά σε χαμηλή φύτευση (Δ.45).

4. Συνδυαστικός χάρτης δεδομένων σε κλίμακα 1 : 5.000

Εικόνα 92. Συνδυαστικός χάρτης δικτύου υποδομών, χρήσεων γης, κοινόχρηστων χώρων πρασίνου και αθλητισμού της πόλης της Καρδίτσας, κλίμακα 1:5.000. Ιδία επεξεργασία, βασισμένη στο Google Maps

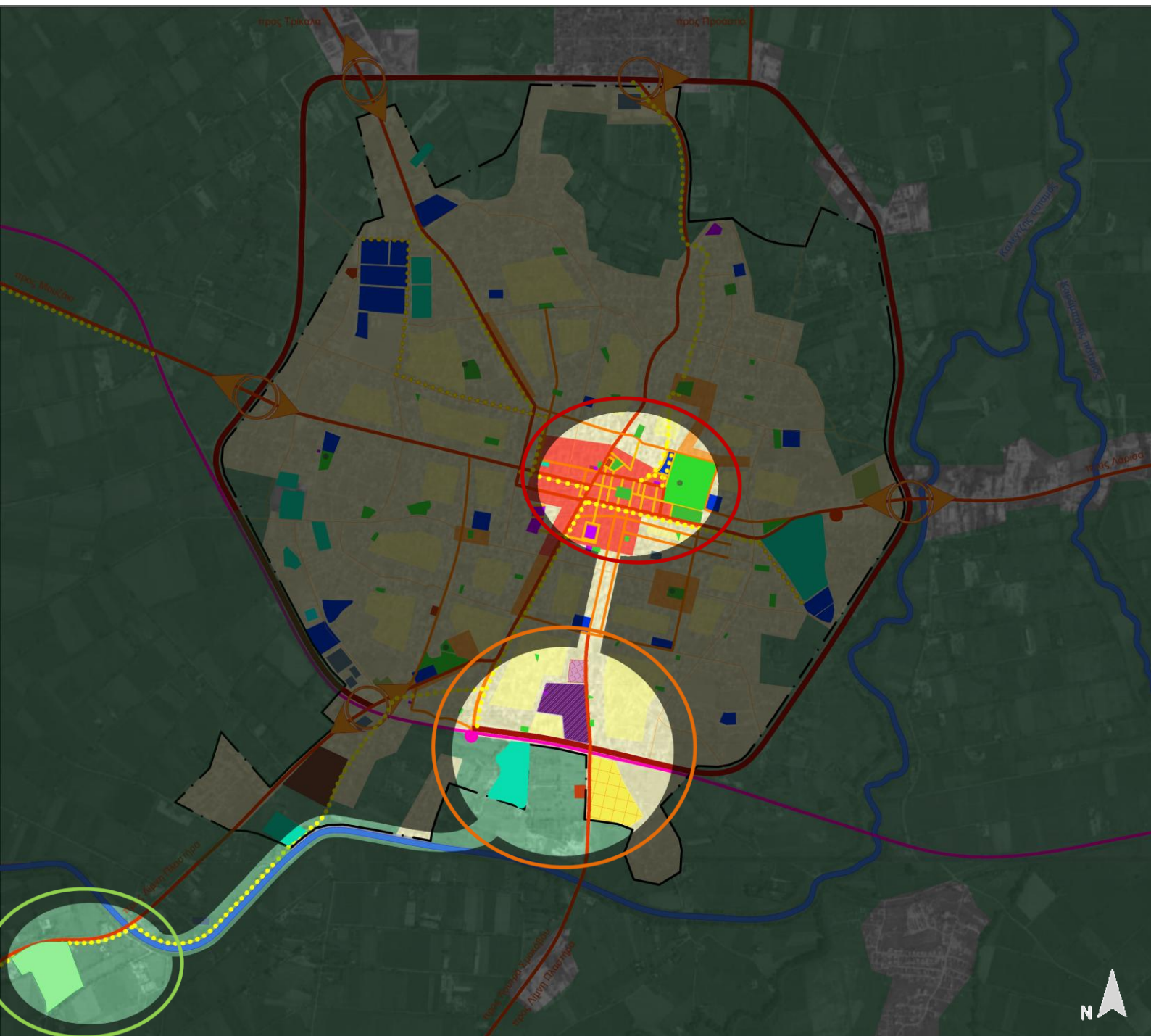
Στο συνδυαστικό χάρτη (Εικόνα 92) περιλαμβάνεται το σύνολο των στοιχείων των διαγραμματικών χαρτών δικτύων υποδομής, χρήσεων γης, κοινόχρηστων χώρων πράσινου και αθλητισμού που παρουσιάστηκαν.

Η περιοχή μελέτης, συνολικής έκτασης 70 στρέμματα, αποτελείται από το πρώην στρατόπεδο Λουμάκη καθώς και τους υπαίθριους χώρους του συγκροτήματος των εργατικών πολυκατοικιών, νότια του στρατοπέδου. Βρίσκεται στο νότιο τμήμα της πόλης της Καρδίτσας, συνορεύει ανατολικά με μια από τις κύριες αρτηρίες της πόλης, την οδό Κουμουندούρου (Χαριλάου Φλωράκη), η οποία αποτελεί και μια από της 6 εισόδους/εξόδους της πόλης προς κι από την περιοχή του Σμοκόβου, βόρεια με το υπό ανέγερση Διοικητήριο των υπηρεσιών της Περιφερειακής Ενότητας Καρδίτσας και την οδό Δημοκρίτου, δυτικά με την οδό Σαμαραπούλου και νότια με την περιφερειακή οδό. Επίσης, βρίσκεται κοντά στο αθλητικό πάρκο Παλέρμο, στο Σιδηροδρομικό σταθμό της πόλης καθώς και στο πρώην στρατόπεδο Κιούση που, όπως προαναφέρθηκε, έχει παραχωρηθεί προς πολεοδόμηση (11.486 τ.μ. θα αποτελέσουν κοινόχρηστους χώρους από τα 61.372 τ.μ. της συνολικής του έκτασης). Η περιοχή γύρω από το οικόπεδο έχει κύρια χρήση κατοικίας, κυρίως με τριώροφα και τετραώροφα κτίρια.

5. Πρόταση σε κλίμακα 1:5.000

Η περιοχή μελέτης μαζί με τις υπόλοιπες χρήσεις που αναφέρθηκαν, με τις οποίες και γειτνιάζει, αντιμετωπίζονται σαν μια νέα, εν δυνάμει γειτονιά στο νότιο άκρο της πόλης, που περιλαμβάνει μια μείξη λειτουργιών. Έτσι, το στρατόπεδο Κιούση που πρόκειται να πολεοδομηθεί μαζί με τις εργατικές κατοικίες καθώς και τις γύρω από το πρώην στρατόπεδο Λουμάκη, υφιστάμενες κατοικίες, θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια γειτονιά σε άμεση σχέση με το αθλητικό πάρκο Παλέρμο και το σιδηροδρομικό σταθμό. Κέντρο της γειτονιάς θα αποτελεί το προτεινόμενο πάρκο αναψυχής στο πρώην στρατόπεδο Λουμάκη με τις νέες χρήσεις τόσο στον υπαίθριο χώρο όσο και στα υφιστάμενα κτίρια, οι οποίες πρόκειται να εμπλουτίσουν το νότιο τμήμα της πόλης, να αναβαθμίσουν την οδό Χ. Φλωράκη ως μια βασική είσοδο/ έξοδο στην πόλη, αλλά και να προσελκύσουν κόσμο, αποσυμφορίζοντας, εμμέσως, τις λειτουργίες του κέντρου.

Προτείνεται, λοιπόν, όπως φαίνεται και στον διαγραμματικό χάρτη πρότασης (Εικόνα 93) που ακολουθεί, η σύνδεση της περιοχής αυτής, της νέας γειτονιάς, αφ' ενός με το κέντρο της πόλης της Καρδίτσας και αφ' ετέρου με το άλσος της Παπαράντζας νότια της πόλης. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται η δημιουργία ενός δικτύου ποδηλατοδρόμων που ξεκινά από το κέντρο της πόλης, διασχίζει την περιοχή μελέτης, συνδέει τον σιδηροδρομικό σταθμό και το Παλέρμο και τέλος, καταλήγει στο άλσος Παπαράντζας, αφού συνδεθεί με το υφιστάμενο δίκτυο ποδηλατοδρόμων που ακολουθεί το ρέμα Γαβριά. Το δίκτυο ποδηλατοδρόμων θα ενισχυθεί και από σημειακές πεζοδρομήσεις και μετατροπές οδών (Δημοκρίτου, Επαμεινώνδου, Πελοπίδου) σε ήπιας κυκλοφορίας.

Το κέντρο της πόλης με τη συγκέντρωση των περισσότερων λειτουργιών.

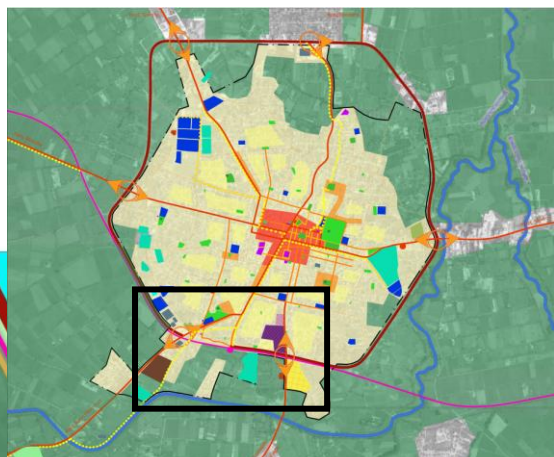
Η νέα προτεινόμενη γειτονιά, που περιλαμβάνει και την περιοχή μελέτης

Το Άλσος Παπαράντζας, όπου καταλήγει και ο περιαστικός ποδηλατόδρομος.

Εικόνα 93. Διαγραμματικός χάρτης Πρότασης για την πόλη της Καρδίτσας, κλίμακα 1:5.000. Ιδία επεξεργασία.

6. Συνδυαστικός χάρτης δεδομένων και πρόταση σε κλίμακα 1:1.000

Στο διαγραμματικό αυτό χάρτη (Εικόνα 94) παρουσιάζεται το σύνολο των δεδομένων του δικτύου υποδομών της πόλης, των χρήσεων γης, των χώρων πρασίνου και αθλητισμού, σε κλίμακα 1 : 1.000, στο νότιο τμήμα της πόλης, της ευρύτερης περιοχής μελέτης.

— Περιφερειακή οδός	■ Υπαίθριος χώρος στάθμευσης	■ Γενική κατοικία	■ Διοίκηση - Υπηρεσία
— Πρωτεύουσα αρτηρία	— Ποτάμι	■ Αμιγής κατοικία	■ Πολιτισμός
— Δευτερεύουσα αρτηρία	■ Πάρκο	■ Πρώην στρατόπεδο Κιούση έχει παραχωρηθεί για πολεοδομία	■ Βιοτεχνία - Αποθήκη
— Σιδηροδρομική γραμμή	■ Αθλητικός χώρος	■ Εκπαίδευση	■ Δομή Υγείας
●●● Ποδηλατόδρομος	● Παιδική Χαρά	■ Κλειστό Γυμναστήριο	■ Νεκροταφείο
■ Σταθμός τρένων ΟΣΕ	■ Καλλιεργήσιμες εκτάσεις		■ Περιοχή μελέτης

Εικόνα 94. Συνδυαστικός χάρτης δικτύου υποδομών, χρήσεων γης, κοινόχρηστων χώρων πρασίνου και αθλητισμού της πόλης της Καρδίτσας, κλίμακα 1:1.000. Ιδία επεξεργασία.

Αναλυτικότερα (Εικόνα 95), σε κλίμακα 1:1.000, προτείνεται η δημιουργία ποδηλατοδρόμων στις οδούς Χ. Φλωράκη και Κουμουνδούρου μέχρι το υπάρχον δίκτυο, στην οδό Αλεβάντων, συνέχεια του περιφερειακού άξονα, από το σιδηροδρομικό σταθμό μέχρι το πάρκο Λουμάκη, περιμετρικά του πάρκου Πατέρμου και σε ένα τμήμα της περιφερειακής οδού Καρδίτσας-Ρεντίνας μέχρι το ρέμα Γαβριά. Το δίκτυο αυτό ενισχύεται από την πεζοδρόμηση της μικρής οδού μεταξύ του υπό κατασκευή κτιρίου της Νομαρχίας και του στρατοπέδου Λουμάκη και τη μετατροπή των οδών Επαμεινώνδου, Πελοπίδου, μεταξύ Λουμάκη και εργατικών κατοικιών, σε οδούς ήπιας κυκλοφορίας.

Υφιστάμενο δίκτυο ποδηλατοδρόμων

Προτεινόμενο δίκτυο ποδηλατοδρόμων

μετατροπή των οδών Επαμεινώνδου, Πελοπίδου, σε ήπιας κυκλοφορίας.

Εικόνα 95. Διαγραμματικός χάρτης Πρότασης για την πόλη της Καρδίτσας, κλίμακα 1:5.000. Ιδία επεξεργασία.

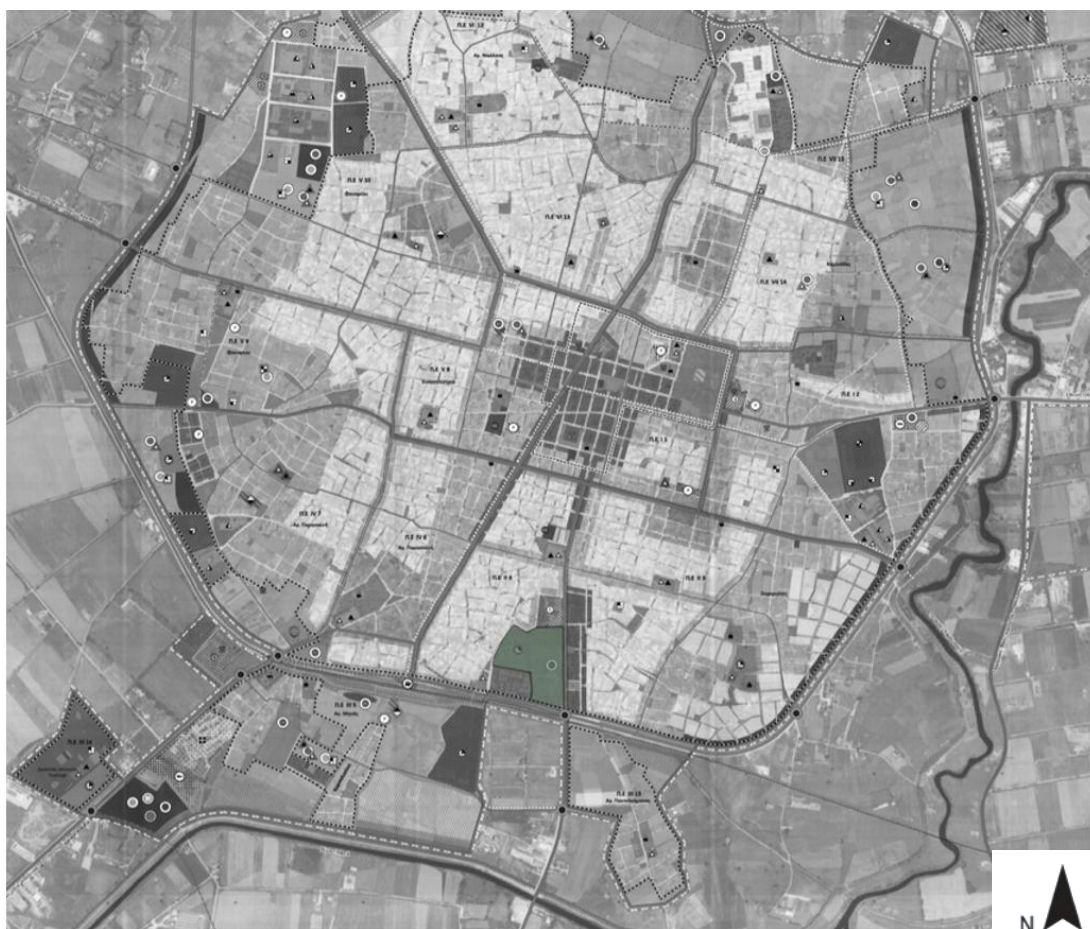

Πάρκο 'Λουμάκη'

Πρόταση δημιουργίας πάρκου αναψυχής
στο χώρο του πρώην στρατοπέδου Λουμάκη

Κλίμακα: 1:500

1. Υφιστάμενη κατάσταση περιοχής μελέτης_ Site analysis

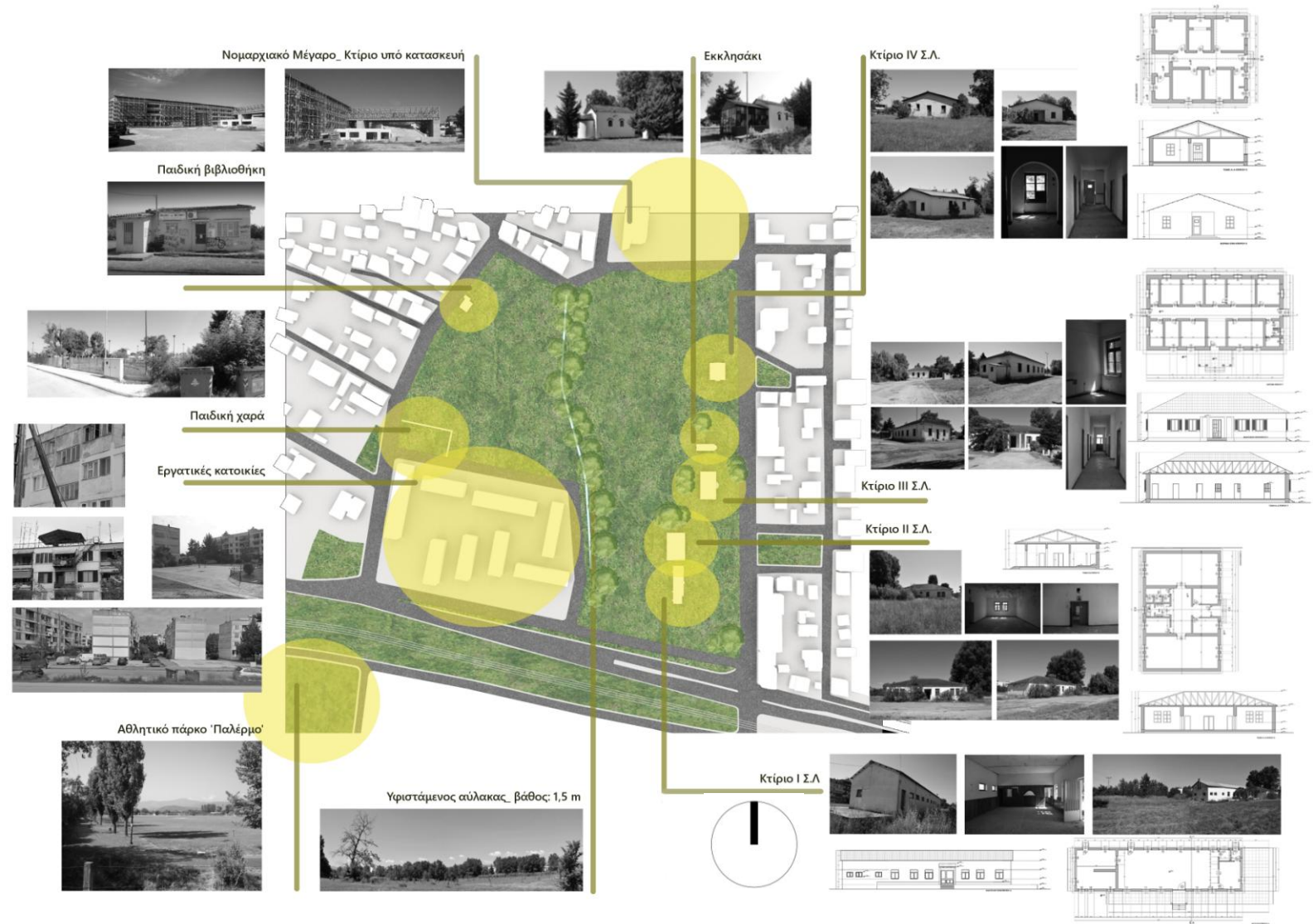

Εικόνα 96. Απόσπασμα του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας με τη θέση του στρατοπέδου Λουμάκη. Ιδία επεξεργασία.
Πηγή: <https://dimoskarditsas.gov.gr/wpcontent/uploads/2014/02/p2-neo.pdf>

Πρώην στρατόπεδο Λουμάκη: Το οικοπέδο του πρώην στρατοπέδου Λουμάκη, βρίσκεται νότια της πόλης (Εικόνα 96), έχει έκταση 55.518 τ.μ. και περιήλθε στην ιδιοκτησία του Δήμου Καρδίτσας από Το Ταμείο Εθνικής άμυνας. Περιλαμβάνει τα κτίσματα Κτίριο Α, Κτίριο Β, Κτίριο Γ, Κτίριο Δ, Κτίριο Ε καθώς και κάποια ερειπωμένα μικρά κτίσματα που θα κατεδαφιστούν. Η προηγούμενη χρήση των κτηρίων ήταν στρατόπεδο, μαγειρείο, γραφεία και αποθήκες πυρομαχικών του στρατού αντίστοιχα. Επίσης στο βορειοδυτικό άκρο του οικοπέδου λειτουργεί δανειστική βιβλιοθήκη του Δήμου Καρδίτσας και στο δυτικό άκρο του οικοπέδου υπάρχει παιδική χαρά εμβαδού 902τ.μ.. Ο περιβάλλον χώρος των κτιρίων είναι ελεύθερος και αραιοφυτεμένος και σε ένα τμήμα του, στη βόρεια πλευρά, έχει γίνει οργανωμένη δενδροφύτευση. Στο εσωτερικό του οικοπέδου δημιουργείται μια φυσική διαίρεση λόγω της διέλευσης ενός παλιού «αύλακα».

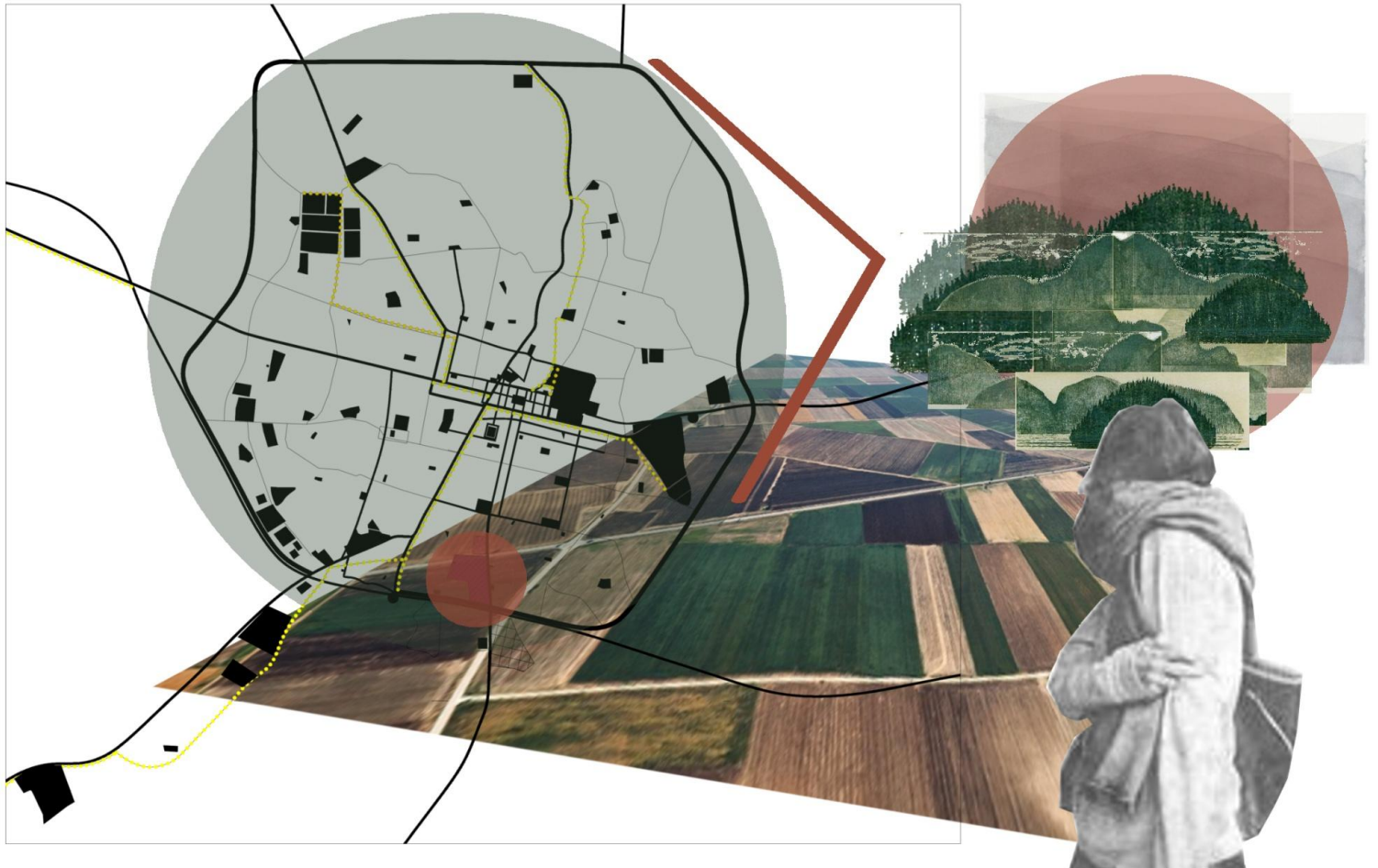
Εργατικές πολυκατοικίες: Πρόκειται για συγκρότημα κατοικιών, έκτασης 15.500 τ.μ., περίπου, το οποίο κατασκευάστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 60 από τον Οργανισμό Εργατικής Κατοικίας (Ο.Ε.Κ.). Περιλαμβάνει 9 κτίρια και 171 κατοικίες.

Στο σχεδιασμό συμπεριλαμβάνονται οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου που βρίσκονται περιμετρικά της περιοχής μελέτης, ενώ λαμβάνονται υπόψη το υπό ανέγερση κτίριο της Νομαρχίας, βόρεια και ο βρεφονηπιακός σταθμός δυτικά του στρατοπέδου. όλα τα δεδομένα που συγκροτούν την περιοχή μελέτης συνοψίζονται στο διάγραμμα ανάλυσης περιοχής (Εικόνα 97).

Εικόνα 97. Διάγραμμα ανάλυσης περιοχής μελέτης. Ιδία επεξεργασία.

2. Σχεδιαστική προσέγγιση_ Concept

Εικόνα 98. Κολάζ κεντρικής ιδέας και προθέσεων σχεδιασμού.
Ιδία επεξεργασία.

Η περιοχή μελέτης βρίσκεται, συμπερασματικά, σε ένα στρατηγικό σημείο της πόλης και παρουσιάζει μια δυναμική ανάπτυξης με πολιτιστικό, περιβαλλοντικό και αρχιτεκτονικό χαρακτήρα. Η ανάπτυξη του Στρατοπέδου Λουμάκη, θα δημιουργήσει ένα νέο πόλο έλξης για τους κατοίκους και θα δώσει χώρο σε νέες δραστηριότητες και εμπειρίες που θα διαμορφώσουν τη μετέπειτα εικόνα της πόλης. Στόχος είναι να δοθεί η μελετητική κατεύθυνση διαμόρφωσης ενός αισθητικά βελτιωμένου περιβάλλοντος με ποικιλία χρήσεων και δράσεων, ώστε το αποτέλεσμα να είναι η οπτική και χρηστική αναβάθμιση της περιοχής και του αστικού τοπίου, από άποψη αρχιτεκτονική, πολεοδομική, αισθητική, λειτουργική, τεχνική και περιβαλλοντική.

Κεντρική ιδέα του σχεδιασμού αποτελεί η δημιουργία ενός πάρκου αναψυχής, ιδιαίτερο πόλο έλξης για τους κατοίκους της πόλης και με κύριο χαρακτηριστικό του γνώρισμα το ανάγλυφο του (Εικόνα 98). Η διαμόρφωση λοφίσκων και σημείων καμπυλότητας του εδάφους του προτεινόμενου πάρκου έρχεται σε αντίθεση με την επίπεδη πόλη της Καρδίτσας, αλλά και την ευρύτερη περιοχή του Θεσσαλικού κάμπου αποσκοπώντας στη δημιουργία ενός νέου σημείου αναφοράς της πόλης της Καρδίτσας.

Η συγκεκριμένη πρόταση για το Πάρκο Λουμάκη επιχειρεί να δημιουργήσει έναν “τόπο” που θα παρέχει στους επισκέπτες του νέες εμπειρίες περιήγησης, παιχνιδιού, εξερεύνησης, οικειοποίησης και θεάσεων, διατηρώντας, παράλληλα, τις εξής σχεδιαστικές προθέσεις:

- Ένταξη της περιοχής μελέτης στον αστικό ιστό.
- Σημεία εισόδου/ εξόδου πάρκου ως συνέχεια των οδικών αξόνων.
- Επισκεψιμότητα από όλες τις ηλικιακές και κοινωνικές ομάδες.
- Ποικιλία διαδρομών και κινήσεων, για πεζούς και ποδηλάτες, σε επίπεδο κάτοψης και τομής.
- Δημιουργία φυσικών ορίων στο νότιο τμήμα προς απομόνωση από την περιφερειακή οδό και τις γραμμές του τρένου.
- Επανάχρηση κτιριακού αποθέματος στρατοπέδου προς εμπλουτισμό των λειτουργιών και αναβάθμιση της κεντρικής οδού Χ. Φλωράκη στα ανατολικά.
- Δημιουργία νέων χρήσεων που απευθύνονται τόσο στους κατοίκους περιμετρικά του πάρκου, αλλά και σε όλους τους κατοίκους της πόλης.
- Ανάδειξη του υφιστάμενου στοιχείου του νερού.
- Θεματικές περιοχές φυτεύσεων, κατάλληλες για την περιοχή, με λειτουργικό, αισθητικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα.

Με βάση την κεντρική ιδέα σχεδιασμού, το concept, πραγματοποιήθηκε μια σειρά από σκίτσα (Εικόνα 99) προκειμένου να διερευνηθούν τα σημεία εισόδου στο πάρκο, η τελική μορφή των διαδρομών εντός του, η χωροθέτηση των λειτουργιών του, αλλά και οι περιοχές που θα μπορούσαν να επεξεργαστούν, ως προς το ανάγλυφο του εδάφους και να μετατραπούν σε λόφους, υποστηρίζοντας και αντίστοιχες χρήσεις.

Εικόνα 99. Σειρά από σκίτσα διερεύνησης της μορφής του πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

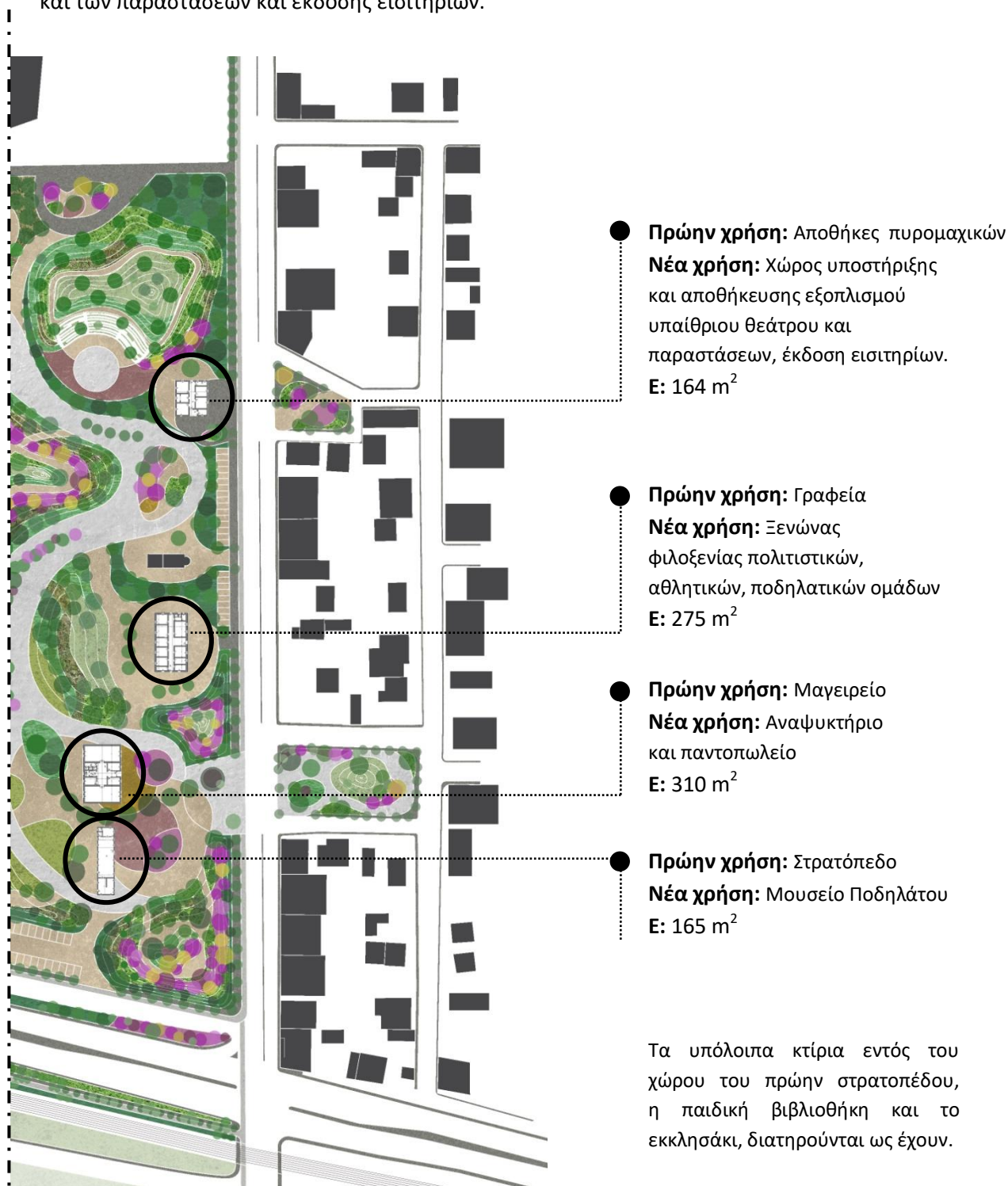
3. Γενικό σχέδιο πρότασης_ Masterplan και επανάχρηση του κτιριακού αποθέματος του πρώην στρατοπέδου.

1 Κεντρική είσοδος με αναψυκτήριο, παντοπωλείο, μουσείο ποδηλάτου	2 Βοτανικός κήπος	5 Χώρος στάθμευσης	8 Παιδική βιβλιοθήκη
3 Κεντρική διαδρομή	4 Θεματική διαδρομή με νερό	6 Υπαίθριο αμφιθέατρο	9 Παιδική χαρά
7 Οπωρώνες		10 Εκκλησάκι	

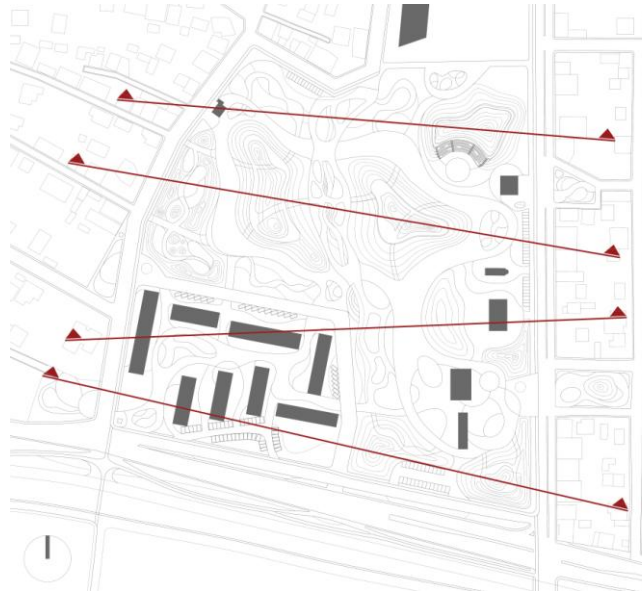
Εικόνα 100. Γενικό Σχέδιο Πρότασης Πάρκου, Masterplan. Κλίμακα 1: 500. Ιδία επεξεργασία.

Το υπάρχον κτιριακό απόθεμα εντός του πάρκου διατηρείται και επαναχρησιμοποιείται. Οι νέες χρήσεις σχετίζονται με τις ανάγκες των κατοίκων της πόλης και τις ευκαιρίες ανάδειξης του χαρακτήρα της, όπως αυτές προέκυψαν από την ανάλυση του προηγούμενου κεφαλαίου και καθορίζονται από τις χωρικές δυνατότητες των ίδιων των κτιρίων (Εικόνα 101). Έτσι, σε αντιστοιχία με τις κατόψεις, το κτίριο που λειτουργούσε ως στρατόπεδο μετατρέπεται σε Μουσείο Ποδηλάτου, αναδεικνύοντας ένα κομμάτι της παράδοσης των κατοίκων, το πρώην μαγειρείο χωρίζεται σε αναψυκτήριο και παντοπωλείο, τα γραφεία του στρατοπέδου διαμορφώνονται ώστε να μπορούν να φιλοξενήσουν πολιτιστικές, αθλητικές, ποδηλατικές ομάδες, ως ξενώνας φιλοξενίας, ενώ οι πρώην αποθήκες πυρομαχικών μετατρέπονται σε χώρο υποστήριξης και αποθήκευσης εξοπλισμού του υπαίθριου θεάτρου και των παραστάσεων και έκδοσης εισιτηρίων.

Εικόνα 101. Διάγραμμα επανάχρησης του κτιριακού αποθέματος του πρώην στρατοπέδου, κλίμακα 1:500. Ιδία επεξεργασία.

Μέσω της σχεδίασης τομών (Εικόνες 103-106) σε συγκεκριμένα σημεία του πάρκου (Εικόνα 102) επιτυγχάνεται η παρουσίαση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του ανάγλυφου του, η σχέση μεταξύ των χρήσεων και λειτουργιών εντός του πάρκου, αλλά και η ευρύτερη σχέση του με τον αστικό ιστό, στον οποίο εντάσσεται.

Εικόνα 104. Τομή Α-Α, κλίμακα 1: 500. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 104. Τομή Β-Β, κλίμακα 1: 500. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 105. Τομή Γ-Γ, κλίμακα 1: 500. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 106. Τομή Δ-Δ, κλίμακα 1: 500. Ιδία επεξεργασία.

3.α. Δομή και λειτουργίες πάρκου

Σε μια περαιτέρω ανάλυση του Γενικού Σχεδίου Πρότασης, Masterplan (Εικόνα 100), παρατηρείται πως το πάρκο διαμορφώνεται γύρω από μια κεντρική διαδρομή, η οποία διέρχεται από το σύνολο της έκτασης του πάρκου, των υφιστάμενων κτιρίων του με τις νέες λειτουργίες, αλλά και του συγκροτήματος των εργατικών κατοικιών, νοτιοδυτικά του πάρκου. Προτείνονται, συνολικά, 9 λοφίσκοι, οι οποίοι λειτουργούν είτε ως όρια μεταξύ του πάρκου και του αστικού ιστού και μεταξύ περιοχών εντός του πάρκου, είτε ως περιοχές διαμορφωμένες έτσι ώστε να εντάσσουν και να εξυπηρετούν τις αντίστοιχες χρήσεις τους (Εικόνα 107). Διαφέρουν σε ύψος (ο πιο χαμηλός είναι 2.40 μ. και ο πιο ψηλός φτάνει τα 9.40 μ.), έκταση, μορφή, λειτουργία και φύτευση.

Εικόνα 107. Διάγραμμα των λόφων του πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

Η κεντρική διαδρομή του πάρκου, οι λοφίσκοι, αλλά και μία διαδρομή με στοιχείο νερού και θεματική φύτευση, στη θέση του υφιστάμενου αύλακα που αξιοποιείται και αναδεικνύεται, αποτελούν τα βασικά στοιχεία του σχεδιασμού (Εικόνα 108).

Εικόνα 108. Διάγραμμα των βασικών στοιχείων της πρότασης. Ιδία επεξεργασία.

Στο σχεδιασμό έχουν ληφθεί υπόψη και συμπεριληφθεί και οι μικρότεροι, κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου που βρίσκονται περιμετρικά του πάρκου. Οι χώροι αυτοί σε συνδυασμό με τις διαπλατύνσεις του πεζοδρομίου στα σημεία εισόδου και εξόδου του πάρκου, διαμορφώνουν μια ενδιάμεση ζώνη, “φίλτρο”, μεταξύ του κεντρικού χώρου του πάρκου και των εργατικών κατοικιών αλλά και του υπόλοιπου αστικού ιστού που κάνει τη μετάβαση από το πάρκο στην πόλη ή αντίστροφα πιο ήπια και εξυπηρετεί τη λειτουργικότητα του πάρκου (Εικόνα 109). Η ζώνη αυτή περιλαμβάνει δενδροστοιχίες και φυτεύσεις, σημεία στάσης και διαδρομές κίνησης πεζών και ποδηλάτων, αστικό εξοπλισμό και σημείο ανακύκλωσης, στάσεις αστικών λεωφορείων και χώρους υπαίθριας στάθμευσης οχημάτων.

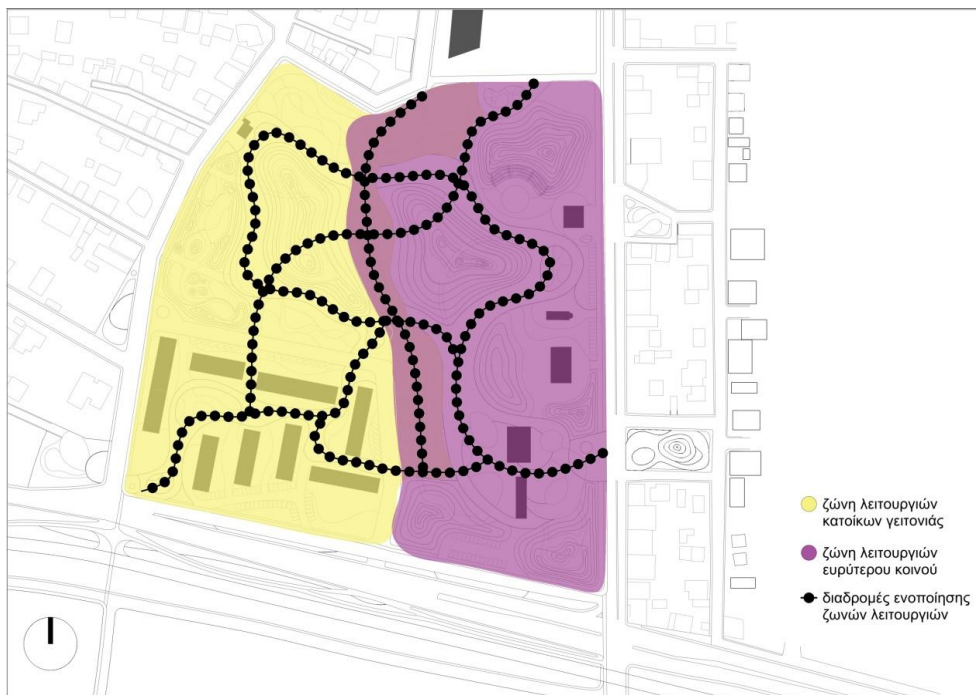
Εικόνα 109. Διάγραμμα μεταβατικής, ενδιάμεσης ζώνης πάρκου και αστικού ιστού. Ιδία επεξεργασία.

Όσον αφορά στις νέες χρήσεις, όπως φαίνεται και στο λειτουργικό διάγραμμα (Εικόνα 110), το Πάρκο Λουμάκη περιλαμβάνει εμπορικές χρήσεις, παντοπωλείο και αναψυκτήριο, πολιτιστικές, Μουσείο Ποδηλάτου και υπαίθριο θέατρο παραστάσεων και εκδηλώσεων, βοτανικό κήπο με εκπαιδευτικό χαρακτήρα, αστικούς οπωρώνες, αλλά και χρήσεις που απευθύνονται στα παιδιά, παιδική χαρά και παιδική βιβλιοθήκη. Το πάρκο διαθέτει, επίσης, ξενώνα φιλοξενίας αθλητικών και πολιτιστικών ομάδων, εκκλησάκι, σημείο ανακύκλωσης, σημείο ενοικίασης ποδηλάτων, χώρους στάθμευσης οχημάτων (125, συνολικά, θέσεις στάθμευσης που απευθύνονται στους επισκέπτες και στους ενοίκους των εργατικών πολυκατοικιών) και εμπλουτίζεται με θεματικές διαδρομές και φυτεύσεις που θα αναλυθούν στη συνέχεια.

Εικόνα 110. Διάγραμμα λειτουργιών και χρήσεων πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

Όπως προκύπτει και από τις χρήσεις και λειτουργίες του πάρκου, το ανατολικό τμήμα του είναι αυτό με τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα καθώς συγκεντρώνει μεγαλύτερη ποικιλία χρήσεων (κεντρική είσοδος, Μουσείο Ποδηλάτου, αναψυκτήριο, παντοπωλείο, εκκλησάκι, ξενώνας, υπαίθριο θέατρο) που απευθύνονται σε ευρύτερο κοινό. Το δυτικό τμήμα της διαμόρφωσης περιλαμβάνει τους υπαίθριους χώρους του συγκροτήματος των εργατικών κατοικιών, παιδική χαρά, παιδική βιβλιοθήκη και αστικούς οπωρώνες, χρήσεις, δηλαδή, με μεγαλύτερη απήχηση στους κατοίκους της πιο άμεσα γειτονικής περιοχής του πάρκου. Πρόκειται για δύο ζώνες (Εικόνα 111) που, όμως, ενοποιούνται μέσω της κεντρικής διαδρομής και των επιμέρους διαδρομών του πάρκου, αλλά και της θεματικής διαδρομής με το στοιχείο νερού και το βοτανικό κήπο με εκπαιδευτικό χαρακτήρα που βρίσκονται κεντρικά του πάρκου.

Εικόνα 111. Διάγραμμα ζωνών επισκεψιμότητας πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

4.β. Κυκλοφορία επισκεπτών πάρκου

Το πάρκο διαθέτει, συνολικά, 13 εισόδους και εξόδους, οι οποίες προέκυψαν από την ανάλυση της περιοχής μελέτης, σε συνδυασμό με τις χρήσεις του πάρκου και με στόχο την καλύτερη ένταξη και σύνδεση αυτού με τον αστικό ιστό, Έτσι, 5 από αυτές αποτελούν συνέχεια του οδικού δικτύου της περιοχής, 2 αποτελούν συνέχεια των κινήσεων που πραγματοποιούνται στον υπαίθριο χώρο των εργατικών κατοικιών, 1 σχετίζεται με το υπό ανέγερση κτίριο της Νομαρχίας και τον υπαίθριο χώρο εκτόνωσής του, 3 εισοδοί σχεδιάζονται με κριτήριο τους κοινόχρηστους χώρους πρασίνου που υφίστανται περιμετρικά του πάρκου και 2 αφορούν σε συγκεκριμένες λειτουργίες. Η κεντρική είσοδος βρίσκεται ανατολικά, επί της οδού Χ. Φλωράκη που αποτελεί και είσοδο στην πόλη και ενισχύεται από την ένταξη στο σχεδιασμό της απέναντι πλατείας (ο μεγαλύτερος από τους περιμετρικούς κοινόχρηστους χώρους πρασίνου). Οι διαδρομές του πάρκου, επιδιώκοντας ρευστότητα και ποικιλία επιλογών κατευθύνσεων, ξεκινούν από τις εισόδους, διατρέχουν όλη την έκταση του πάρκου και των εργατικών κατοικιών, επεκτείνονται στους κοινόχρηστους χώρους πρασίνου και εμπλουτίζονται με χώρους στάσης. Μεγαλύτερης σημασίας και έκτασης χώροι στάσης αποτελούν η είσοδος και το κεντρικό σημείο με στοιχείο νερού και ήπια κλίση προς ανάπαυση. Περιμετρικά, σε άμεση σχέση με τις εισόδους σχεδιάζονται 125 θέσεις στάθμευσης οχημάτων για τους επισκέπτες και τους ενοίκους των εργατικών κατοικιών προς την καλύτερη λειτουργία πάρκου και περιοχής (Εικόνα 112). Σχετικά με το χαρακτήρα των διαδρομών (Εικόνα 113), στην κεντρική διαδρομή του πάρκου που διέρχεται και από τις εργατικές κατοικίες πραγματοποιείται ελεύθερη κίνηση πεζών-ποδηλάτων. Με αυτήν συνδέονται η θεματική διαδρομή με το νερό, οι δευτερεύουσες διαδρομές στο επίπεδο της κεντρικής, κατάλληλες για πεζούς-ποδηλάτα, τα μονοπάτια στους λόφους, με κλίση εδάφους, κατάλληλη για περπάτημα και οι υπερυψωμένες διαδρομές των οπωρώνων. Πεζοδρομούνται οι οδοί μεταξύ πάρκου-κτιρίου Νομαρχίας και πάρκου-εργατικών κατοικιών και σχεδιάζεται ποδηλατοδρόμος παράλληλα με τις γραμμές του τρένου και περιμετρικά της περιοχής μελέτης, συνδέοντας την με το Παλέρμμο και τα υφιστάμενα δίκτυα ποδηλατοδρόμων της πόλης.

Εικόνα 112. Διάγραμμα Α. κίνησης και στάσης πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 113. Διάγραμμα Β. κίνησης και στάσης πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

4.γ. Υλικά

Τα υλικά που επιλέχθηκαν στο πάρκο, είναι στην πλειονότητά τους, φυσικά, (Εικόνα 114). Η κεντρική διαδρομή κατασκευάζεται από χυτό βιομηχανικό δάπεδο που αποτελεί ουσιαστικά και τη μόνη “σκληρή” επιφάνεια, τονίζοντας, έτσι, τη λειτουργική της σημασία. Για τη θεματική διαδρομή με το νερό, το χώρο μπροστά από το μουσείο και ένα τμήμα του χώρου του υπαίθριου θεάτρου επιλέχθηκε σταθεροποιημένο κεραμικό δάπεδο, ενώ για τις δευτερεύουσες διαδρομές, τα μονοπάτια στους λόφους, τους χώρους γύρω από τον ξενώνα και το εκκλησάκι, επιλέχθηκε επίστρωση με αδρανές υλικό και ειδικό σύστημα σταθεροποίησης του. Πρόκειται για υλικά που είναι υδατοπερατά και δεν σφραγίζουν το έδαφος, ενισχύοντας την αίσθηση φυσικότητας του πάρκου. Φυσικά και υδατοπερατά είναι και τα υλικά των δαπεδοστρώσεων των επιφανειών πρόσκρουσης της παιδικής χαράς(άμμος, βότσαλο, ρινίσματα ξύλου). Χρησιμοποιείται ξύλο για τα καθιστικά και το χώρο εκτόνωσης του αναψυκτηρίου, πέτρα για τα καθιστικά του υπαίθριου θεάτρου και διάτρητη μεταλλική επιφάνεια για τις υπερυψωμένες διαδρομές στους σπηλιές.

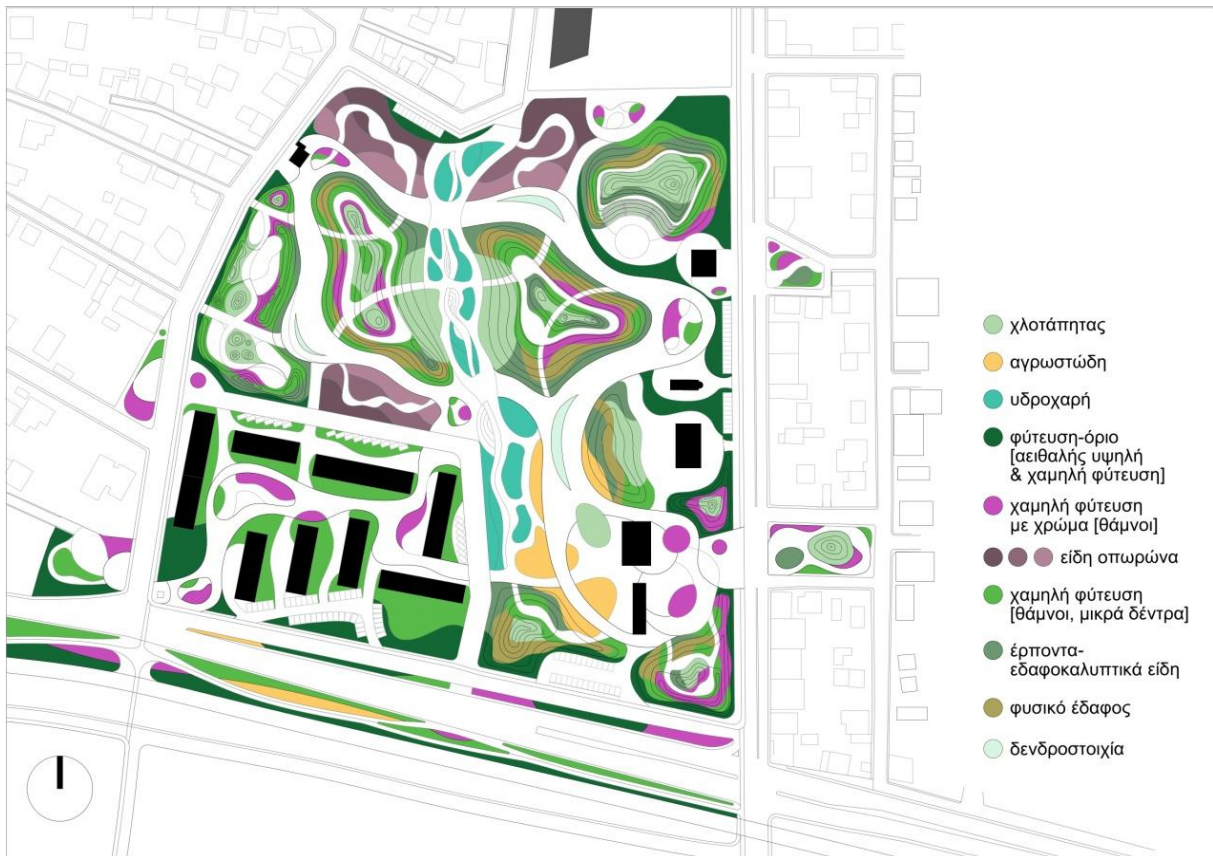
Εικόνα 114. Διάγραμμα υλικών πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

4.δ. Φύτευση

Όσον αφορά τις φυτεμένες περιοχές του πάρκου, αυτές καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό της συνολικής επιφάνειας του και αποτελούνται από τους φυτεμένους λόφους και από τις επίπεδες περιοχές (Εικόνα 115) στη στάθμη της κεντρικής διαδρομής, των οπωρώνων, της διαδρομής με το νερό και του υπαίθριου χώρου των εργατικών κατοικιών. Το πράσινο του πάρκου εμπλουτίζεται με το σχεδιασμό των κοινόχρηστων χώρων πρασίνου, αλλά και με σημειακές φυτεύσεις, φυτικά όρια, δεντροστοιχίες και παρτέρια που παρεμβάλλονται στην κεντρική διαδρομή. Φυτεύσεις με διαφορετικές θεματικές υποστηρίζουν και τις αντίστοιχες λειτουργίες τους πάρκου (Εικόνα 116). Παρατηρείται ποικιλία φυτικών ειδών στους 2 κεντρικούς λόφους, όπου χωροθετείται ο βοτανικός κήπος με εκπαιδευτικό χαρακτήρα και είδη θάμνων και δέντρων που συνιστούν τις φυτικές διαπλάσεις του Ν. Καρδίτσας και άλλα ενδημικά είδη της Ελληνικής φύσης, καρποφόρα δέντρα στις 3 περιοχές των οπωρώνων, υδροχαρής φύτευση στη διαδρομή με το στοιχείο του νερού, αγρωστώδη φυτά με έντονο το στοιχείο της κίνησης στην περιοχή που ξεκινάει η κεντρική διαδρομή, σημειακές φυτεύσεις εντυπωσιασμού με χρώμα και άρωμα στην είσοδο, χαμηλές και υψηλές φυτεύσεις και δεντροστοιχίες ως όρια του πάρκου και των εργατικών κατοικιών ή ως σημεία εντυπωσιασμού (Εικόνα 117). Έμφαση στο χρώμα, μέσω της εποχιακής εναλλαγής και ανθοφορίας του φυτικού υλικού δόθηκε στους κεντρικούς λόφους του πάρκου, προκειμένου να αποτελούν ενδιαφέρον στοιχείο προς εξερεύνηση, όντας και ορατοί λόγω ύψους από τη γύρω περιοχή. Χρώμα συναντάται, επίσης στις φυτεύσεις που περικλείουν την κεντρική είσοδο ώστε να τονιστεί, αποτελώντας έντονο στοιχείο κατά την είσοδο στην πόλη και στις φυτεύσεις που παρεμβάλλονται στην κεντρική διαδρομή και στους κοινόχρηστους χώρους πρασίνου.

Εικόνα 115. Διάγραμμα επίπεδων περιοχών και λόφων φύτευσης πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 116. Διάγραμμα θεματικών φυτεύσεων πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 117. Διάγραμμα υψηλής φύτευσης πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

Σημεία αναφοράς του Πάρκου σε 1:200

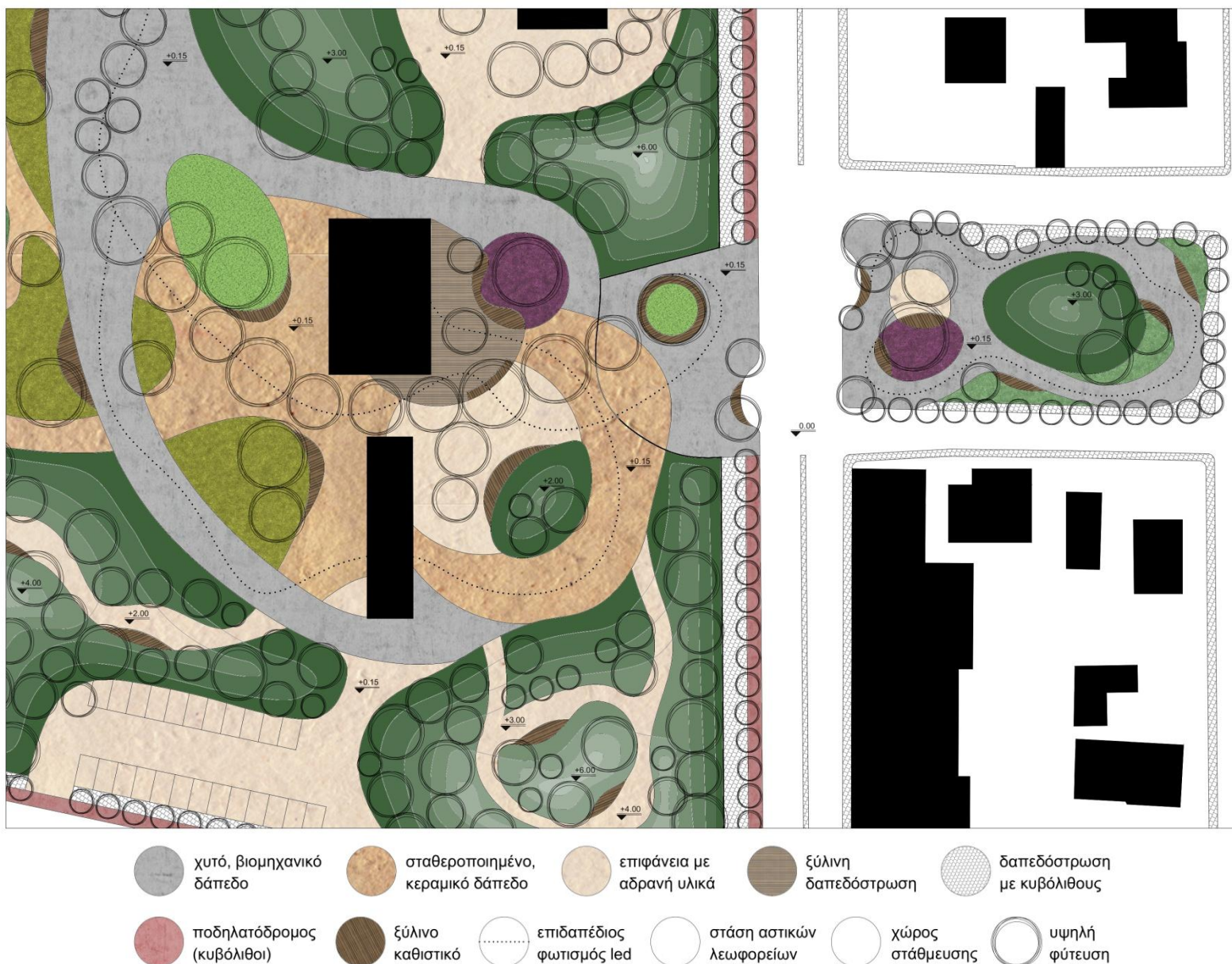
Φωτορεαλιστικές απεικονίσεις, φυτοτεχνικά
σχέδια, κατασκευαστικές λεπτομέρειες

1. Κεντρική είσοδος πάρκου

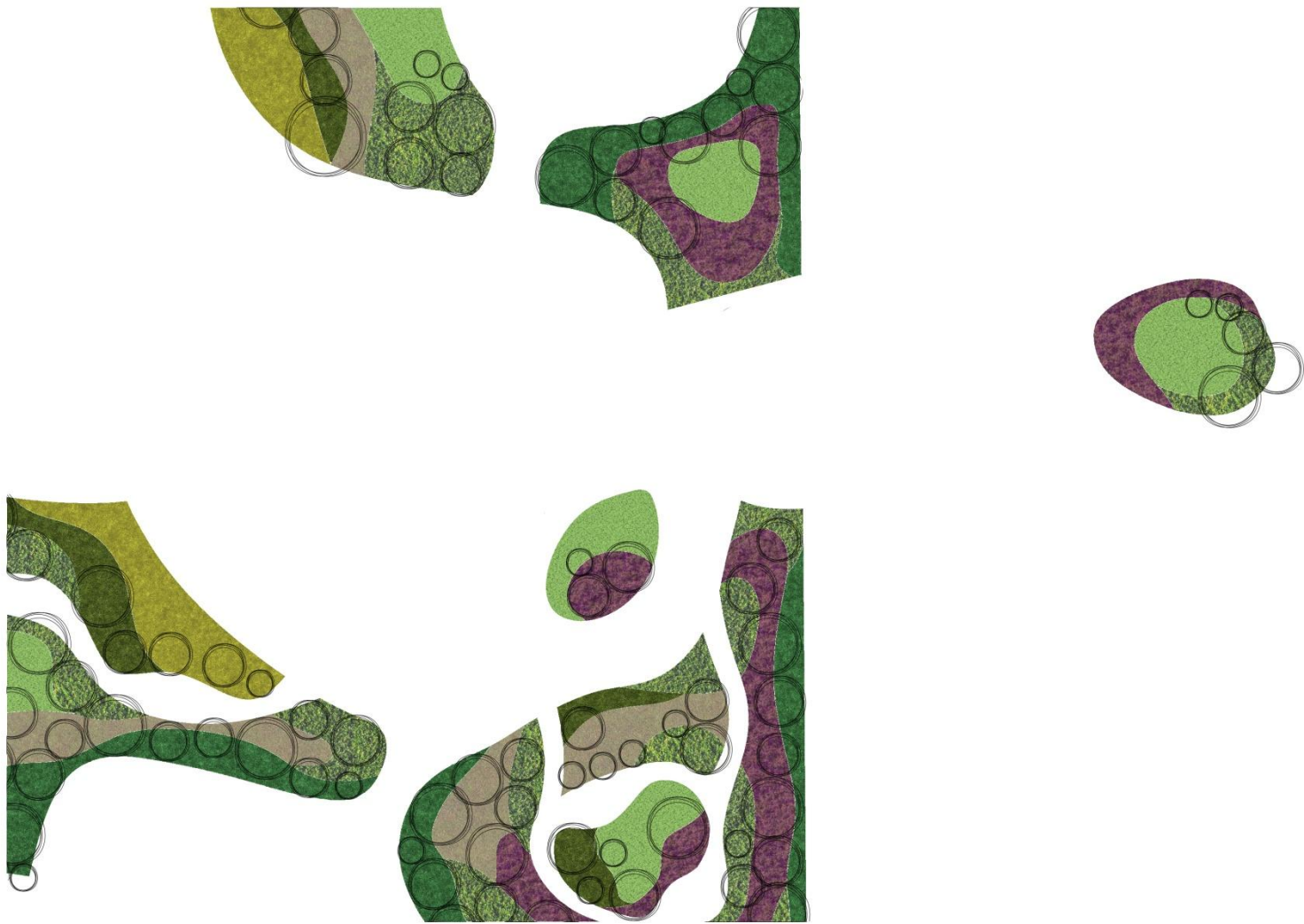

Εικόνα 118. Φωτορεαλιστική απεικόνιση της κεντρικής εισόδου του πάρκου.
Ιδία επεξεργασία.

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται, με μεγαλύτερη λεπτομέρεια, συγκεκριμένες περιοχές, σημεία αναφοράς του Πάρκου Λουμάκη. Η κεντρική είσοδος (Εικόνα 118) βρίσκεται ανατολικά, επί της οδού Χ. Φλωράκη που αποτελεί και είσοδο στην πόλη και ενισχύεται από την ένταξη στο σχεδιασμό και της απέναντι πλατείας, του μεγαλύτερου από τους περιμετρικούς κοινόχρηστους χώρους πρασίνου. Στο γενικότερο χώρο της κεντρικής εισόδου περιλαμβάνονται το Μουσείο Ποδηλάτου, το αναψυκτήριο και το παντοπωλείο που στεγάζονται στα υφιστάμενα κτίρια του πρώην στρατοπέδου. Στην κάτοψη (Εικόνα 119) παρουσιάζονται οι λόφοι που αγκαλιάζουν την είσοδο, ως όγκοι και τα υψόμετά τους, η υλικότητα των δαπεδοστρώσεων, η χαμηλή φύτευση των επίπεδων περιοχών φύτευσης και η υψηλή φύτευση σε αυτές και στους λόφους. Οι χαμηλές φυτεύσεις των λόφων παρουσιάζονται στη διαγραμματική κάτοψη των φυτεύσεων των λόφων που ακολουθεί (Εικόνα 120).

Εικόνα 119. Κάτοψη της κεντρικής εισόδου του πάρκου, κλίμακα 1:200. Ιδία επεξεργασία.

χλοοτάπητας	φυσικό έδαφος	φυτά εδαφοκάλυψης	χαμηλοί και μεσαίοι θάμνοι
χαμηλοί και μεσαίοι θάμνοι με χρώμα	αειθαλής φύτευση μεσαίοι θάμνοι, μικρά δέντρα	αγρωστώδη	υψηλή φύτευση

Εικόνα 120. Διαγραμματική κάτοψη φυτεύσεων των λοφίσκων που αγκαλιάζουν την κεντρική είσοδο του πάρκου, κλίμακα 1:200. Ιδία επεξεργασία.

Η κεντρική είσοδος επικοινωνεί άμεσα με το χώρο του ξενώνα, βόρεια και με το χώρο στάθμευσης, νότια. Οι περιμετρικοί λόφοι, ουσιαστικά, ορίζουν την έκτασή της. Οι δύο βόρειοι λόφοι την διαχωρίζουν από τον ξενώνα, ενώ οι δύο νότιοι λόφοι (Εικόνα 121) αποτελούν όριο και φίλτρο μεταξύ του πάρκου και της περιφερειακής οδού και διαθέτουν μονοπάτια και χώρους στάσης με θέαση προς το πάρκο, ο δυτικός και προς τις γραμμές του τρένου και ευρύτερη περιοχή, ο ανατολικός και γωνιακός λόφος.

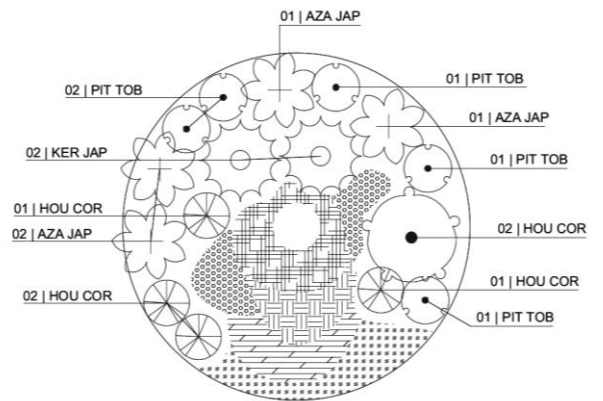
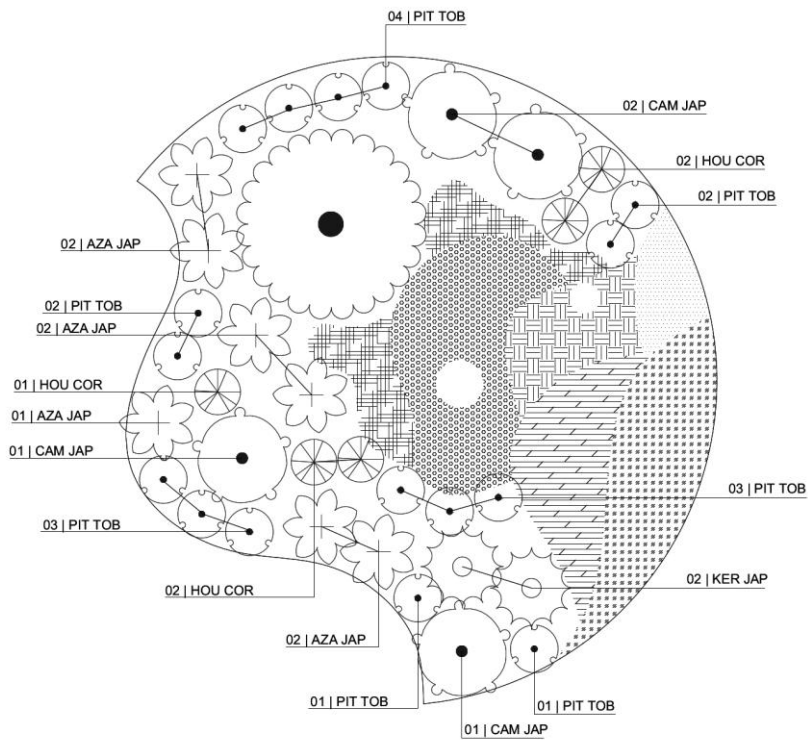

Εικόνα 121. Τομή στους δύο νότιους λόφους της εισόδου, όριο μεταξύ πάρκου και πόλης. Ιδία επεξεργασία.

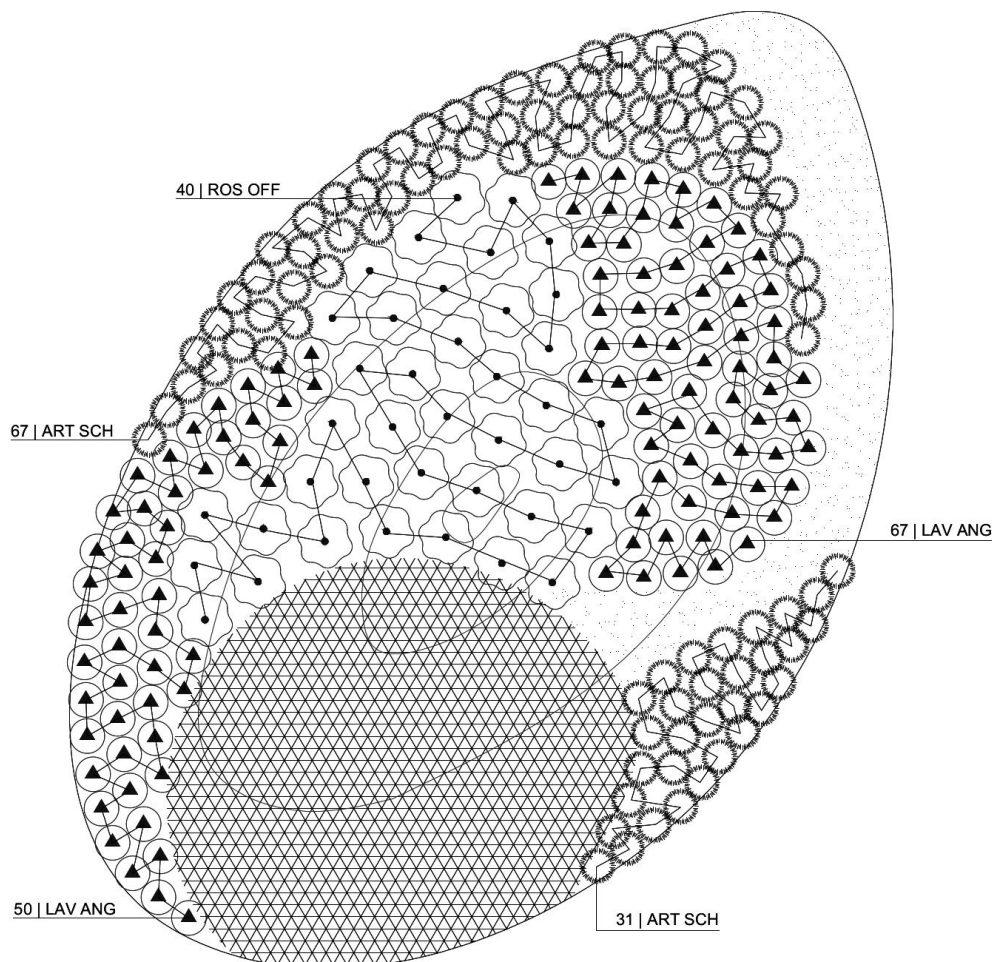
Όσον αφορά στο φυτικό υλικό της κεντρικής εισόδου (Εικόνα 122), υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ του τμήματος μπροστά από τα κτίρια και αυτού πίσω από τα κτίρια, προκειμένου να προκληθούν διαφορετικά ερεθίσματα. Για τα ανατολικά παρτέρια (Εικόνες 123, 124) προτείνονται ενδημικοί και μη καλλωπιστικοί, αιθαλείς και φυλλοβόλοι θάμνοι και δέντρα (Εικόνα 126), με εντυπωσιακές ανθοφορίες και αρωματικά φυτά, με στόχο την προσέλκυση επισκεπτών και τον εντυπωσιασμό. Για τις δυτικές περιοχές φύτευσης (Εικόνα 125) προτείνονται φυτεύσεις ξεροφυτικών ειδών και αγρωστωδών, φυτά με έντονο το στοιχείο της κίνησης, τα οποία σηματοδοτούν την αρχή, ουσιαστικά, της κεντρικής διαδρομής.

Εικόνα 122. Διάγραμμα φυτικού υλικού κεντρικής εισόδου του πάρκου. Ιδία επεξεργασία.

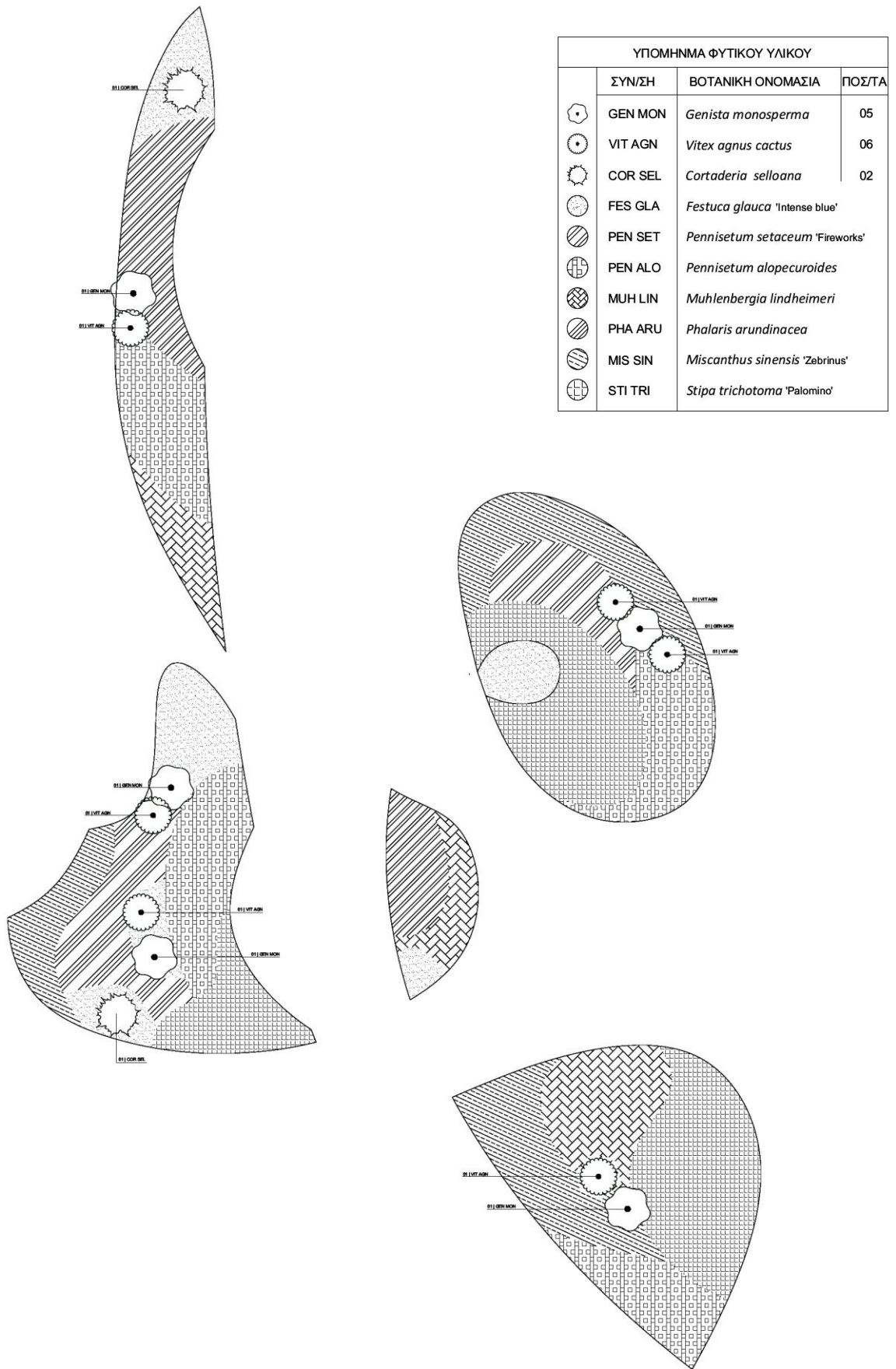

Εικόνα 123. Φυτοτεχνικό σχέδιο ανατολικών παρτεριών της κεντρικής εισόδου, κλίμακα 1: 100. Ίδια επεξεργασία.

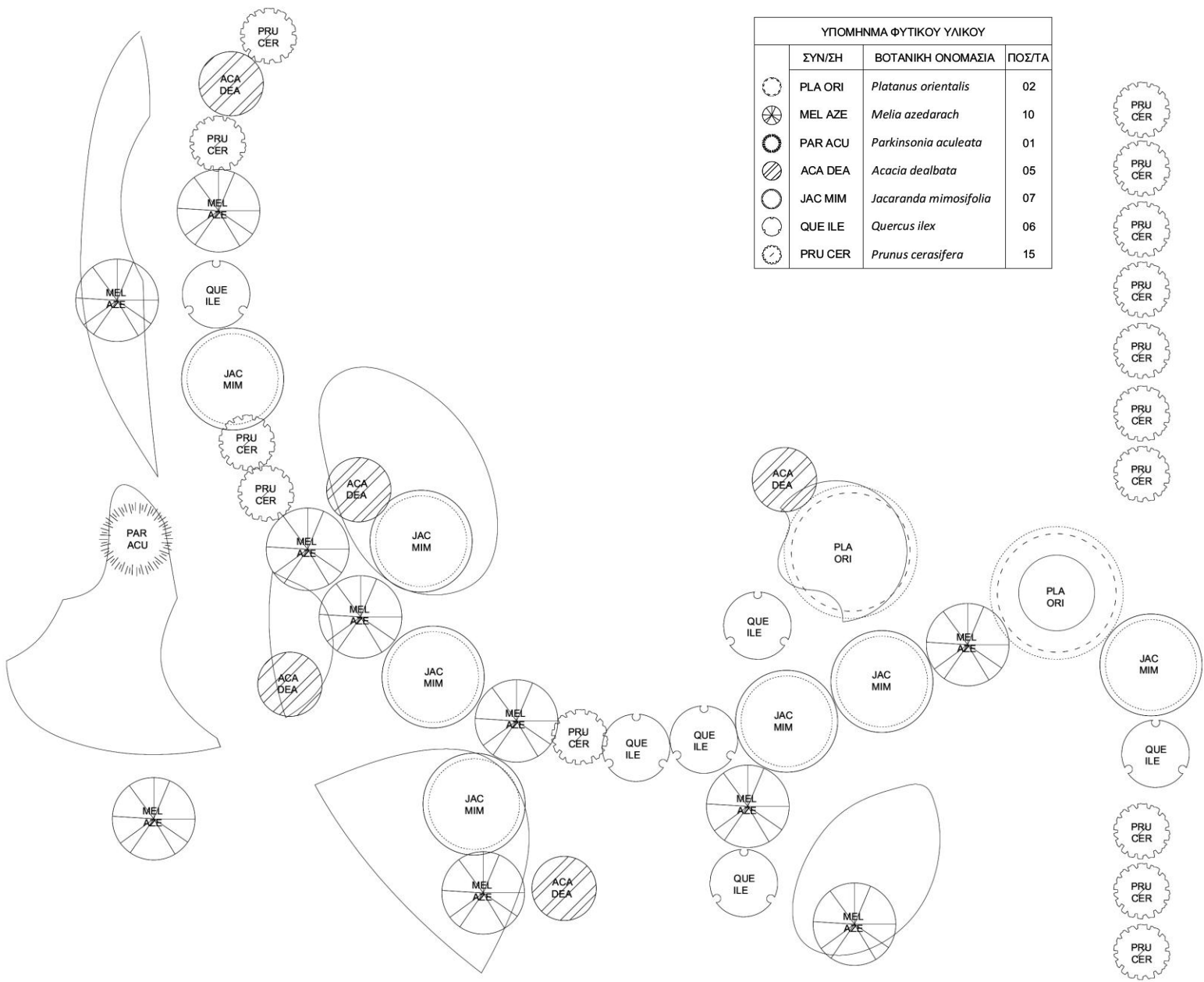

ΥΠΟΜΗΝΜΑ ΦΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ			
	ΣΥΝΣΗ	ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΟΣ/ΤΑ
	AZA JAP	<i>Azalea japonica</i> "Purple splendor"	11
	HOU COR	<i>Houttuynia cordata</i>	09
	ROS OFF	<i>Rosmarinus officinalis</i> prostratus	40
	SKI JAP	<i>Skimmia japonica</i>	01
	LAN ANG	<i>Lavandula angustifolia</i> "Hidcote"	117
	KER JAP	<i>Kerria japonica</i> "Pleniflora"	04
	CAM JAP	<i>Camellia japonica</i>	05
	ART SCH	<i>Artemisia schmidtiana</i> nana	98
	PIT TOB	<i>Pittosporum tobira</i> nanum	21
	FES GLA	<i>Festuca glauca</i> "Intense blue"	
	HEU SAN	<i>Heuchera sanguinea</i>	
	AJU REP	<i>Ajuga reptans</i>	
	TRA ZEB	<i>Tradescantia zebrina</i>	
	LIR MUS	<i>Liriope muscari</i>	
	CYR FAL	<i>Cyrtomium falcatum</i>	
	ASP YIN	<i>Aspidistra yingjiangensis</i>	
	OPH JAP	<i>Ophiopogon japonicus</i>	

Εικόνα 124. Φυτοτεχνικό σχέδιο ανατολικού παρτεριού, με κλίση, της κεντρικής εισόδου, κλίμακα 1: 50. Ίδια επεξεργασία.

Εικόνα 125. Φυτοτεχνικό σχέδιο δυτικών παρτεριών της κεντρικής εισόδου, κλίμακα 1: 100. Ίδια επεξεργασία.

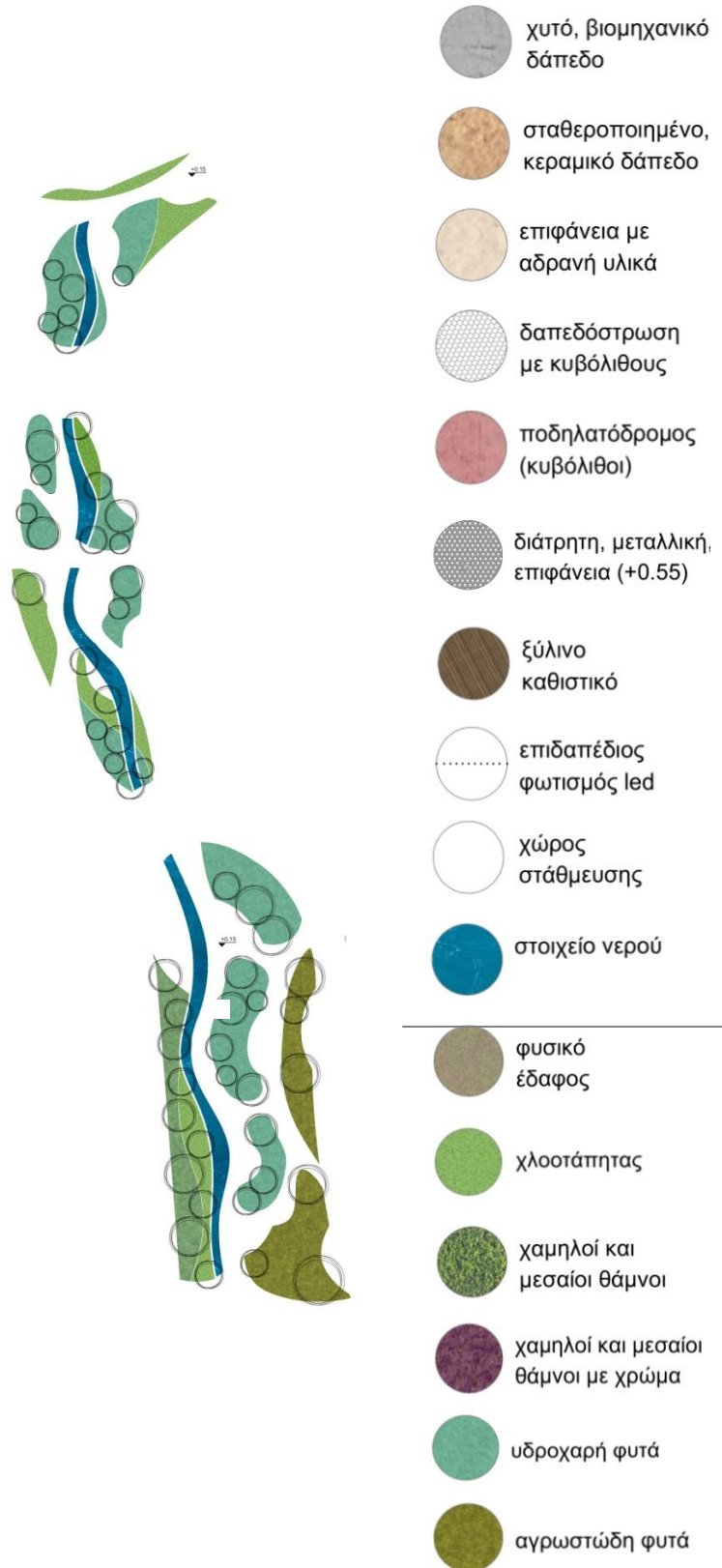
Εικόνα 126. Φυτοτεχνικό σχέδιο υψηλής φύτευσης της κεντρικής εισόδου του πάρκου, κλίμακα 1: 200. Ιδία επεξεργασία.

2. Διαδρομή με στοιχείο νερού

Εικόνα 127. Φωτορεαλιστική απεικόνιση της διαδρομής με το στοιχείο του νερού.
Ιδία επεξεργασία.

Η διαδρομή με το στοιχείο του νερού (Εικόνα 127) διασχίζει κεντρικά το πάρκο, σε κατεύθυνση βορρά-νότου. Στην κάτοψη παρουσιάζονται οι λόφοι, ως όγκοι, του βοτανικού κήπου που την ορίζουν, η υλικότητα των δαπεδοστρώσεων και η υψηλή φύτευση, ενώ η χαμηλή φύτευση της διαδρομής παρουσιάζεται στη διαγραμματική κάτοψη των φυτεύσεων (Εικόνα 128).

Εικόνα 128. Κάτοψη και διαγραμματική κάτοψη των φυτεύσεων της διαδρομής με το στοιχείο νερού, κλίμακα 1: 200. Ίδια επεξεργασία.

Ουσιαστικά, πρόκειται για τον υφιστάμενο αύλακα του οικοπέδου, ο οποίος διατηρείται, αξιοποιείται και αναδεικνύεται. Βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με την κεντρική διαδρομή και ξεκινάει πίσω από τα κτίρια της κεντρικής εισόδου, όπου συναντάται και μια είσοδος του πάρκου που εξυπηρετεί, κυρίως, τους ενοίκους των εργατικών πολυκατοικιών. Στη συνέχεια, διέρχεται ανάμεσα από τους δύο λόφους του βοτανικού κήπου και από τους οπωρώνες, καταλήγοντας στη βόρεια είσοδο του πάρκου που αποτελεί προέκταση του οδικού άξονα. Στις τομές που ακολουθούν διακρίνονται οι σχέσεις της με τις επιμέρους περιοχές του πάρκου (Εικόνες 129-131). Κατά μήκος της συνδέεται με την κεντρική διαδρομή του πάρκου, με επιμέρους δευτερεύουσες διαδρομές και με τα μονοπάτια του βοτανικού κήπου.

Εικόνα 129. Τομή της διαδρομής στους οπωρώνες. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 130. Τομή της διαδρομής στην περιοχή του βοτανικού κήπου. Ιδία επεξεργασία.

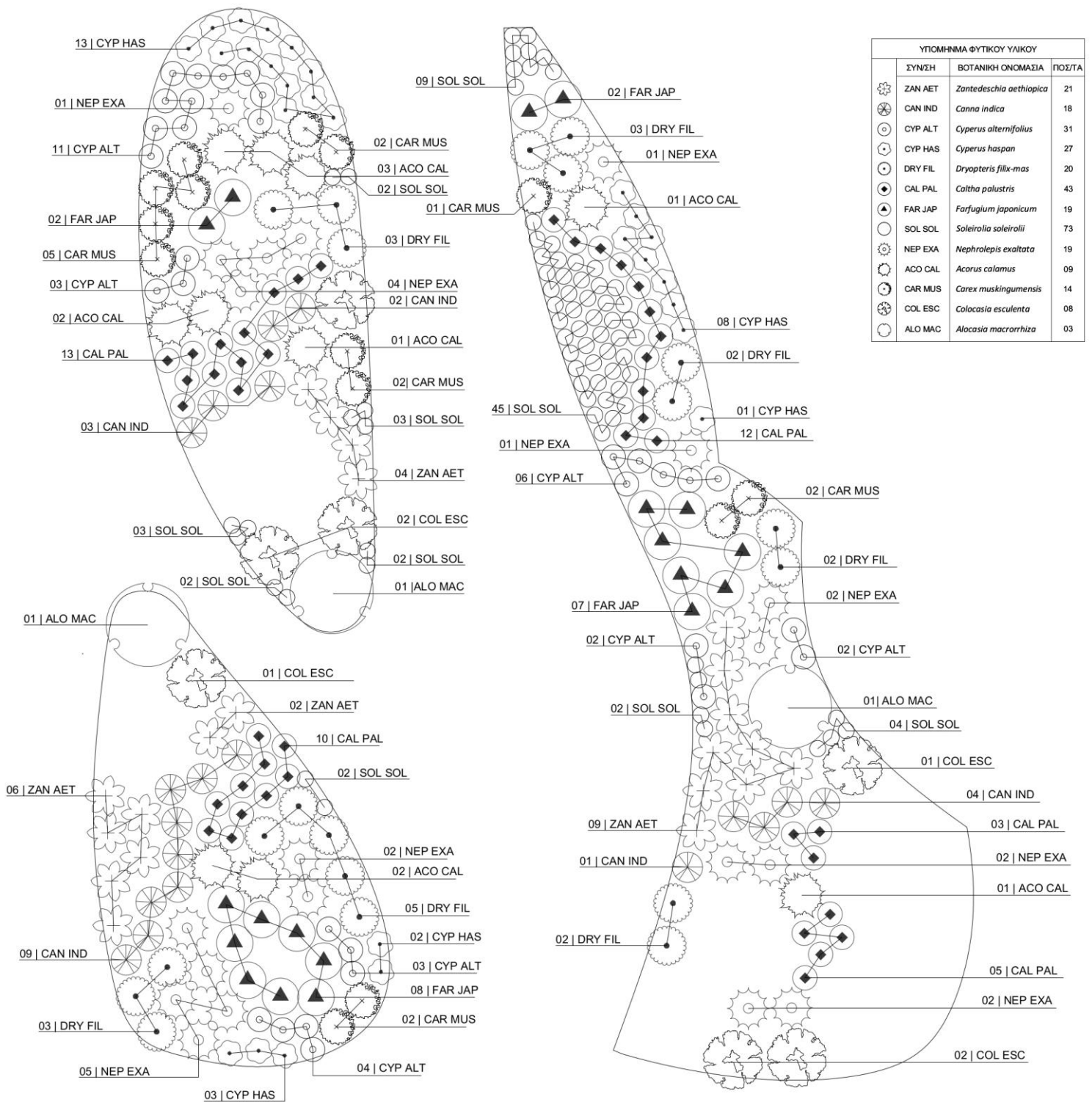

Εικόνα 131. Τομή της διαδρομής στην είσοδο του πάρκου που εξυπηρετεί, κυρίως, τους ενοίκους των εργατικών πολυκατοικιών. Ιδία επεξεργασία.

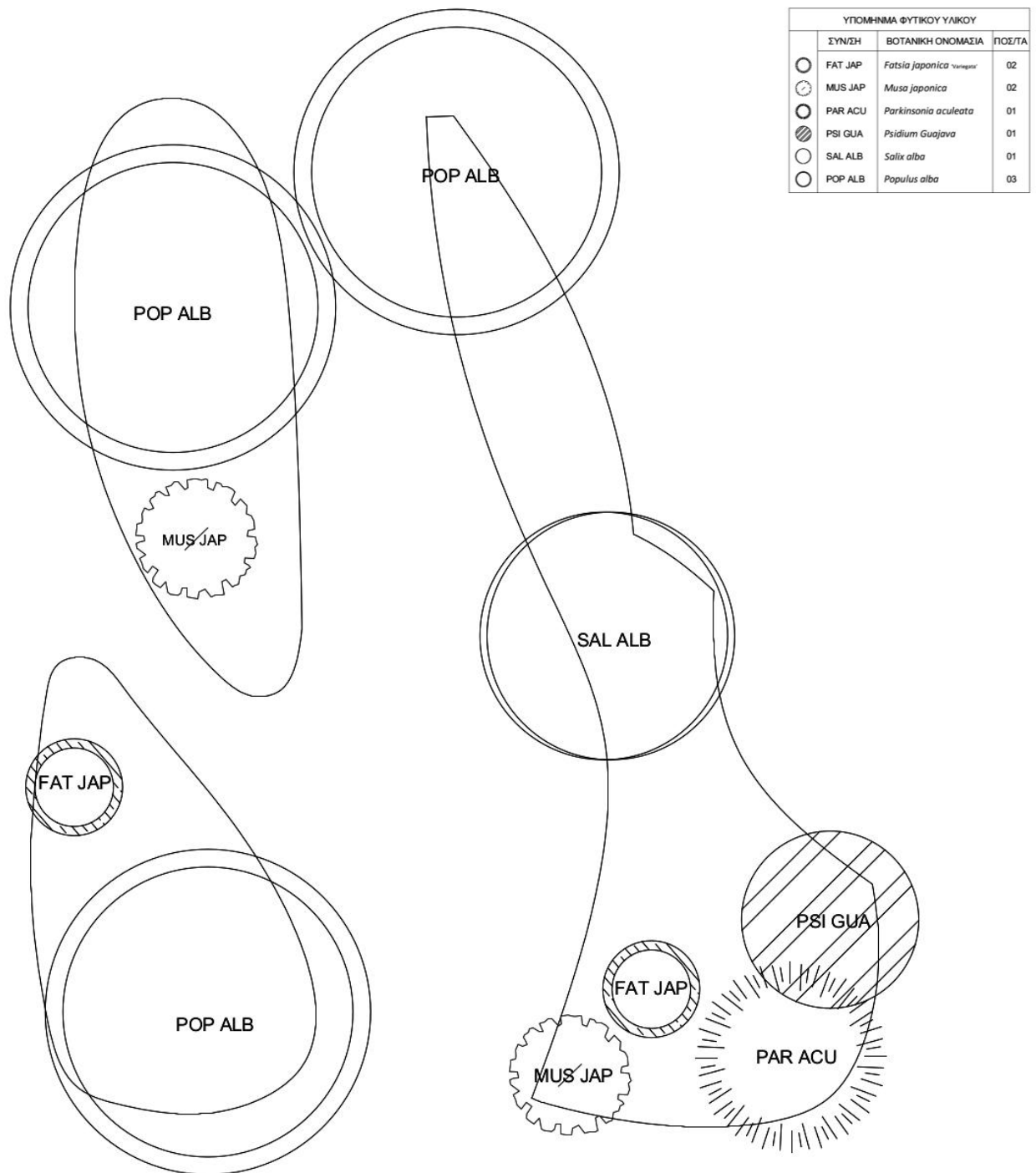
Η διαδρομή διαθέτει ξύλινα καθιστικά στοιχεία, ενώ μεγάλα σκαλοπάτια διαπλατώνουν, σε σημεία, τον αύλακα-ρυάκι και λειτουργούν, επίσης, ως καθιστικά, ανάλογα και με τη στάθμη του νερού στο πέρασμα των εποχών. Η διαδρομή αυτή, όπως και η κεντρική διαδρομή του πάρκου, είναι κατάλληλη για πεζούς και ποδήλατα, ενώ παρτέρια φυτεύσεων δημιουργούν διακλαδώσεις, κάνοντας την ενδιαφέρουσα. Το φυτικό υλικό (Εικόνα 132) που χρησιμοποιείται στη διαδρομή αποτελείται από υδροχαρή είδη (Εικόνες 133,134) και κυρίως αειθαλή και φυλλοβόλα, πολυετή, πώδη με καταγωγή, κυρίως, από χώρες της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής, που δημιουργούν ένα πιο "εξωτικό ύφος".

Εικόνα 132. Διάγραμμα φυτικού υλικού της διαδρομής με το στοιχείο του νερού. Ιδία επεξεργασία.

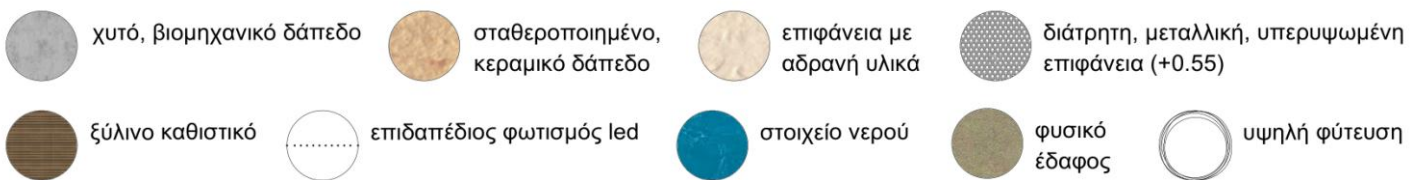
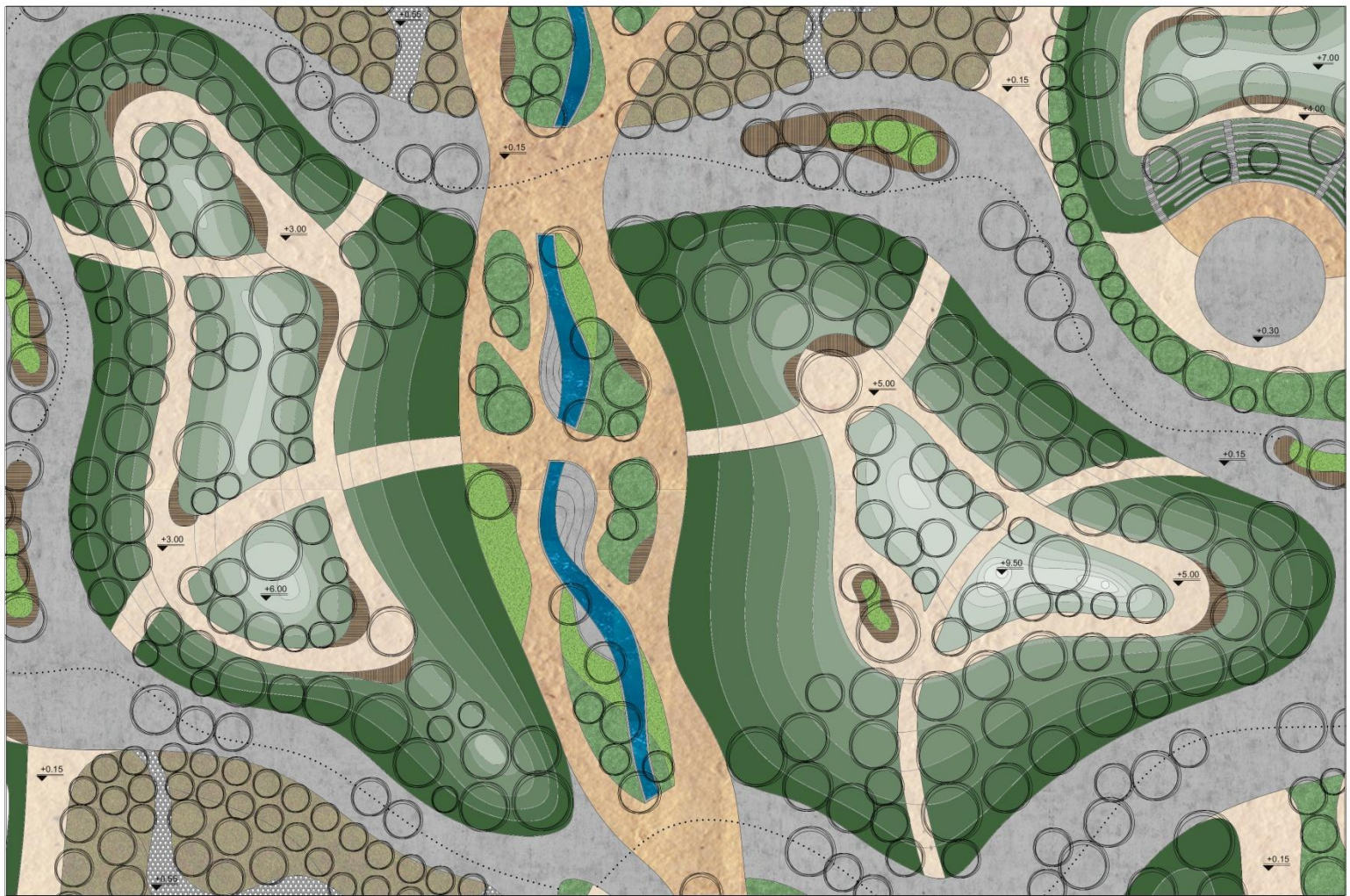
Εικόνα 133. Φυτοτεχνικό σχέδιο παρτεριών της διαδρομής με το στοιχείο του νερού, κλίμακα 1:100. Ιδία επεξεργασία.

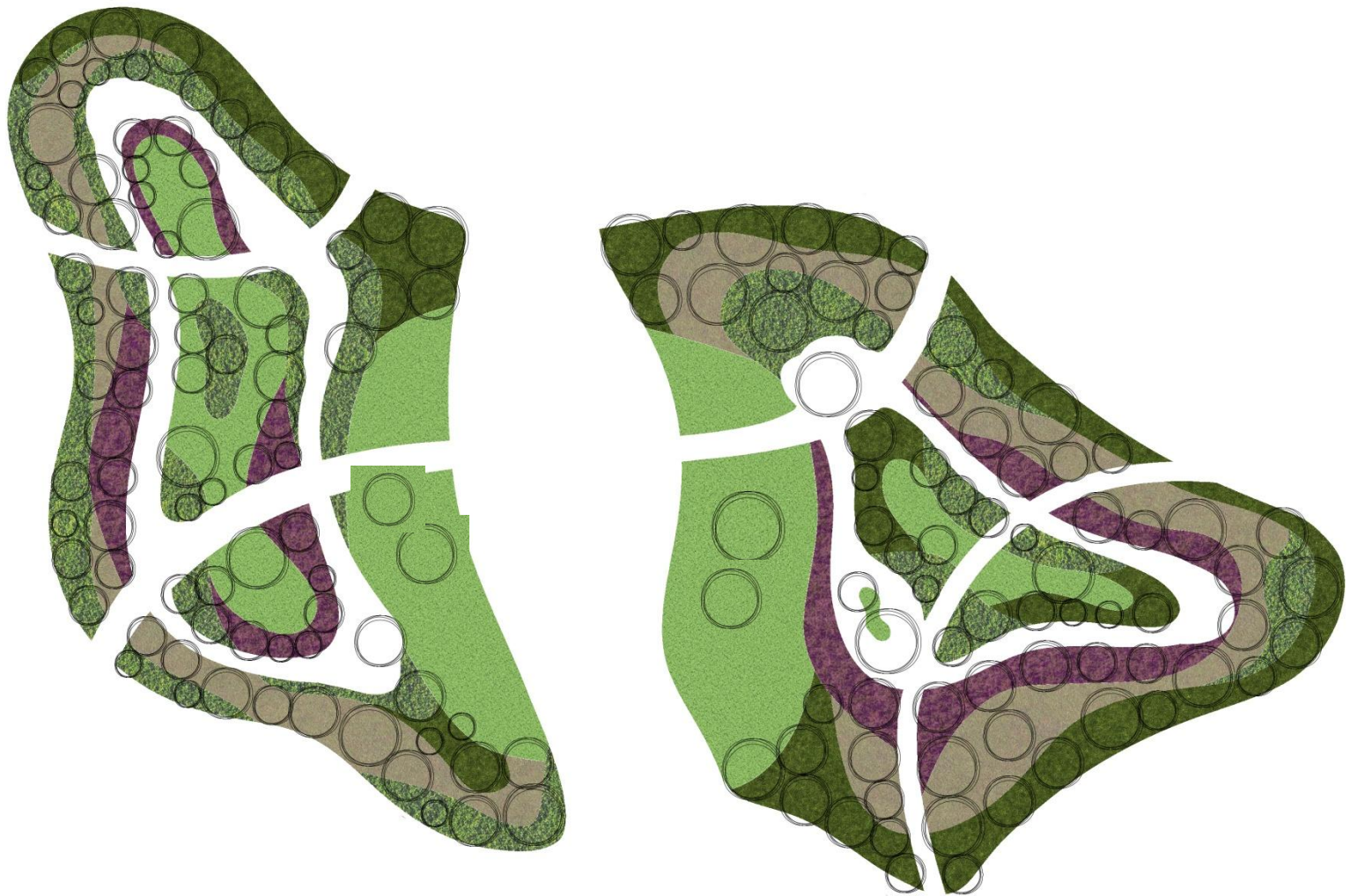
Εικόνα 134. Φυτοτεχνικό σχέδιο υψηλής φύτευσης της διαδρομής με το στοιχείο του νερού, κλίμακα 1:100. Ίδια επεξεργασία.

3. Βοτανικός κήπος με εκπαιδευτικό χαρακτήρα

Ο βοτανικός κήπος βρίσκεται στο κέντρο του πάρκου Λουμάκη. Στην κάτοψη (Εικόνα 135) παρουσιάζονται οι λόφοι, ως όγκοι, του βοτανικού κήπου, τα υψόμετά τους, η υλικότητα των δαπεδοστρώσεων και η υψηλή φύτευση, ενώ η χαμηλή φύτευση παρουσιάζεται στη διαγραμματική κάτοψη των φυτεύσεων των λόφων του (Εικόνα 136).

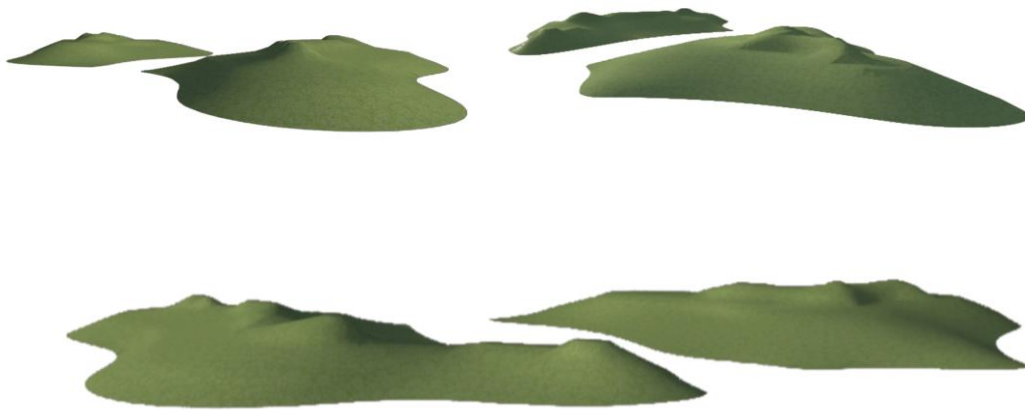

Εικόνα 135. Κάτοψη του βοτανικού κήπου, κλίμακα 1:200. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 136. Διαγραμματική κάτοψη των φυτεύσεων του βοτανικού κήπου, κλίμακα 1:200. Ιδία επεξεργασία.

Ο βοτανικός κήπος αναπτύσσεται πάνω στους δύο κεντρικούς λόφους του πάρκου (Εικόνα 137), εκ των οποίων ο δυτικός διαθέτει μονοπάτια και διαδρομή με σημεία στάσης και καθιστικά στη στάθμη +5.00 μ., ενώ ο ανατολικός στη στάθμη +4.00 μ. Οι δύο λόφοι συνδέονται μέσω της διαδρομής με το στοιχείο του νερού που διέρχεται ανάμεσά τους (Εικόνα 138), αλλά και της κεντρικής διαδρομής που, ουσιαστικά, τους αγκαλιάζει, ορίζοντάς τους. Εσωτερικά των λόφων και εκατέρωθεν της διαδρομής με το στοιχείο νερού δημιουργείται ένας σημαντικός χώρος στάσης του πάρκου, με ήπια κλίση εδάφους κατάλληλη για ανάπαυση και χαλάρωση.

Εικόνα 137. Τρισδιάστατη απεικόνιση των όγκων των λόφων του βοτανικού κήπου.
Ιδία επεξεργασία.

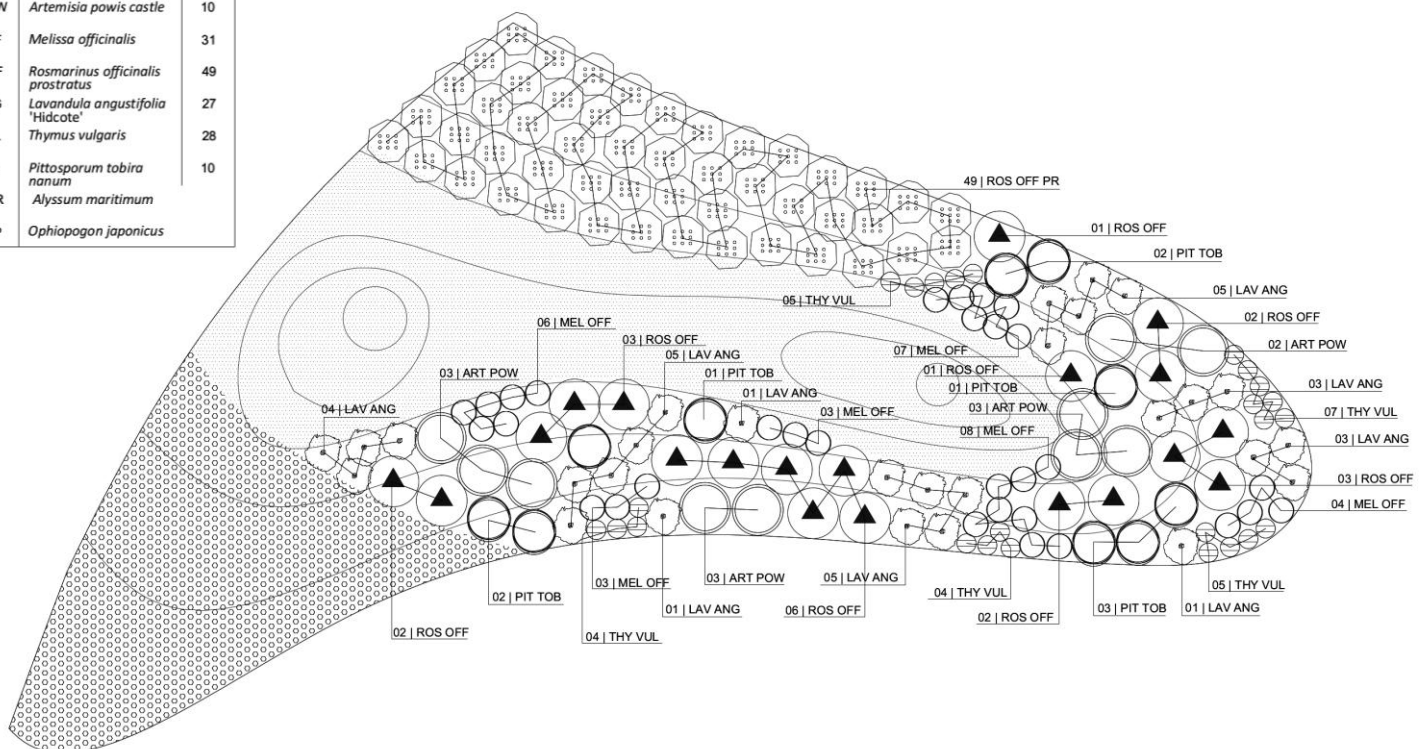
Εικόνα 138. Τομή στους δύο λόφους του βοτανικού κήπου. Ιδία επεξεργασία.

Στόχος του βοτανικού κήπου αυτού είναι να ενημερώσει και να εκπαιδεύσει τους επισκέπτες του πάρκου για τα είδη θάμνων και δέντρων (Εικόνα 139) που συνιστούν τις φυτικές διαπλάσεις του Ν. Καρδίτσας, για ενδημικά είδη της Ελληνικής φύσης και είδη εγκλιματισμένα στο κλίμα που επικρατεί στη Ελλάδα. Αείφυλλα, σκληρόφυλλα είδη, πολυετή αρωματικά, καρποφόρα, καλλωπιστικά δέντρα και θάμνοι που αποτελούν τους αντιπροσωπευτικότερους τύπους του μεσογειακού τοπίου, τα σημαντικότερα καλλωπιστικά είδη που χρησιμοποιούνται σε κήπους και πλατείες της περιοχής και ευδοκιμούν ικανοποιητικά (Εικόνες 140-142). Όλα τα είδη, μεμονωμένα ή σε ομάδες, θα φέρουν με την επιστημονική και κοινή ονομασία του φυτού καθώς και τα κύρια μορφολογικά και κλιματικά χαρακτηριστικά του.

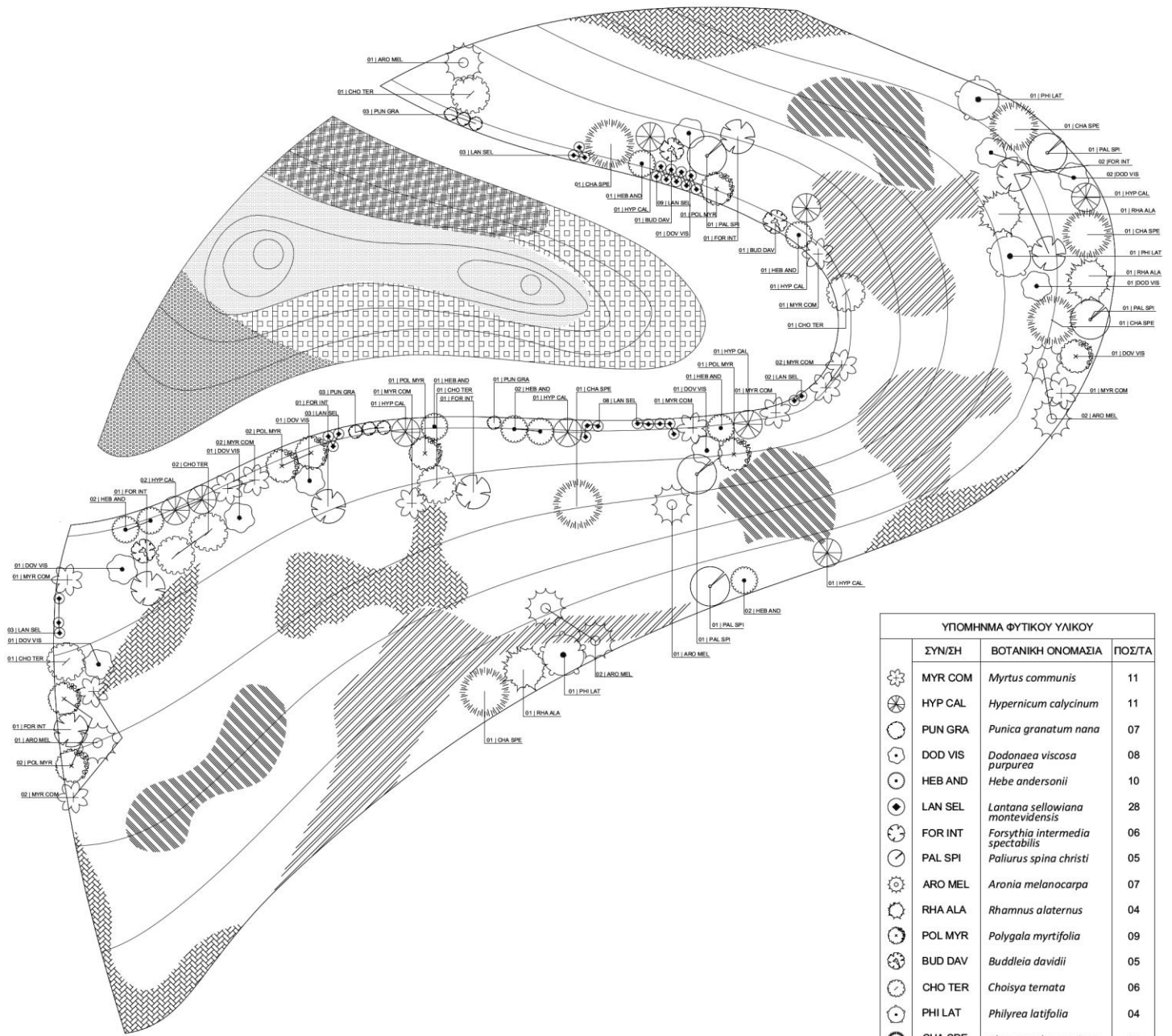

Εικόνα 139. Τομή στους δύο νότιους λόφους της εισόδου, όριο μεταξύ πάρκου και πόλης. Ιδία επεξεργασία.

ΥΠΟΜΗΝΗΜΑ ΦΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ			
ΣΥΝ/ΣΗ	ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΟΣ/ΤΑ	
▲	<i>Rosmarinus officinalis</i>	20	
○	<i>Artemisia powis castle</i>	10	
○	<i>Melissa officinalis</i>	31	
⋮	<i>Rosmarinus officinalis prostratus</i>	49	
⋆	<i>Lavandula angustifolia 'Hidcote'</i>	27	
⊖	<i>Thymus vulgaris</i>	28	
○	<i>Pittosporum tobira nanum</i>	10	
⊙	<i>Alyssum maritimum</i>		
⊘	<i>Ophiopogon japonicus</i>		

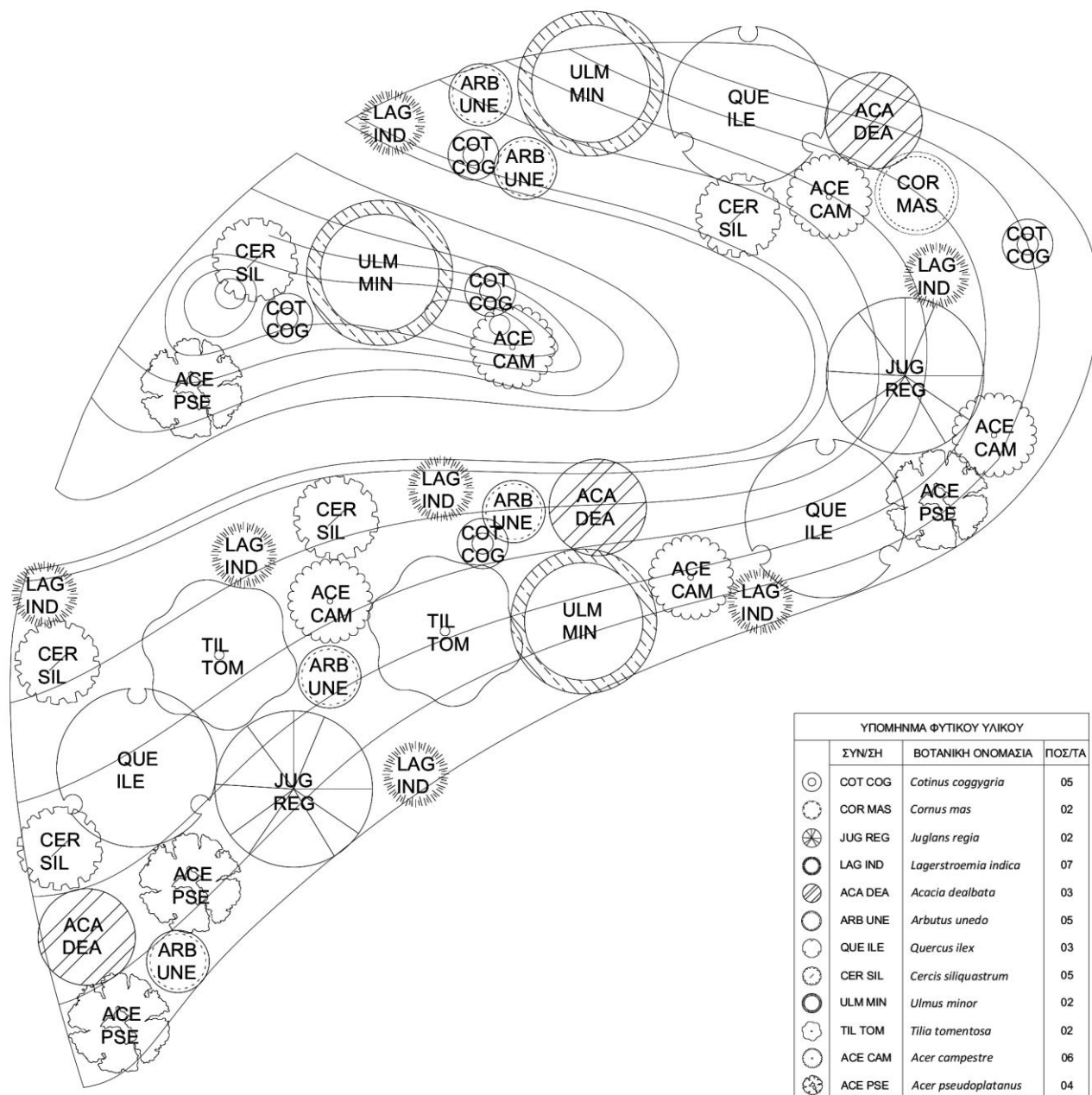

Εικόνα 140. Φυτοτεχνικό σχέδιο τμήματος του βοτανικού κήπου, κλίμακα 1:50. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 141. Φυτοτεχνικό σχέδιο τμήματος του βοτανικού κήπου, κλίμακα 1:100. Ιδία επεξεργασία.

ΥΠΟΜΗΝΜΑ ΦΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ			
ΣΥΝ/ΣΗ	ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΟΣ/ΤΑ	
	MYR COM <i>Myrtus communis</i>	11	
	HYP CAL <i>Hypericum calycinum</i>	11	
	PUN GRA <i>Punica granatum nana</i>	07	
	DOD VIS <i>Dodonaea viscosa purpurea</i>	08	
	HEB AND <i>Hebe andersonii</i>	10	
	LAN SEL <i>Lantana sellowiana montevidensis</i>	28	
	FOR INT <i>Forsythia intermedia spectabilis</i>	06	
	PAL SPI <i>Paliurus spina christi</i>	05	
	ARO MEL <i>Aronia melanocarpa</i>	07	
	RHA ALA <i>Rhamnus alaternus</i>	04	
	POL MYR <i>Polygala myrtifolia</i>	09	
	BUD DAV <i>Buddleia davidii</i>	05	
	CHO TER <i>Choisya ternata</i>	06	
	PHI LAT <i>Phillyrea latifolia</i>	04	
	CHA SPE <i>Chaenomeles speciosa</i>	06	
	PTE AQU <i>Pteridium aquilinum</i>		
	ACA MOL <i>Acanthus mollis</i>		
	POL VUL <i>Polypodium vulgare</i>		

Εικόνα 142. Φυτοτεχνικό σχέδιο υψηλής φύτευσης τμήματος του βοτανικού κήπου, κλίμακα 1:100. Ιδία επεξεργασία.

5. Υπαίθριο θέατρο

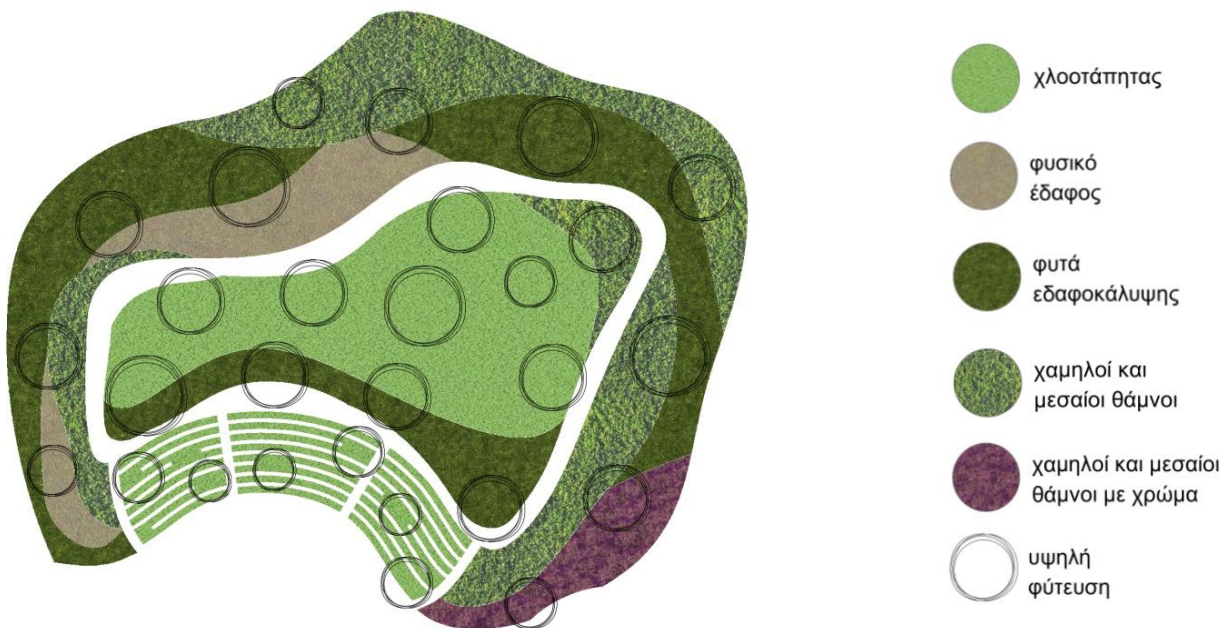
Εικόνα 143. Φωτορεαλιστική απεικόνιση του υπαίθριου θεάτρου. Ιδία επεξεργασία.

Το υπαίθριο θέατρο (Εικόνα 143) βρίσκεται στη βορειοανατολική γωνία του πάρκου, επί της οδού Χ. Φλωράκη. Στην κάτοψη (Εικόνα 144) παρουσιάζεται ο λόφος, ως όγκος, όπου χωροθετείται το υπαίθριο θέατρο, τα υψόμετά του, η υλικότητα των δαπεδοστρώσεων και η υψηλή φύτευση, ενώ η χαμηλή φύτευση του λόφου παρουσιάζεται στη διαγραμματική κάτοψη των φυτεύσεων του λόφου (Εικόνα 145). Το υπαίθριο θέατρο, οι παραστάσεις και οι εκδηλώσεις που πρόκειται να φιλοξενήσει, υποστηρίζονται από το υφιστάμενο κτίριο του πρώην στρατοπέδου που διατηρείται και χρησιμοποιείται, πλέον, υποστηρίζοντας τη λειτουργία του θεάτρου, με χώρο για τους συντελεστές των παραστάσεων, αποθηκευτικό χώρο για τον εξοπλισμό και σημείο έκδοσης εισιτηρίων, ενώ, παράλληλα, σηματοδοτεί την είσοδο στο θέατρο και μια από τις εισόδους του πάρκου. Η ένταξή του στην περιοχή επιτυγχάνεται μέσω της διαπλάτυνσης του πεζοδρομίου και της διαμόρφωσης του κοινόχρηστου χώρου πρασίνου που βρίσκεται απέναντι.

χυτό, βιομηχανικό δάπεδο	σταθεροποιημένο, κεραμικό δάπεδο	επιφάνεια με αδρανή υλικά	δαπεδόστρωση με κυβόλιθους
ποδηλατόδρομος (κυβόλιθοι)	ξύλινο καθιστικό	επιδαπέδιος φωτισμός led	χώρος στάθμευσης
			υψηλή φύτευση

Εικόνα 144. Κάτοψη υπαίθριου θεάτρου, κλίμακα 1:200. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 145. Διαγραμματική κάτοψη των φυτεύσεων του λόφου του υπαίθριου θεάτρου, κλίμακα 1:200. Ιδία επεξεργασία.

Η κατασκευή του υπαίθριου θεάτρου εντάσσεται στο κοίλο τμήμα που σχηματίζει το ανάγλυφο του λόφου (Εικόνα 146), δίνοντας την αίσθηση της ένταξης στο τοπίο. Η αίσθηση της φυσικότητας ενισχύεται από την ύπαρξη χλοοτάπητα ανάμεσα από τις πέτρινες αναβαθμίδες των διαζωμάτων του. Ο λόφος αυτός λειτουργεί σαν όριο τόσο του θεάτρου όσο και του πάρκου (Εικόνα 147). Περιλαμβάνει φυσική διαδρομή, μονοπάτι (στη στάθμη +4.00μ.), με διάσπαρτα σημεία στάσης και καθιστικά, που ξεκινάει από το υψηλότερο σημείο του θεάτρου και αγκαλιάζει το λόφο, έχοντας θεάσεις προς τον αστικό ιστό, το κτίριο της Νομαρχίας και τους σπρωώνες. Η εσοχή που σχηματίζει, βόρεια, στοχεύει στη διαμόρφωση ενός ενδιάμεσου χώρου στάσης που πρόκειται να αποτελέσει τη σύνδεση του πάρκου με το υπό κατασκευή κτίριο της Νομαρχίας και του πεζόδρομου μεταξύ τους.

Εικόνα 146. Τρισδιάστατη απεικόνιση του όγκου του λόφου του υπαίθριου θεάτρου. Ιδία επεξεργασία.

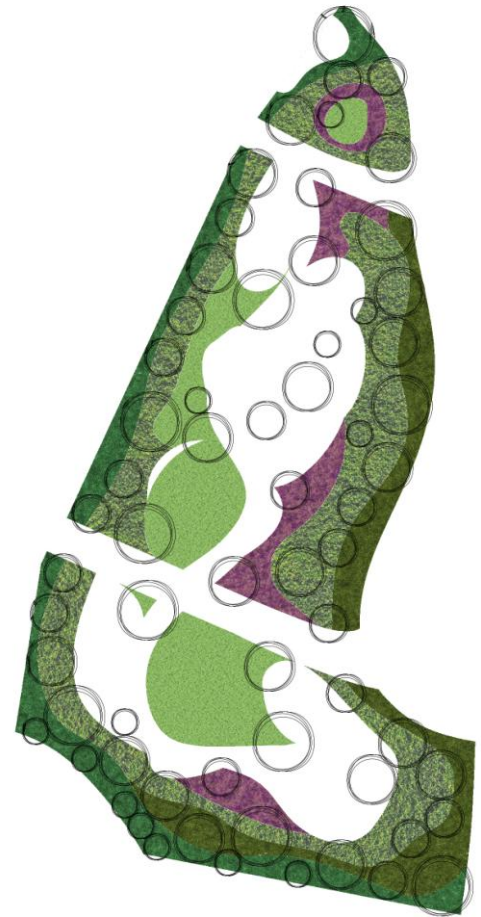
Εικόνα 147. Τομή στο λόφο του υπαίθριου θεάτρου. Ιδία επεξεργασία.

5. Παιδική χαρά

Εικόνα 148. Φωτορεαλιστική απεικόνιση της παιδικής χαράς. Ιδία επεξεργασία.

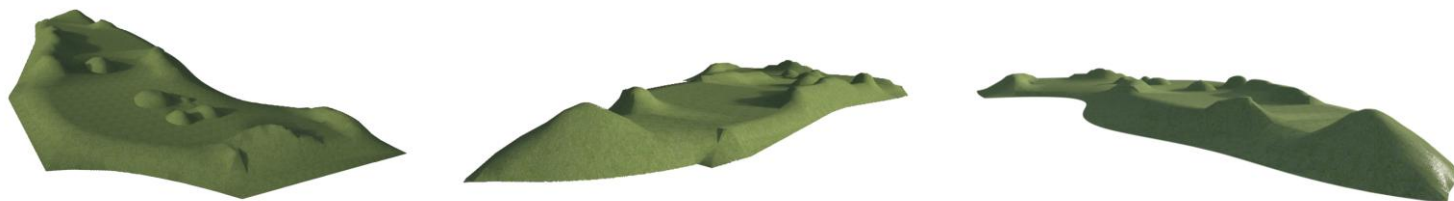
Η παιδική χαρά βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλευρά του πάρκου, επί της οδού Σαμαροπούλου. Στην κάτοψη παρουσιάζεται ο λόφος, ως όγκος, όπου χωροθετείται η παιδική χαρά, τα υψόμετά του, η υλικότητα των δαπεδοστρώσεων και η υψηλή φύτευση, ενώ οι χαμηλές φυτεύσεις παρουσιάζονται στη διαγραμματική κάτοψη φυτεύσεων του λόφου (Εικόνα 149).

χυτό, βιομηχανικό δάπεδο	επιφάνεια με αδρανή υλικά	ανακρουστική επιφάνεια_ άμμος	ανακρουστική επιφάνεια_ βότσαλο	ανακρουστική επιφάνεια_ επιχρ/να ρινίσματα ξύλου
δαπεδόστρωση με κυβόλιθους	ποδηλατόδρομος (κυβόλιθοι)	ξύλινο καθιστικό	επιδαπέδιος φωτισμός led	χώρος στάθμευσης
χλοοτάπητας	φυτά εδαφοκάλυψης	χαμηλοί και μεσαίοι θάμνοι	χαμηλοί και μεσαίοι θάμνοι με χρώμα	αειθαλής φύτευση μεσαίοι θάμνοι, μικρά δέντρα

Εικόνα 149. Κάτοψη και διαγραμματική κάτοψη των φυτεύσεων της παιδικής χαράς, κλίμακα 1:200. Ιδία επεξεργασία.

Η παιδική χαρά, σαν χρήση, καταλαμβάνει, εξ' ολοκλήρου, έναν από τους λόφους του πάρκου, το ανάγλυφο του οποίου έχει διαμορφωθεί, ώστε να δημιουργούνται ασφαλή όρια (Εικόνα 150). Έτσι τα υψόμετρα του λόφου, περιμετρικά, φτάνουν τα 3-4 μ., ενώ η διαδρομές κίνησης, εντός της παιδικής χαράς και οι επιφάνειες παιχνιδιού βρίσκονται σε ύψος 1-2 μ. πάνω από την κεντρική διαδρομή, δημιουργώντας μια κοιλότητα ασφαλούς παιχνιδιού για τα παιδιά (Εικόνα 151).

Εικόνα 150. Τρισδιάστατη απεικόνιση του όγκου της παιδικής χαράς. Ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 151. Τομή στο λόφο της παιδικής χαράς. Ιδία επεξεργασία.

Ο λόφος της παιδικής χαράς βρίσκεται κοντά στην υφιστάμενη παιδική βιβλιοθήκη, η οποία διατηρήθηκε και εντάχθηκε στο σχεδιασμό καθώς και κοντά στον βρεφονηπιακό σταθμό που, όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο της ανάλυσης της περιοχής μελέτης, βρίσκεται, επίσης, επί της οδού Σαμαροπούλου. Δημιουργείται, λοιπόν, μια ευρύτερη λειτουργική ενότητα με χρήσεις που αφορούν στα παιδιά και η οποία ενισχύεται με τη διαμόρφωση των κοινόχρηστων χώρων πρασίνου και τη δημιουργία σημείων στάσεων εξωτερικά του πάρκου, τόσο στη νοτιοδυτική γωνία του πάρκου, όσο και μπροστά από τον βρεφονηπιακό σταθμό. Ο χαρακτήρας της παιδικής χαράς είναι απόλυτα φυσικός, χωρίς σκληρά υλικά δαπεδοστρώσεων, με φυσικά υλικά (άμμο, βότσαλο, ρινίσματα ξύλου) για τις επιφάνειες πρόσκρουσης των οργάνων, χλοοτάπητα και φυτεύσεις σε μεγάλο μέρος της έκτασης της.

Παράρτημα σχεδίων_ Βιβλιογραφία_ Ιστοσελίδες

Παράρτημα σχεδίων

1. Συνδυαστικός χάρτης δικτύου υποδομών, χρήσεων γης, κοινόχρηστων χώρων πρασίνου & αθλητισμού της πόλης της Καρδίτσας. Κλίμακα 1:5.000
2. Γενικό σχέδιο πρότασης πάρκου Λουμάκη, masterplan. Κλίμακα 1:500
3. Τομές. Κλίμακα 1:500
4. Κάτοψη κεντρικής εισόδου. Κλίμακα 1:200
5. Φυτοτεχνικό σχέδιο κεντρικής εισόδου. Κλίμακες 1:200, 1:100.
6. Κάτοψη και φυτοτεχνικό σχέδιο διαδρομής με στοιχείο νερού. Κλίμακες 1:200, 1:100.
7. Κάτοψη βοτανικού κήπου. Κλίμακα 1:200
8. Φυτοτεχνικό σχέδιο βοτανικού κήπου. Κλίμακα 1:100
9. Φυτοτεχνικό σχέδιο βοτανικού κήπου. Κλίμακα 1:50
10. Κάτοψη υπαίθριου θεάτρου. Κλίμακα 1:200

Βιβλιογραφία

Ανδρεοπούλου Ρ., Μόλα Ελ., "Χώρος και Περιθώριο", Πτυχιακή εργασία, επιβλέπουσα καθ. Χατζησάββα Δήμητρα, Πολυτεχνείο Κρήτης, 2013

Αντωνοπούλου Σ. , «Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και ο ταξικός μετασχηματισμός στη Δύση», περιοδικό Ουτοπία, τεύχος 62, Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2004, σελ. 57-86

Βιτοπούλου Αθηνά, «Αποθεματοποίηση γης και “ανακύκλωση” στρατιωτικών εκτάσεων. Όψεις του μεταπολεμικού εξαστισμού της ελληνικής πόλης και το παράδειγμα της Θεσσαλονίκης.» στο «Η Πολεοδομία στην Ελλάδα από το 1949 έως το 1974», πρακτικά του Β΄ Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου της Εταιρείας Ιστορίας της Πόλης και της Πολεοδομίας, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος, 2000, σελ. 167-189

Βλαστός Θ., Μπαρμπόπουλος Ν., Μηλάκης Δ., «Διερεύνηση κριτηρίων επιλογής διαδρομής από τους ποδηλάτες. Η περίπτωση της Καρδίτσας.», Πρακτικά Τρίτου Διεθνούς Συνεδρίου για την Έρευνα στις Μεταφορές στην Ελλάδα, Ελληνικό Ινστιτούτο Μεταφορών και Σύλλογος Ελλήνων Συγκοινωνιολόγων, Θεσσαλονίκη, 2006

Βλαστός Θ., Μπαρμπόπουλος Ν., Μπαλτάς Π., «Ζητήματα ασφάλειας για την κίνηση των ποδηλατών- διδάγματα από το παράδειγμα της Καρδίτσας.», Πρακτικά 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Οδικής Ασφάλειας, Σύλλογος Ελλήνων Συγκοινωνιολόγων και Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών Πανεπιστημίου Πατρών, Πάτρα, 2005

Βλαστός Θ., Μπιρμπίλη Τ., *Φτιάχνοντας πόλεις για ποδήλατο. Στοιχεία αισθητικής και κατασκευής*, εκδ. Mbike, Αναπτυξιακή Εταιρεία Δήμου Αθηναίων, Οργανισμός ρυθμιστικού σχεδίου και προστασίας περιβάλλοντος Αθήνας, Αθήνα, 2001

Βλαστός Θ., Μπιρμπίλη Τ., Μηλάκης Δ., Δίκτυο Υποδομής Ποδηλάτου στην Καρδίτσα, Ερευνητικό Πρόγραμμα: «Ένταξη του Ποδηλάτου στις Ελληνικές Πόλεις», Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών, Αθήνα, 2001

Berger Alan, *Drosscape: Wasting land in Urban America*, Princeton University Press, New York, 2006

Βλαστός Θ., Μπακογιάννης Ευθ., *Ποδήλατο στις ελληνικές πόλεις. Προτάσεις προς τις δημοτικές αρχές*, Εκδ.: (Μ.Κ.Ο) 'Πόλεις για Ποδήλατο – Δίκτυο για το ποδήλατο στις ελληνικές πόλεις, Cities for Cycling', Αθήνα, 2017

Γοσποδίνη Α., «Οικονομική κρίση και οι "συρρικνούμενες" Ελληνικές πόλεις» στον ιστότοπο City Branding : http://www.citybranding.gr/2012/12/blogpost_4.html , 4/12/2012

Γρίβελλας Λ., Καραφύλλης Ν., Μαγόπουλος Β., *Εγχειρίδιο τοπικής ιστορίας*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καρδίτσας, Καρδίτσα, 1997

Davidson Cynthia, *Anyplace*, Cambridge, MA: MIT Press, 1995

Ευθυμίου Γ., Γκαραβέλη Α. και Σ. Βέργος, "Τα παρόχθια δάση του Πηνειού ποταμού Ν. Λάρισας: καταγραφή της παρόχθιας βλάστησης, των προβλημάτων και των ανθρωπίνων επιδράσεων στην ευρύτερη περιοχή.", 14ο Πανελλήνιο Δασολογικό Συνέδριο, Πάτρα, 1-4 Νοεμβρίου 2009

Ζουρνά Μ., «Ανενεργά στρατόπεδα: συμπεράσματα και προτάσεις μετά από δύο δεκαετίες διαλόγου», Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Ιούνιος 2015, Πηγή: <http://www.teetkm.gr/855/>

Ganser R., Williams K., «Brownfield Development: Are We Using the Right Targets? Evidence from England and Germany.», *European Planning Studies*, pp. Vol. 15, Issue 5, pp. 603-622, 2007

Hollander J., Kirkwood N., Gold G., *Principles of Brownfield Regeneration: Cleanup, Design and Reuse of Derelict Land*, Washington Island Press, 2010

Κανδηλά Θωμαή, "Οργάνωση πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων σε πόλεις μικρού μεγέθους. Η περίπτωση της πόλης της Καρδίτσας", Πτυχιακή εργασία, επιβλέπων καθ. Σκαγιάννης Π., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2006

Καρακώστα Μαριάννα, "Στρατηγικές επανάχρησης στρατιωτικών εκτάσεων. Βιώσιμες προσεγγίσεις σχεδιασμού και υλοποίησης. Η περίπτωση της Γερμανίας.", Πτυχιακή εργασία, επιβλέπουσα καθ. Βιτοπούλου Αθηνά, ΑΠΘ, 2009

Καρακώστα Μαριάννα, "Ανάπλαση και επανένταξη του πρώην στρατοπέδου Κόδρα στα όρια του αστικού ιστού του Δήμου Καλαμαριάς", Πτυχιακή εργασία, επιβλέπουσες καθ. Αθανασίου Ε., Βιτοπούλου Αθ., ΑΠΘ, 2010

Καραντζούλης Κωνσταντίνος, "Αστική ανάπλαση και πολιτιστικές δραστηριότητες. Η περίπτωση της περιοχής του στρατοπέδου Ναυπλίου", Πτυχιακή εργασία, επιβλέπων καθ. Σαγιάς Ίων, ΕΜΠ, 2014

Καραχάλιου Θεοδώρα: "Βελτιστοποίηση της απόδοσης των πόρων για την εξυγίανση εδαφών. Η περίπτωση του τεχνολογικού και πολιτιστικού πάρκου Λαυρίου", Διδακτορική διατριβή, Αθήνα, ΕΜΠ, 2009

Κονδύλη Μαρία, *Ανάλυση Πολεοδομικού Ιστού Πόλεων της Ελλάδας με Βιοκλιματικά κριτήρια*, επιβλέπων καθ. Τζουβαδάκης Ι., ΕΜΠ, 2014

Koolhaas Rem, «Toward the Contemporary City», *Design Book Review*, Vol. 17, pp. 15-16, 1989

Koolhaas Rem, Mau Bruce, *S,M,L,XL*, Monacelli Press, New York, 1995

Lerup Lars, *Stim and Dross: Rethinking the Metropolis, Assemblage 25*, Cambridge, MA: The MIT Press, 1995

Moss T., «Utilities, land-use change, and urban development: Brownfield sites as 'cold-spots' of infrastructure networks in Berlin.», *Environment and Planning*, pp. Vol 35, Issue 3, pp. 511-529, 2003

Μωραΐτης Κ., «Σημειώσεις για το αστικό κενό: προτάσεις για επεμβάσεις μικρό-τοπίων», Περιοδικό του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, Τεύχος 55, Περίοδος Β', Ιανουάριος- Φεβρουάριος 2006, σελ. 68-70

Ποδηματά Μαριάνθη, "Αξιολόγηση του καθεστώτος των προστατευόμενων περιοχών του Ν. Καρδίτσας", Πτυχιακή εργασία, επιβλέπων καθ. Σφουγγάρης Αθ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2003

Πολύζος Γ., Μπελαβίλας Ν., Βαταβάλη Φ., «Τα στρατόπεδα ως πρόκληση αναβάθμισης του πολεοδομικού ιστού της Αθήνας. Δύο ενδεικτικά παραδείγματα: ΕΑΤ-ΕΣΑ και Γουδί», Πρακτικά Ημερίδας «Στρατόπεδα στην πόλη: Ανάδειξη και Αξιοποίηση», ΤΕΕ, Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2006

Πολυχρονόπουλος Δ., «Το κενό ως τόπος», Περιοδικό του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, Τεύχος 55, Περίοδος Β', Ιανουάριος- Φεβρουάριος 2006, σελ. 56-58

Ρουχά Αλεξία, "Αστική ανάπλαση και βιώσιμη ανάπτυξη στρατιωτικών εκτάσεων. Η περίπτωση του στρατοπέδου Τσαλτάκη στη Λαμία", Πτυχιακή εργασία, επιβλέπουσα καθ. Γοσπονδίνη Άσπα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2018

Σουλιώτη Βασιλική, "Πολιτικές για τα εγκαταλελειμμένα: η διεθνής εμπειρία", Πτυχιακή εργασία, επιβλέπων καθ. Μέλισσας Δημήτρης, ΕΜΠ, 2014

Τζάμου Χριστιάνα, "Το στρατόπεδο Παπαστάθη στις Αχαρνές ως πεδίο υποδοχής αστικών και κοινωνικών λειτουργιών", Πτυχιακή εργασία, επιβλέποντες καθ. Ησαΐας Δ., Κλαμπατσέα Ε., ΕΜΠ, 2016

Χατζησάββα Δήμητρα, "Η έννοια του τόπου στις αρχιτεκτονικές θεωρίες και πρακτικές: σχέσεις φιλοσοφίας και αρχιτεκτονικής στον 20^ο αιώνα.", Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη, ΑΠΘ, 2009

Waldheim Charles, *The Landscape Urbanism Reader*, Princeton University Press, New York, 2006

Χατζηπαρές Πάρις, " Από το πάρκο στρατού στο πάρκο παιδιού", Πτυχιακή εργασία, επιβλέπουσες καθ. Κωνσταντινίδου Ελ., Μάρκου Μ., ΕΜΠ, 2014

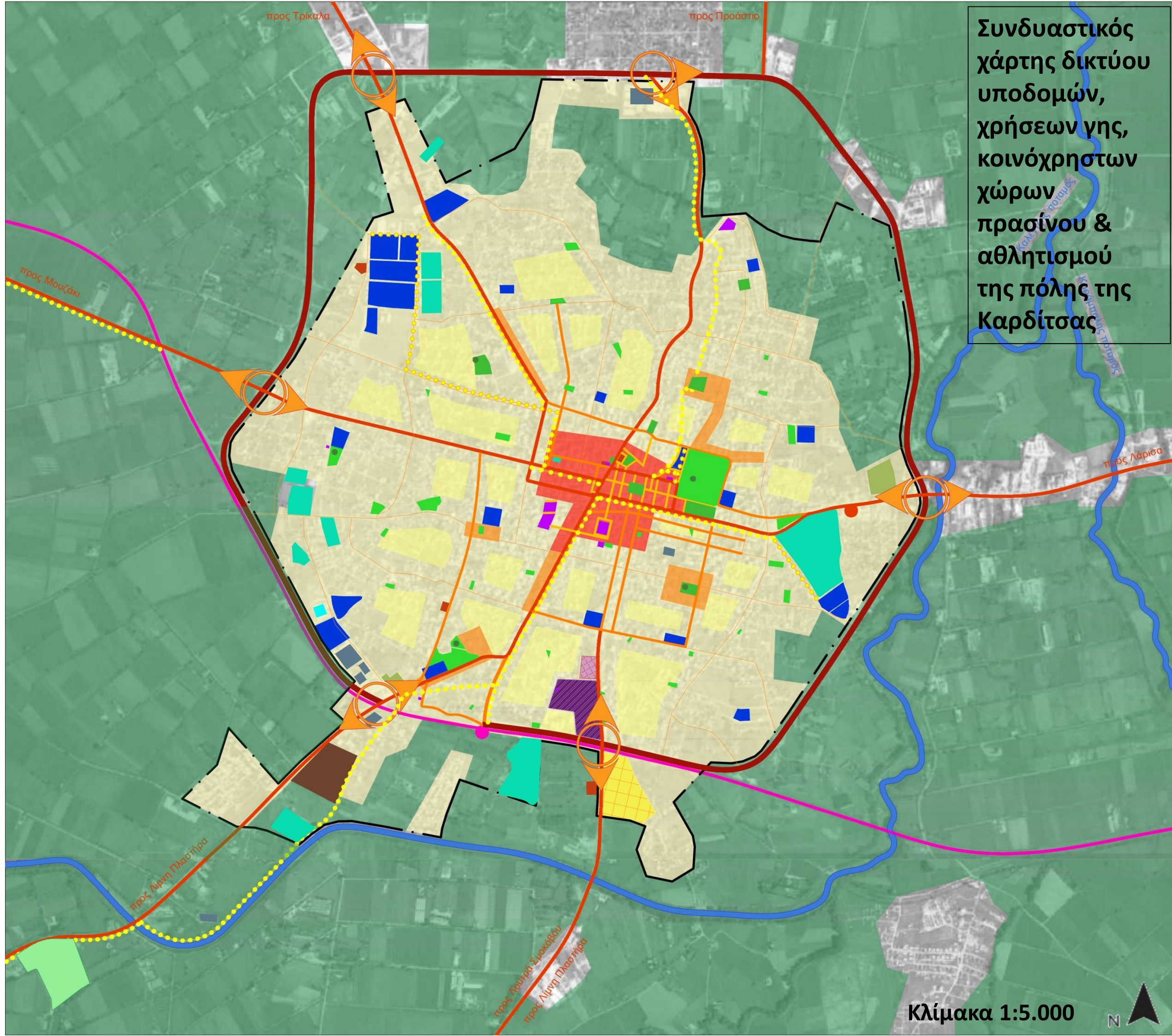
Χριστοδούλου Χ., «Αξιοποίηση των στρατοπέδων στο οικιστικό περιβάλλον της βορειοδυτικής Θεσσαλονίκης: δυνητικά πεδία ευκαιριών ή κινδύνων», Πρακτικά Ημερίδας «Στρατόπεδα στην πόλη: Ανάδειξη και Αξιοποίηση», ΤΕΕ, Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2006

Ιστοσελίδες

- Δ.1 https://en.wikipedia.org/wiki/Military_base Πρόσβαση 20/01/2019
- Δ.2 <https://www.epa.gov/brownfields/overview-epas-brownfields-program>
Environmental Protection Agency, πρόσβαση 7/12/2018
- Δ.3 http://en.wikipedia.org/wiki//Marine_Corps_Air_Station_El_Toro Πρόσβαση 25/01/2019
- Δ.4 <https://www.cityofirvine.org/orange-county-great-park/park-development> Πόλη Irvine, πρόσβαση 12/1/2019
- Δ.5 <http://www.cityofirvine.org/orange-county-great-park/farm-food-lab-agriculture>
Πρόσβαση 18/11/2018
- Δ.6 <https://www.vauban.de/en/topics/history/276-an-introduction-to-vauban-district>
Συνοικία Vauban, πρόσβαση 16/12/2018
- Δ.7 <https://repository.kallipos.gr> Αποθετήριο Κάλλιπος, πρόσβαση 14/11/2018
- Δ.8 <http://www.ascendpartnership.net> Συνεργασίας ASCEND, πρόσβαση 12/1/2019
- Δ.9 <http://www.thessaloniki.gr/portal/page/portal/DimosThessalonikis/NewTownHall/dimarxeioistoriko> Πόλη Θεσσαλονίκης, πρόσβαση 18/11/2018
- Δ.10 <https://www.e-nomothesia.gr/kat-enoples-dynameis/n-2745-1999.html> πρόσβαση 05/01/2019
- Δ.11 <http://www.mod.mil.gr/mod/el/content/show/40/3111> Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, πρόσβαση 03/12/2018
- Δ.12 http://el.wikipedia.org/wiki/Πάρκο_Ιστορικής_Μνήμης_και_Περιβαλλοντικής_Ευαισθητοποίησης_%28Χαϊδάρη%29 Πάρκο Χαϊδαρίου, πρόσβαση 16/12/2018
- Δ.13 <http://www.mod.mil.gr/mod/el/content/show/40/3143> Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, πρόσβαση 18/11/2018
- Δ.14 , 45 www.mykarditsa.gr Πόλη Καρδίτσας, πρόσβαση 05/01/2019

- Δ.15, 23 <http://www.statistics.gr> Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, πρόσβαση 03/12/2018
- Δ.16, 18, 29 <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B4%CE%AF%CF%84%CF%83%CE%B1> Πρόσβαση 25/01/2019
- Δ.17 www.mpk.gr Μουσείο Πόλης Καρδίτσας, πρόσβαση 05/01/2019
- Δ.19,20, 21, 22 <http://www.karditsa-net.gr/2014/history/protipoli.html> Πρόσβαση 05/01/2019
- Δ.24, 27, 28, 30, 31, 34
<https://dimoskarditsas.gov.gr/wp-content/uploads/2014/02/meleti-neo-2.pdf> Δήμος Καρδίτσας, πρόσβαση 14/03/2019
- Δ.25, 26 <https://dimoskarditsas.gov.gr/karditsa-poli-tou-podilatou/> Δήμος Καρδίτσας, πρόσβαση 28/10/1018
- Δ.32 http://www.nomoskopio.gr/a_9232_17.php?toc=0&printWindow& Πρόσβαση 15/12/2018
- Δ.33 <http://www.karditsa-net.gr/2014/city/pavsilypo.html> Πρόσβαση 19/03/2019
- Δ.35 <https://dimoskarditsas.gov.gr/building/athlitiko-parko/> Δήμος Καρδίτσας, πρόσβαση 12/1/2019
- Δ.36 <https://dimoskarditsas.gov.gr/building/palermo/> Δήμος Καρδίτσας, πρόσβαση 20/01/2019
- Δ.37 <http://filotis.itia.ntua.gr/> Βάση δεδομένων για την ελληνική φύση, πρόσβαση 05/09/2018
- Δ.38 <http://www.karditsa-net.gr/2014/city/paparanza.html> Πρόσβαση 14/11/2018
- Δ.39 <http://www.greeceheaven.com/xlorida-panida-ellada> Πρόσβαση 18/11/2018
- Δ.40 http://www.plastiras.gr/greek/rm_historic.html Δήμος Λίμνης Πλαστήρα, πρόσβαση 28/10/1018
- Δ.41, 42 <http://plastiras-ota.gr/building/votanikos-kipos/> Δήμος Λίμνης Πλαστήρα, πρόσβαση 28/10/1018
- Δ.43 http://www.xn--mxaaxg5an.gr/images/dataold/pdf/EGC_LARISSA_4.pdf Πρόσβαση 23/11/2018
- Δ.44 <https://dimoskarditsas.gov.gr/dimotiki-enotita-kallifoniou/> Δήμος Καρδίτσας, πρόσβαση 19/03/2019

Συνδυαστικός χάρτης δικτύου υποδομών, χρήσεων γης, κοινόχρηστων χώρων πρασίνου & αθλητισμού της πόλης της Καρδίτσας

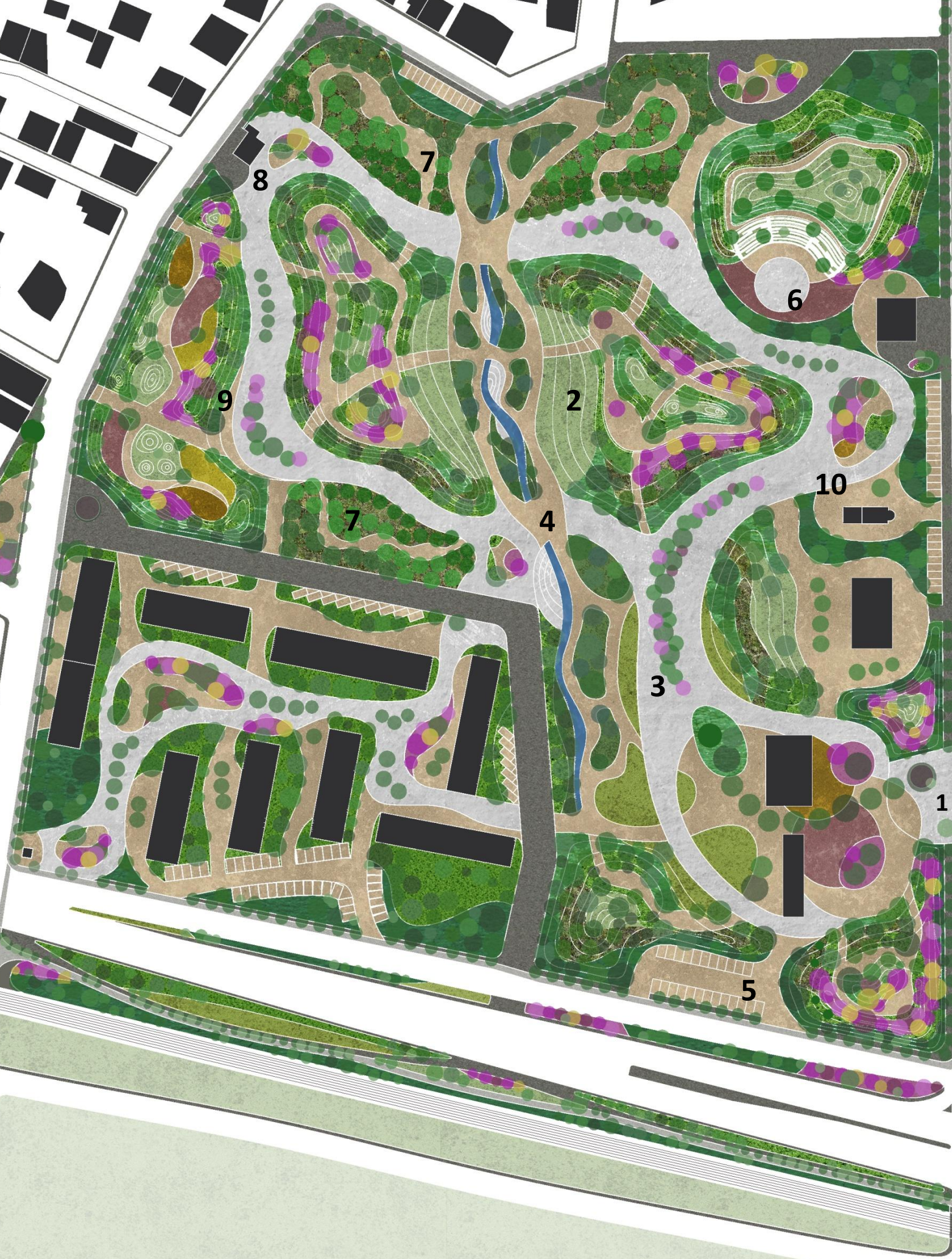

- Θεσμοθετημένα όρια εγκεκριμένου Γ.Π.Σ. Καρδίτσας
- Περιφερειακή οδός
- Πρωτεύουσα αρτηρία
- Δευτερεύουσα αρτηρία
- Σιδηροδρομική γραμμή
- 🔍 "Πύλες" εισόδου-εξόδου πόλης
- Πεζόδρομος
- Ποδηλατόδρομος
- Πεζόδρομος - Ποδηλατόδρομος χρήση αυξημένου πλάτους πεζοδρομίου
- Σταθμός ενοικίασης ποδηλάτων
- Σταθμός τρένων ΟΣΕ
- Σταθμός ΚΤΕΛ
- Ποτάμι
- Πάρκο
- Πλατεία
- Αθλητικός χώρος
- Παιδική Χαρά
- Καλλιεργήσιμες εκτάσεις
- Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους Άλσος Παπαράντζας_ Χίλια Δέντρα
- Κεντρικές λειτουργίες πόλης
- Τοπικό κέντρο γειτονιάς
- Γενική κατοικία
- Αμιγής κατοικία
- Πρώην στρατόπεδο Κιούση που έχει παραχωρηθεί για πολεοδόμηση
- Εκπαίδευση
- Κλειστό Γυμναστήριο
- Διοίκηση - Υπηρεσία
- Πολιτισμός
- Βιοτεχνία - Αποθήκη
- Γενικό Νοσοκομείο
- Νεκροταφείο
- Περιοχή μελέτης

Κλίμακα 1:5.000

Γενικό σχέδιο πρότασης πάρκου Λουμάκη, masterplan

- 1 Κεντρική είσοδος με αναψυκτήριο, παντοπωλείο, μουσείο ποδηλάτου
- 2 Βοτανικός κήπος
- 3 Κεντρική διαδρομή
- 4 Θεματική διαδρομή με νερό
- 5 Χώρος στάθμευσης
- 6 Υπαίθριο αμφιθέατρο
- 7 Οπωρώνες
- 8 Παιδική βιβλιοθήκη
- 9 Παιδική χαρά
- 10 Εκκλησάκι

Κλίμακα 1:500

Τομή Α-Α. Οπωρώνες και λόφος υπαίθριου θεάτρου. Κλίμακα 1:500

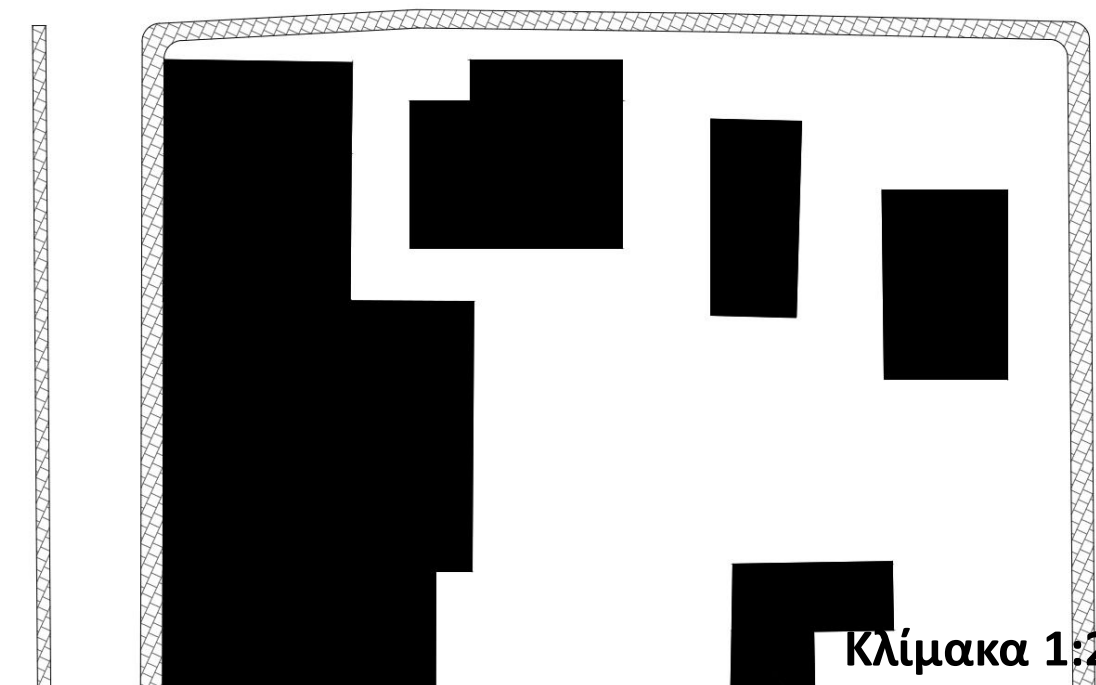
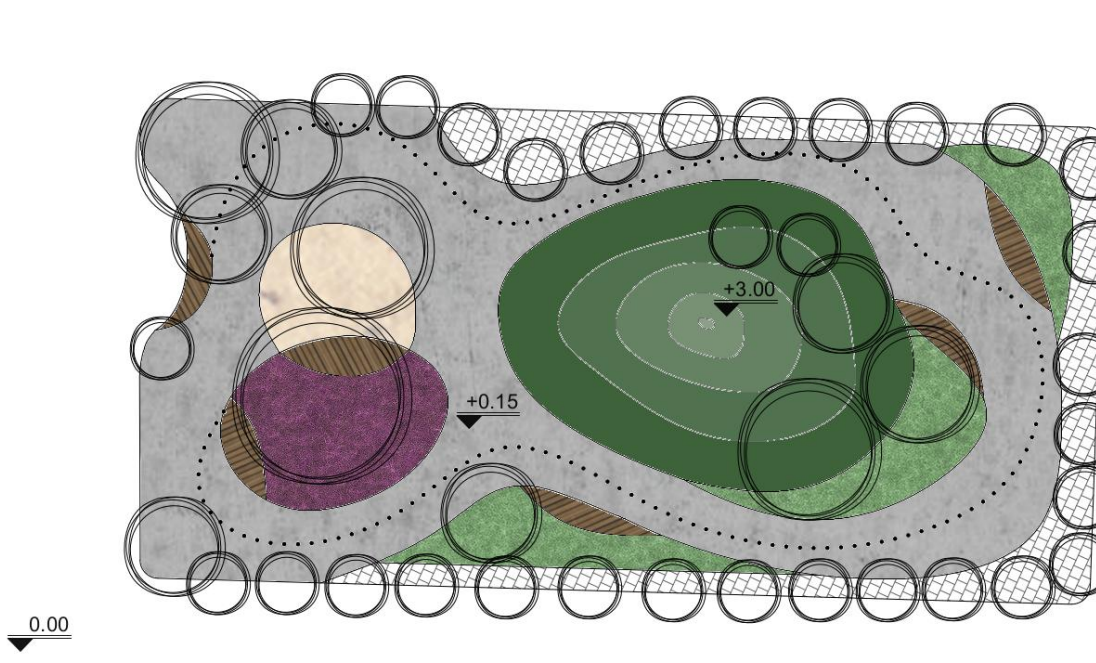
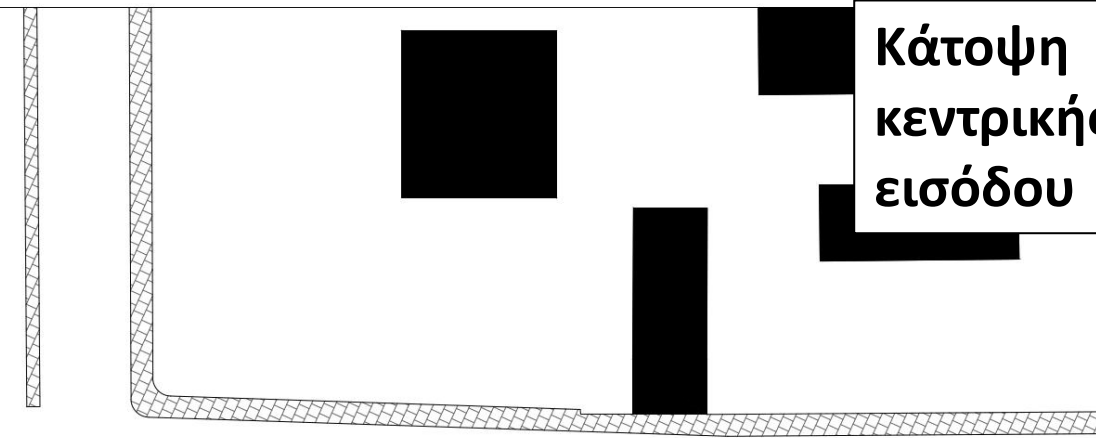
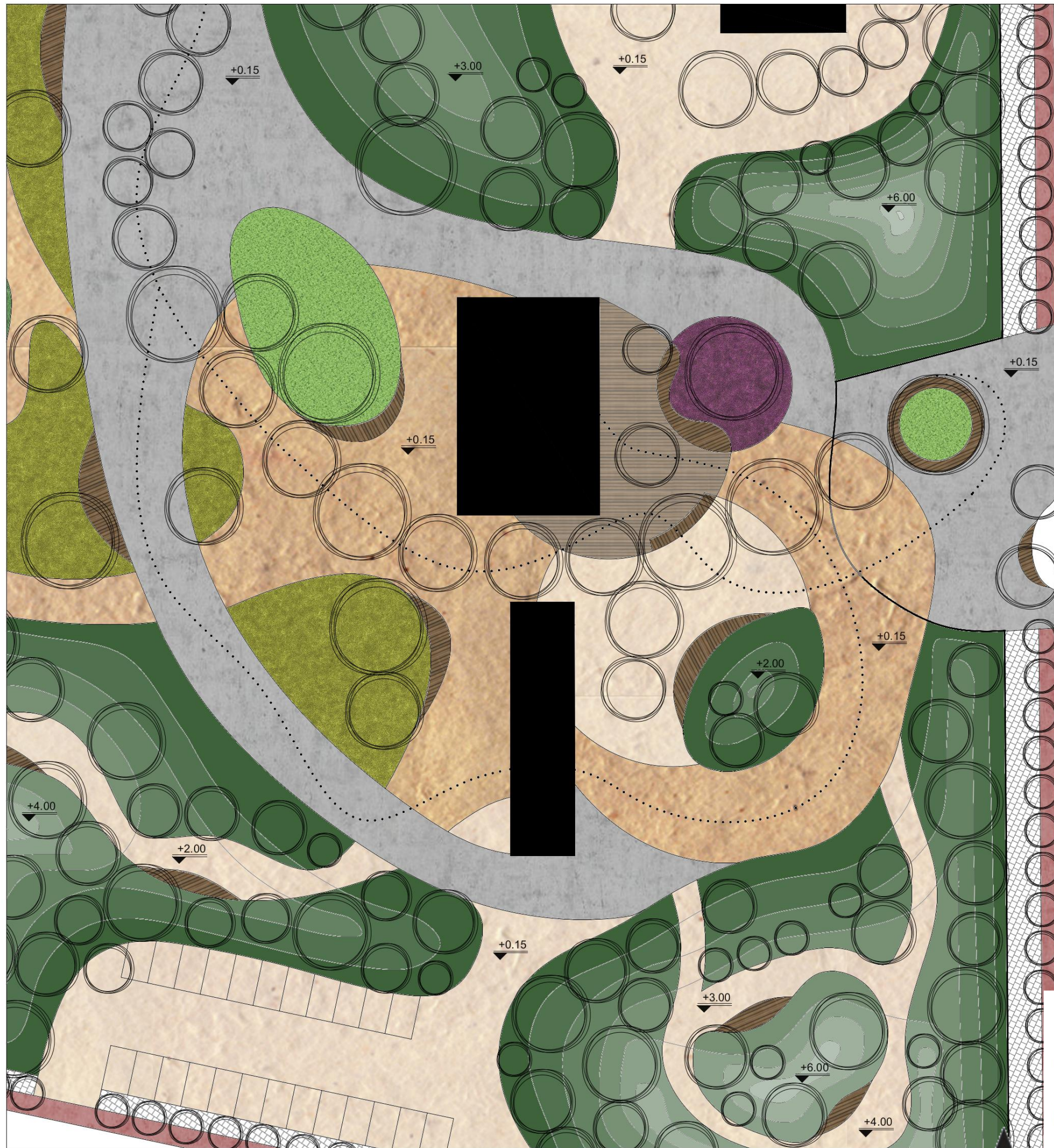
Τομή Β-Β. Λόφοι παιδικής χαράς και βοτανικού κήπου. Κλίμακα 1:500

Τομή Γ-Γ. Λόφος ξενώνα. Κλίμακα 1:500

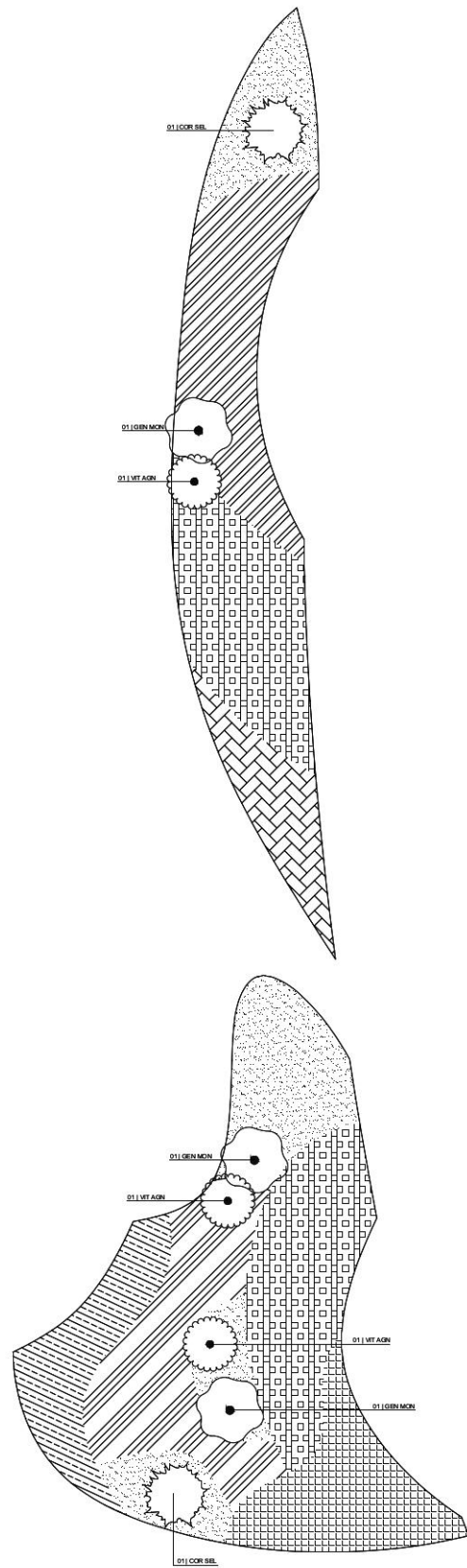
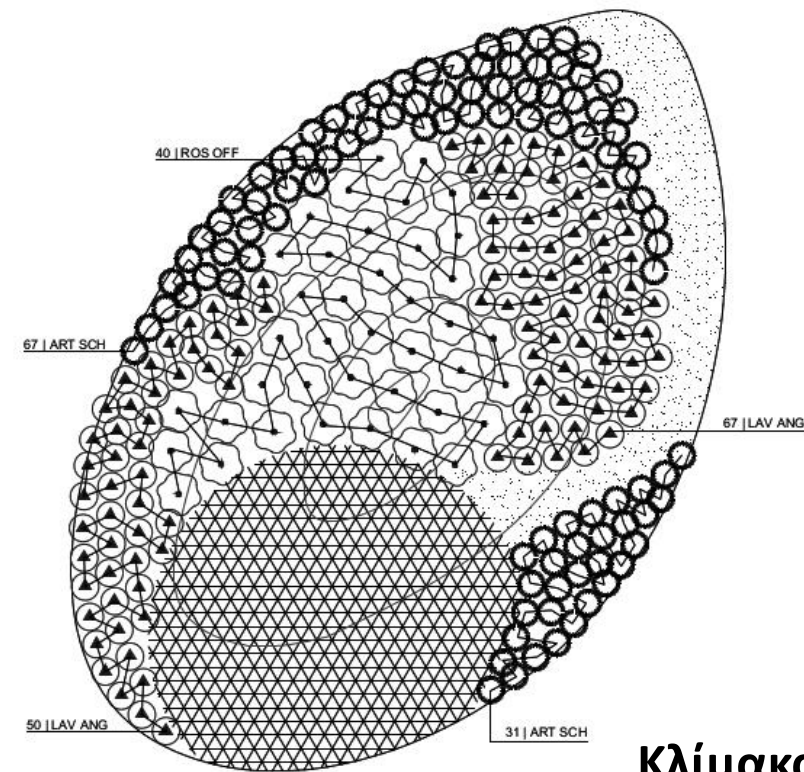
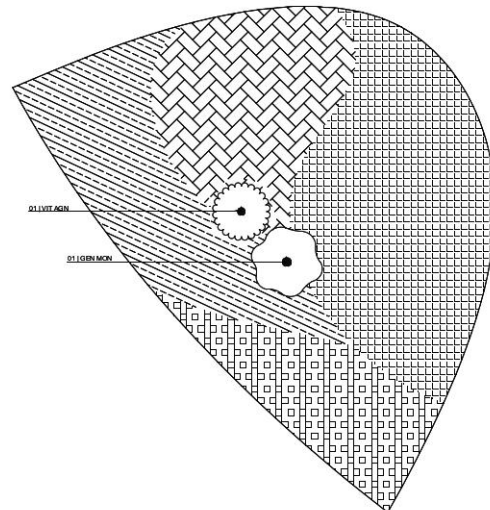
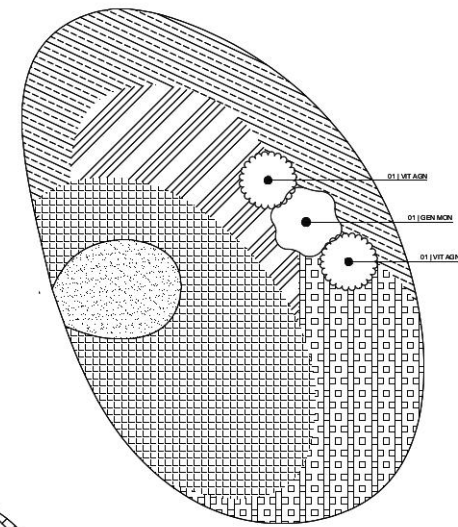
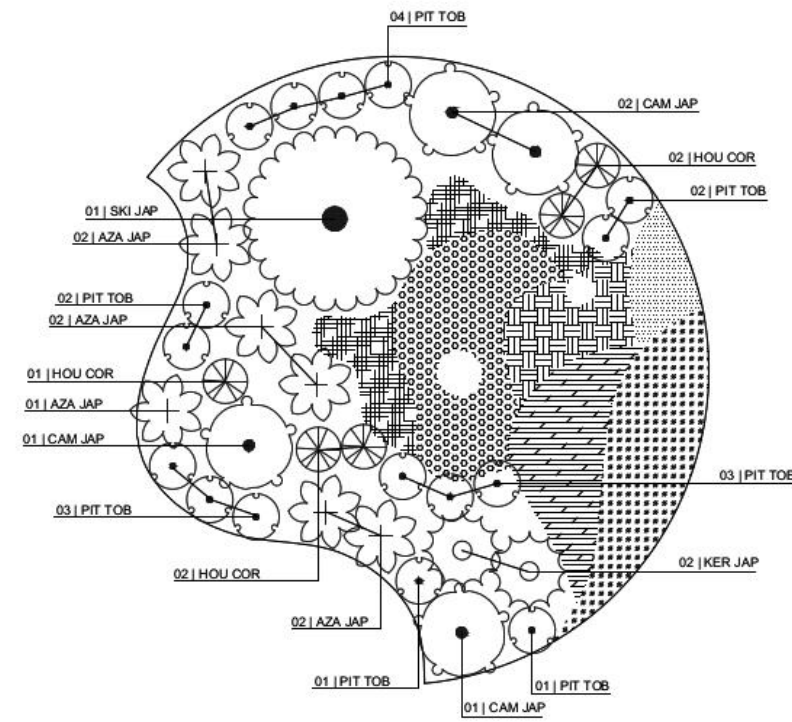
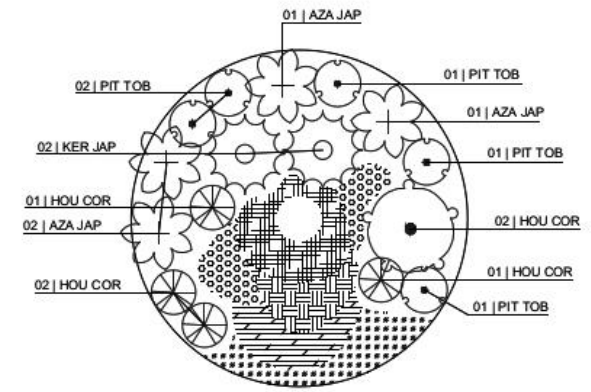

Τομή Δ-Δ. Νότιοι λόφοι-όριο πάρκου. Κλίμακα 1:500

- Κλίμακα 1:200**
χυτό, βιομηχανικό δάπεδο	σταθεροποιημένο, κεραμικό δάπεδο	επιφάνεια με αδρανή υλικά	ξύλινη δαπεδόστρωση	δαπεδόστρωση με κυβόλιθοι
ποδηλατόδρομος (κυβόλιθοι)	ξύλινο καθιστικό	επιδαπέδιος φωτισμός led	στάση αστικών λεωφορείων	χώρος στάθμευσης
χλοοτάπητας	φυσικό έδαφος	φυτά εδαφοκάλυψης	χαμηλοί και μεσαίοι θάμνοι με χρώμα	αγραωστώδη
χαμηλοί και μεσαίοι θάμνοι με χρώμα	αειθαλής φύτευση μεσαίοι θάμνοι, μικρά δέντρα	αγραωστώδη	υψηλή φύτευση	

Φυτοτεχνικό σχέδιο κεντρικής εισόδου

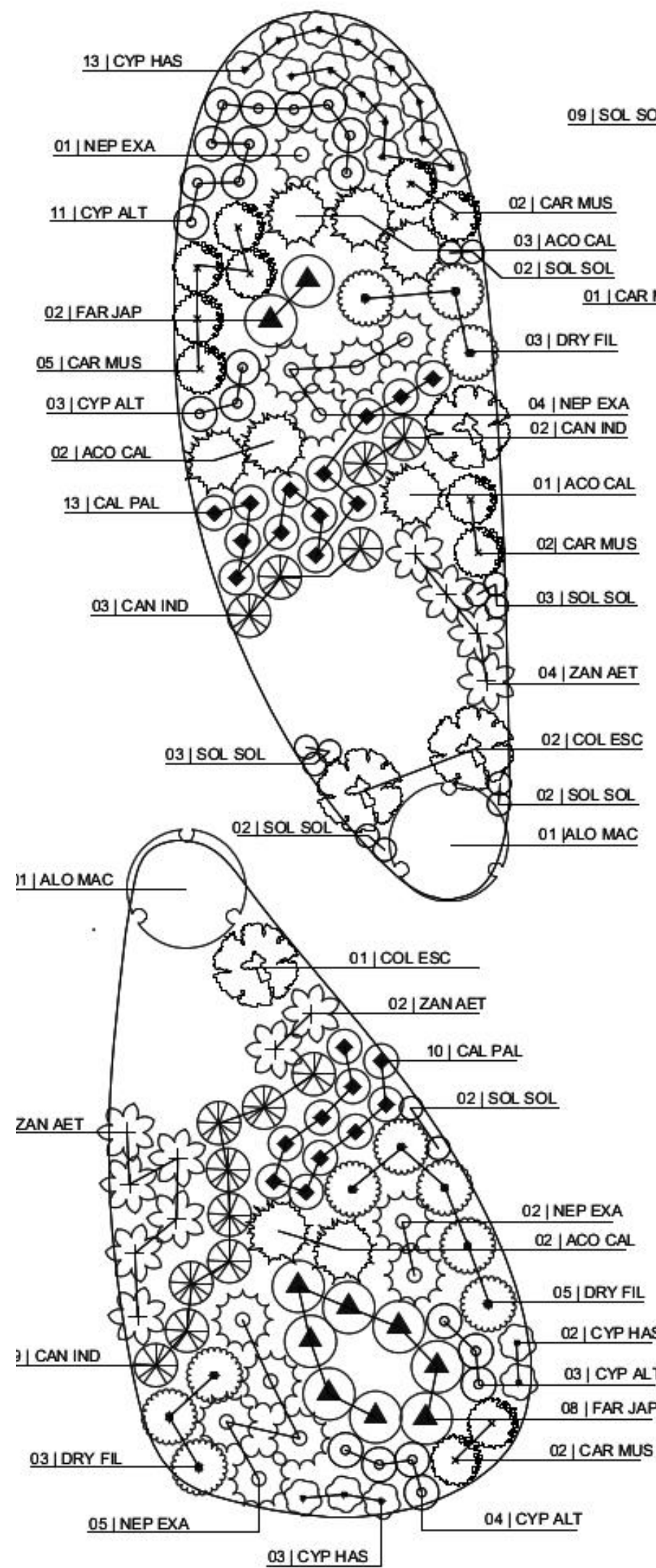
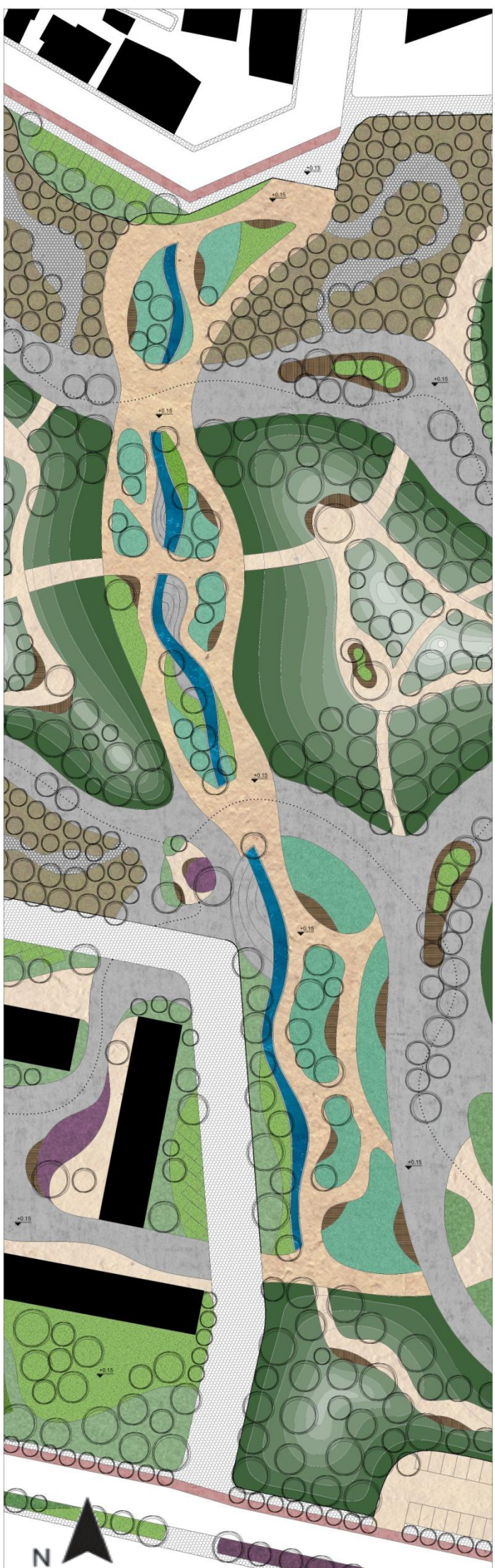

ΥΠΟΜΗΝΜΑ ΦΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ			
ΣΥΝ/ΣΗ	ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΟΣ/ΤΑ	
✿	AZA JAP <i>Azalea japonica</i> 'Purple splendor'	11	
⊗	HOU COR <i>Houttuynia cordata</i>	09	
⊕	ROS OFF <i>Rosmarinus officinalis</i> prostratus	40	
⊙	SKI JAP <i>Skimmia japonica</i>	01	
▲	LAN ANG <i>Lavandula angustifolia</i> 'Hidcote'	117	
⊙	KER JAP <i>Kerria japonica</i> 'Pleniflora'	04	
⊙	CAM JAP <i>Camellia japonica</i>	05	
⊙	ART SCH <i>Artemisia schmidtiana</i> <i>nana</i>	98	
⊙	PIT TOB <i>Pittosporum tobira</i> <i>nanum</i>	21	
⊙	FES GLA <i>Festuca glauca</i> 'Intense blue'		
⊙	HEU SAN <i>Heuchera sanguinea</i>		
⊙	AJU REP <i>Ajuga reptans</i>		
⊙	TRA ZEB <i>Tradescantia zebrina</i>		
⊙	LIR MUS <i>Liriope muscari</i>		
⊙	CYR FAL <i>Cyrtomium falcatum</i>		
⊙	ASP YIN <i>Aspidistra yingjiangensis</i>		
⊙	OPH JAP <i>Ophiopogon japonicus</i>		
⊙	GEN MON <i>Genista monosperma</i>	05	
⊙	VIT AGN <i>Vitex agnus cactus</i>	06	
⊙	COR SEL <i>Cortaderia selloana</i>	02	
⊙	FES GLA <i>Festuca glauca</i> 'Intense blue'		
⊙	PEN SET <i>Pennisetum setaceum</i> 'Fireworks'		
⊙	PEN ALO <i>Pennisetum alopecuroides</i>		
⊙	MUH LIN <i>Muhlenbergia lindheimeri</i>		
⊙	PHA ARU <i>Phalaris arundinacea</i>		
⊙	MIS SIN <i>Miscanthus sinensis</i> 'Zebrinus'		
⊙	STI TRI <i>Stipa trichotoma</i> 'Palomino'		

Κλίμακα 1:200

Κλίμακα 1:100

ΥΠΟΜΗΝΜΑ ΦΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ			
ΣΥΝ/ΣΗ	ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΟΣ/ΤΑ	
	ZAN AET	<i>Zantedeschia aethiopica</i>	21
	CAN IND	<i>Canna indica</i>	18
	CYP ALT	<i>Cyperus alternifolius</i>	31
	CYP HAS	<i>Cyperus haspan</i>	27
	DRY FIL	<i>Dryopteris filix-mas</i>	20
	CAL PAL	<i>Caltha palustris</i>	43
	FAR JAP	<i>Farfugium japonicum</i>	19
	SOL SOL	<i>Soleirolia soleirolii</i>	73
	NEP EXA	<i>Nephrolepis exaltata</i>	19
	ACO CAL	<i>Acorus calamus</i>	09
	CAR MUS	<i>Carex muskingumensis</i>	14
	COL ESC	<i>Colocasia esculenta</i>	08
	ALO MAC	<i>Alocasia macrorrhiza</i>	03

**Φυτοτεχνικό
σχέδιο
διαδρομής
με στοιχείο
νερού**

Κλίμακα 1:100

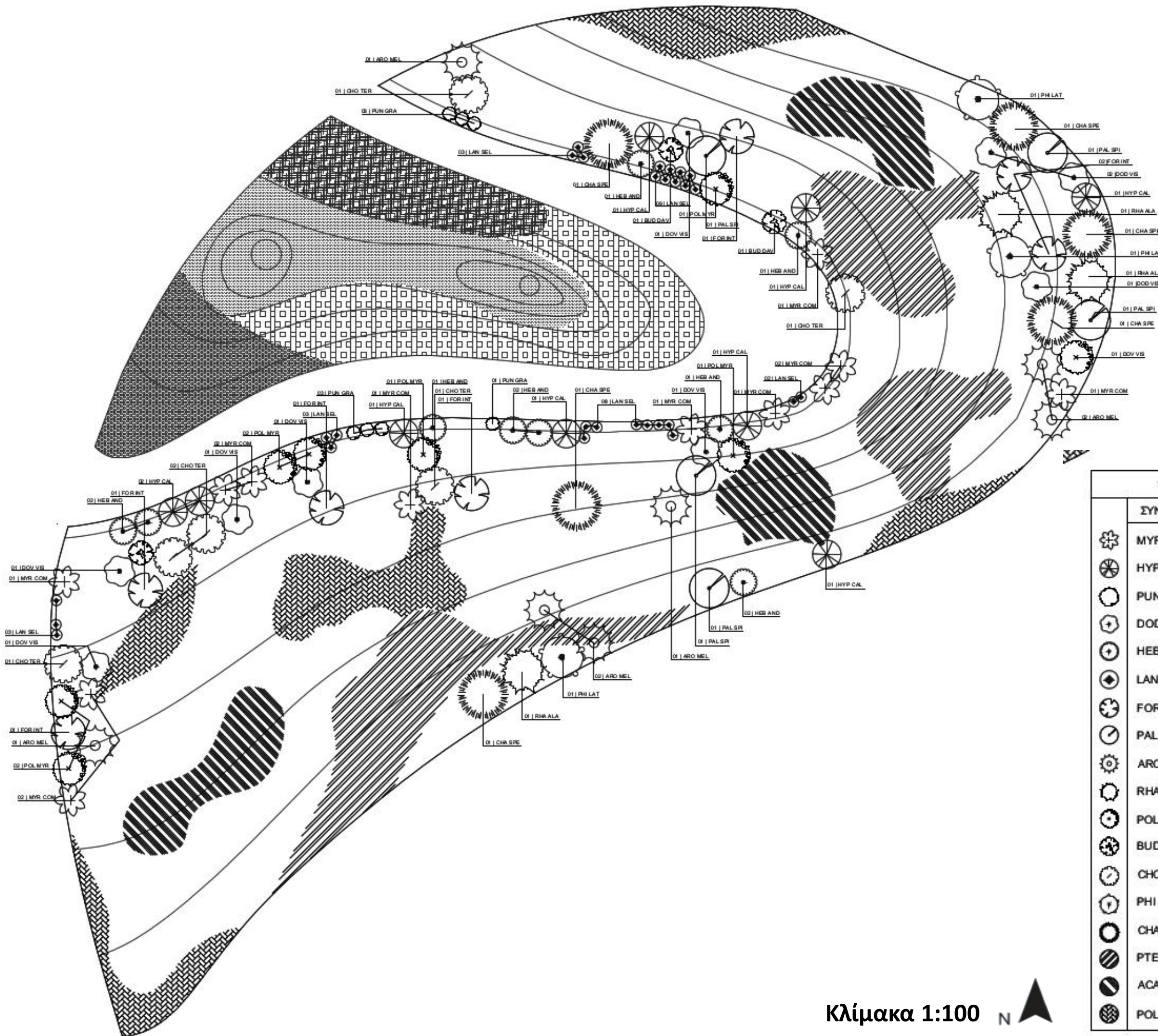
Κάτοψη βοτανικού κήπου

Κλίμακα 1:200

χυτό, βιομηχανικό δάπεδο	σταθεροποιημένο, κεραμικό δάπεδο	επιφάνεια με αδρανή υλικά	διάτρητη, μεταλλική, υπερυψωμένη επιφάνεια (+0.55)		
ξύλινο καθιστικό	επιδαπέδιος φωτισμός led	στοιχείο νερού	φυσικό έδαφος	υψηλή φύτευση	
χλοοτάπητας	φυσικό έδαφος	φυτά εδαφοκάλυψης	χαμηλοί και μεσαίοι θάμνοι	χαμηλοί και μεσαίοι θάμνοι με χρώμα	υψηλή φύτευση

Φυτοτεχνικό σχέδιο βοτανικού κήπου

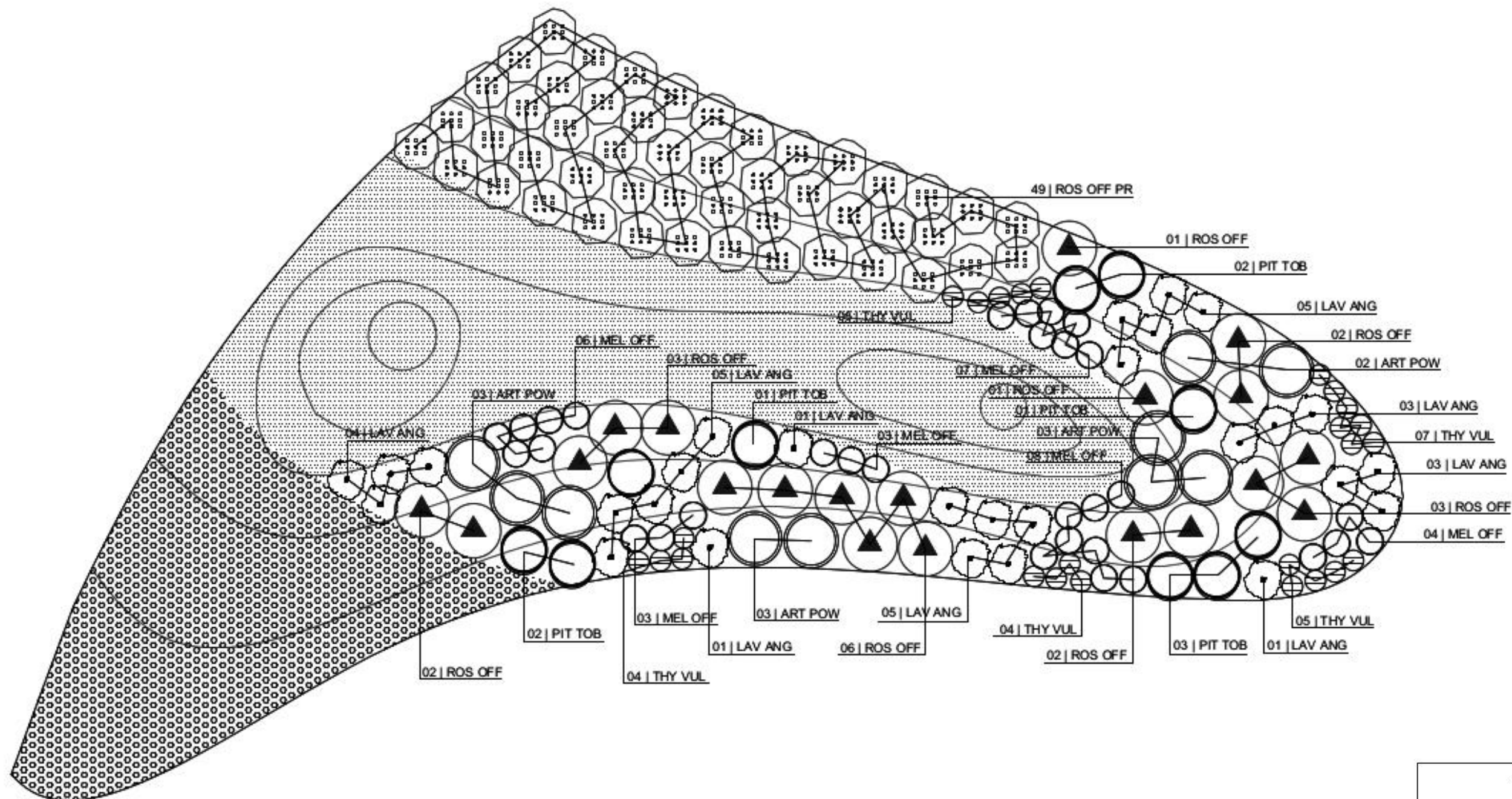

ΥΠΟΜΗΝΜΑ ΦΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ			
	ΣΥΝ/ΣΗ	ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΟΣ/ΤΑ
	MYR COM	<i>Myrtus communis</i>	11
	HYP CAL	<i>Hypericum calycinum</i>	11
	PUN GRA	<i>Punica granatum nana</i>	07
	DOD VIS	<i>Dodonaea viscosa purpurea</i>	08
	HEB AND	<i>Hebe andersonii</i>	10
	LAN SEL	<i>Lantana sellowiana monteviden sis</i>	28
	FOR INT	<i>Forsythia intermedia spectabilis</i>	06
	PAL SPI	<i>Pallurus spina christi</i>	05
	ARO MEL	<i>Aronia melanocarpa</i>	07
	RHA ALA	<i>Rhamnus alaternus</i>	04
	POL MYR	<i>Polygala myrtifolia</i>	09
	BUD DAV	<i>Buddleia davidii</i>	05
	CHO TER	<i>Choisya temata</i>	06
	PHI LAT	<i>Phillyrea latifolia</i>	04
	CHA SPE	<i>Chaenomeles speciosa</i>	06
	PTE AQU	<i>Pteridium aquilinum</i>	
	ACA MOL	<i>Acanthus mollis</i>	
	POL VUL	<i>Polypodium vulgare</i>	

Κλίμακα 1:100

Φυτοτεχνικό σχέδιο βοτανικού κήπου

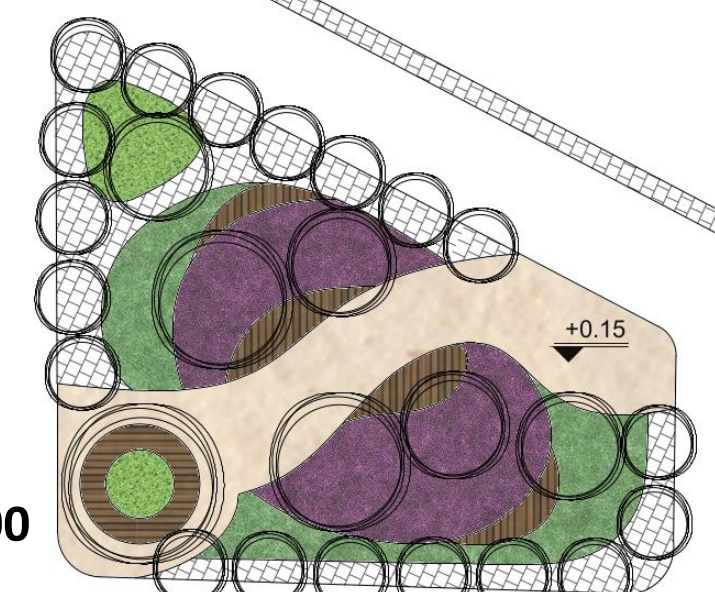
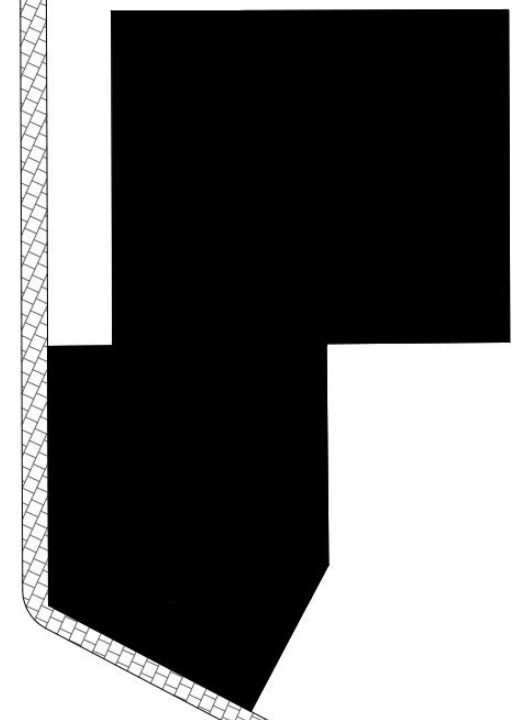
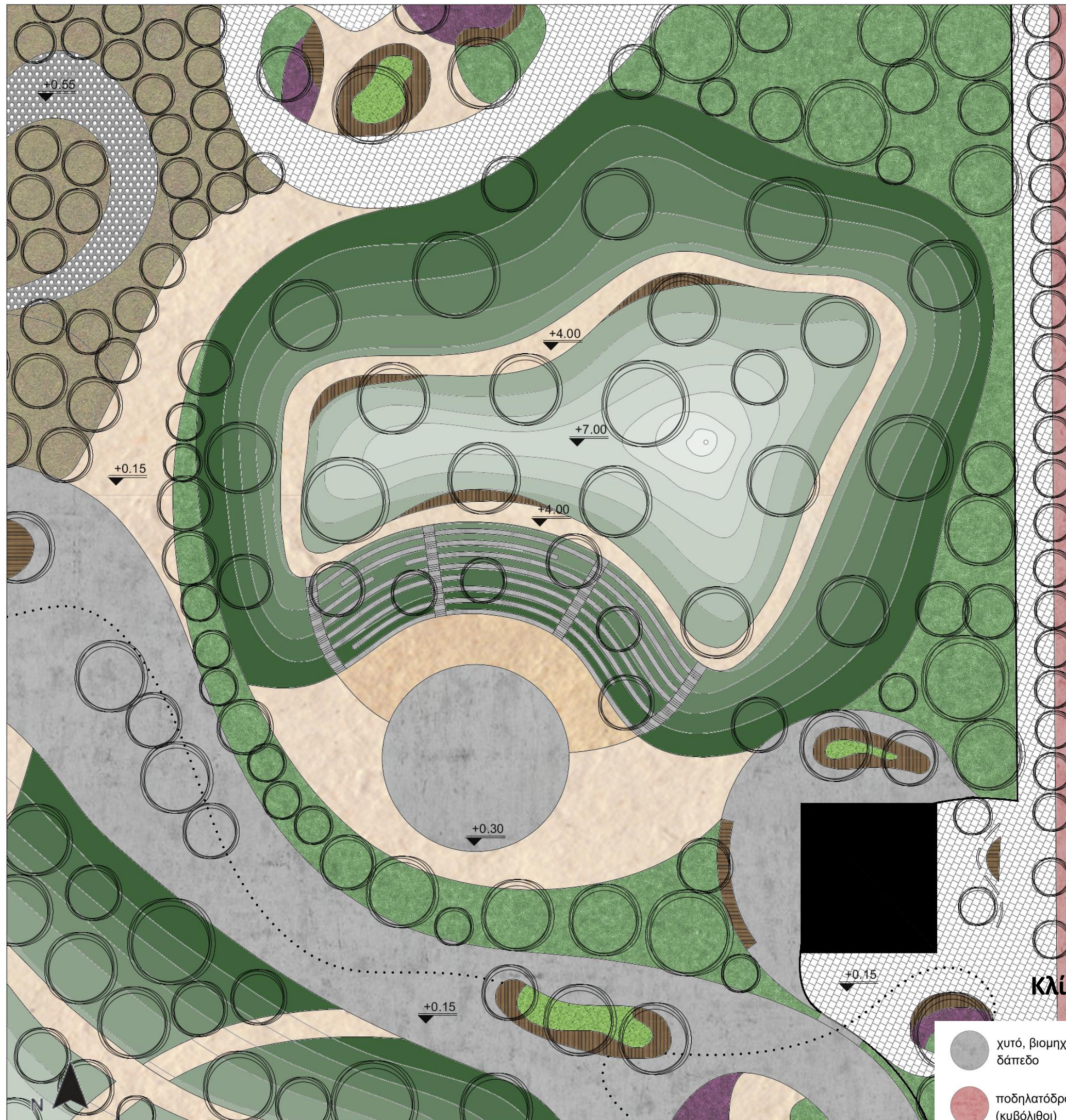

ΥΠΟΜΗΝΜΑ ΦΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ			
	ΣΥΝ/ΣΗ	ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΟΣ/ΤΑ
▲	ROS OFF	<i>Rosmarinus officinalis</i>	20
○	ART POW	<i>Artemisia powis castle</i>	10
○	MEL OFF	<i>Melissa officinalis</i>	31
⊞	ROS OFF	<i>Rosmarinus officinalis prostratus</i>	49
◡	LAV ANG	<i>Lavandula angustifolia 'Hidcote'</i>	27
⊖	THY VUL	<i>Thymus vulgaris</i>	28
○	PIT TOB	<i>Pittosporum tobira nanum</i>	10
⊙	ALY MAR	<i>Alyssum maritimum</i>	
⊙	OPH JAP	<i>Ophiopogon japonicus</i>	

Κλίμακα 1:50

Κάτοψη υπαίθριου θεάτρου

Κλίμακα 1:200

χυτό, βιομηχανικό δάπεδο	σταθεροποιημένο, κεραμικό δάπεδο	επιφάνεια με αδρανή υλικά	δαπεδόστρωση με κυβόλιθους
ποδηλατόδρομος (κυβόλιθοι)	ξύλινο καθιστικό	επιδαπέδιος φωτισμός led	χώρος στάθμευσης
		υψηλή φύτευση	

0.00

